

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

**SOSYAL DEĞİŞMELER KARŞISINDA
İSLAM AİLE HUKUKUNDA MEHİR ve
FONKSİYONLARI**

Yüksek Lisans Tezi

Selahattin TUZ

Danışman

Doç. Dr. Hadi SAĞLAM

Erzincan 2018

TEZ BİLDİRİMİ

“SOSYAL DEĞİŞMELER KARŞISINDA İSLAM AİLE HUKUKUNDA MEHİR VE FONKSİYONLARI” isimli “Yüksek Lisans” tezimin tarafımda intihal programı ile incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim. **28.12.2018**

Selahattin TUZ

TEZ KABUL TUTANAĞI
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĐÜNE

Bu alışma, Temel İslami Bilimler Anabilim Dalının Temel İslam Bilimleri
Bilim Dalında jürimiz tarafından **Yüksek Lisans** Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman / Jüri: Doç. Dr. Mađi SAĞLAM

Jüri: Prof. Dr. Davut YAYLALI

Jüri: Dr. Mücahit ÇOLAK

**SOSYAL DEĞİŞMELER KARŞISINDA İSLAM AİLE HUKUKUNDA
MEHİR ve FONKSİYONLARI**

Selahattin TUZ

**Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Aralık 2018**

Tez Danışman: Doç. Dr. Hadi SAĞLAM

ÖZET

Bu araştırmada insanlığın başlangıcı kadar eskiye dayanan mehir ve tarihi uygulamaları, farklı kültürlerde farklı uygulamalara bürünen mehrin, yeniden ele alınması gerektiği tespit edilmeye çalışılmıştır.

İslam, kültürel olarak Cahiliye adetlerinden olan mehre farklı bir rol biçmiştir. Erkek tarafından kadına ödenen zorunlu bir evlilik sigortası olması hasebiyle toplumlarda farklı uygulamalara bürünen mehrin, tekrardan kendini yenileme ihtiyacı hasıl olmuştur.

İnsanın iki farklı güvencesi mevcuttur. Bunlardan birincisi iman yani maneviyat teminatıdır. Diğeri ise toplum içerisinde huzurlu yaşamasını temin eden düzenlerdir. Buna binaen kadın için bir sosyal güvence, teminat olan mehrin işlevsel olması zorunludur.

Çalışmamızın genelinde, toplumda büyük bir sayı teşkil eden kadına tanınan mehir hakkının, canlı ve işlevsel olması üzerinde durulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mehir, evlilik sigortası, bireysel emeklilik sistemi, sorumluluk

**MEHTA and FUNCTIONS IN THE ISLAMIC FAMILY LAW AGAINST
SOCIAL CHANGES**

Selahattin TUZ

**Erzincan Binali Yıldırım University, Institute of Social Sciences,
Master Thesis, December 2018**

Supervisor: Assoc. Dr. Hadi SAĞLAM

ABSTRACT

In this study, it is tried to determine the city and its historical applications, which are as old as the beginning of humanity, and the necessity to reconsider the city which has different applications in different cultures.

Islam is a culturally different type of Jahiliye. Because of the fact that there is compulsory marriage insurance paid by the woman to the woman, the need to renew herself by the different practices in the societies has become necessary.

Man has two different assurances. The first is faith in spirituality. The other is the arrangements that ensure peaceful living in the community. Therefore, a social security for the woman and the city, which is the collateral, must be functional.

In our study, it has been tried to focus on the fact that the right of the city, which is a great number of women, is alive and functional.

Keywords: City, marriage insurance, individual pension system, responsibility

ÖNSÖZ

Naslar insanların huzur ve güvenini temin eden birçok fon kaynağına işaret etmektedir. Bu fon kaynakları her bir birey için hayatiyet içermektedir.

Toplumsal hareketlilikler ilkelden tarıma, tarımdan sanayiye, sanayiden teknolojiye ve en nihayetinde teknolojiden bilim çağına ulaşmıştır. Toplumsal evrilmeler, insanlar için birçok yenilik getirmekle beraber risklerde getirmiştir. Riskleri önleme çalışmaları bireysel sorumluluk alanından sıyrılarak kurumsal bir yapıya bürünmüştür. Özellikle boşanma risk faktörünün arttığı günümüz devletlerinde buna karşı önlemler alınmaya başlanmıştır. İslam ise evliliğe teşvik ederken boşanmayı ise nefret edilen bir durum saymıştır. Bu bağlamda İslam'ın kadın için tayin ettiği mehir müessesesini günümüz sosyal güvenlik araçları ile yasal hale getirme zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Mehrin kavramsal ve sembol haline geldiği günümüzde maksadına uygun hale dönüştürülmesi gerekiyor. İşte bu açıdan konumuzu belirlerken bu özelliklere dikkat etme gayretini gösterdik. Nitekim bu çalışmada sosyal değişimler karşısında İslam aile hukukunda mehir ve fonksiyonları, mehre yürürlük sağlama yolları incelenmiştir.

Bu araştırmanın planlanması, kaynakların taranması ve incelenmesinde, verilerin analiz aşamasında çok kıymetli kişilerin yardımları olmuştur.

Tezin hazırlanması aşamasında her daim yardımlarını esirgemeyen ve sabırla yönlendirmeye devam eden kıymetli hocam Sayın Doç. Dr. Hadi SAĞLAM' a, yüksek lisans eğitimi boyunca kendilerinden istifade ettiğim Temel İslami Bilimler bölümü hocalarıma, okulumuz İngilizce öğretmeni Fatih YAPICIOĞLUN' a, tezimi okuyarak tavsiyelerde bulunan kıymetli dostum Cengiz TURAN' a teşekkür ederim.

Her daim yanımda olan, desteklerini esirgemeyen, tezimin yazılmasında yardımcı olan, bana güvenen ve güvenini hissettiren çok kıymetli eşime sonsuz teşekkürler sunarım.

Selahattin TUZ
Erzincan, 2018

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ	I
TEZ KABUL TUTANAĞI.....	II
ÖZET	III
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ.....	V
İÇİNDEKİLER	VI
KISALTMALAR.....	X
GİRİŞ	1
1.Konunun Takdimi	3
2. Araştırmanın Önemi.....	4
3. Araştırmanın Varsayımları.....	4
4. Araştırmanın Sınırlılıkları	5
5. Araştırmada İzlenen Yöntem ve Teknikler	5

I. BÖLÜM

MEHRİN TARİHİ KÖKENİ

I.MEHRİN TARİHİ UYGULAMALARI	6
1. Eski Dinlerde Mehir	6
1.1.Yahudilikte Mehir	6
1.2.Hristiyanlıkta Mehir	8
2.Cahiliyede Mehir.....	9
3.Türklerde Mehir	11
3.1.Eski Türklerde Mehir ve Benzeri Uygulamalar	11
3.2.Anadoluda Mehir ve Benzeri Uygulamalar.....	12
4.Eski Roma'da Mehir ve Benzeri Uygulamalar	13
4.1.Manus	14
4.2.Dos.....	14
5.Diğer Devletlerde Mehir ve Benzeri Uygulamalar	14

II. BÖLÜM

MEHRİN MAHİYETİ

I.MEHRİN LÜZUMU ve HİKMETİ TEŞRİSİ.....	16
1.Mehrin Bir Sevgi Bedeli Olması.....	16
2.Mehrin Kadını Yücelten Bir Şerefiye Bedeli Olması	16
3.Mehrin Bir İstifade Karşılığı Olmaması	17
4.Mehrin Aile Bağlarını Koruyan Bir Kalkan Olması	17
5.Mehrin Kadın İçin Mali İbadetlere Bir Anahtar Olması	18
6.Mehrin Bir Satış Bedeli Olmaması	18
7.Mehrin Bir Örf ve Adet Olması	19
8.Mehrin Evlilik Sigortası Olması	20
9.Mehrin Boşanma Tazminatı Olması	21
II. MEHRİN TANIMI	23
1.Mehrin Lügat Manası	23
2.Mehrin Terim Anlamı	23
3.Mehrin Konusu.....	24
4.Mehrin Miktarı	25
5.Mehrin Çeşitleri	27
5.1.Mehri Müsemma	27
5.1.1.Mehri Muaccel.....	27
5.1.2.Mehri Müeccel.....	28
5.2.Mehri Misil.....	28
III. NASLARDA MEHİR.....	29
1.Kur’anda Mehir	29
2.Sünnette Mehir	31
2.1.Mehrin Ahkamı	31
2.2.Mehrin Miktarı	33
IV. SAHABE UYGULAMASINDA MEHİR.....	36
V. MEZHEP İMAMLARININ MEHRE BAKIŞI	36

1.Hanefi, Şafii ve Hanbelilere Göre	36
2.Malikilere Göre	38
VI. NİKAH AKDİNİN TARAFLARA YÜKLEDİĞİ SORUMLULUKLAR	39
1.Kadına Yüklediği Sorumluluklar	39
1.1.Sadakat	39
1.2.Çocuk Bakımı ve Terbiyesi	39
1.3.Ev İşleri	40
1.4.Kocaya İtaat	40
2.Erkeğe Yüklediği Sorumluluklar	41
2.1.Mehir	41
2.2.Nafaka.....	42
2.2.1.Eşin Nafakası	42
2.2.2.Çocukların Nafakası	43
2.3.Kadına İyi Muamele	43
2.4.Aile Sigortası	44
2.5.Kocanın Emin Olması	44

III. BÖLÜM

MEHRİN YÜRÜRLÜĞÜNÜ SAĞLAMA YOLLARI

I.MEHRİN SOSYAL HUKUK ALANINDAKİ GELİŞMELER İŞİĞİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ	46
1.Sorumluluk Hukukundaki Gelişmeler.....	46
2.Sosyal Güvenlik Hukukundaki Gelişmeler	50
II.MEHRİN YÜRÜRLÜĞÜNÜ SAĞLAYAN ARAÇLAR	54
1.Manevi ve Örfi Yaptırımla Yürürlüğünün Sağlanması	54
2.Mehrin Bireysel Emeklilik Sistemiyle Yürürlüğünün Sağlanması	55
3.Mehrin Sigorta Şirketleri ile Yürürlüğünün Sağlanması.....	59
4.Mehrin Medeni Kanun'la (Nafaka Hukukuyla) Yürürlüğünün Sağlanması	61
5.Mehrin Yasal Mal Rejimi ile Yürürlüğünün Sağlanması.....	63
6.Borç Hukuku ile Yürürlüğünün Sağlanması	65
IV. SONUÇ.....	67

KAYNAKLAR	71
İNTERNET KAYNAKLARI	77

KISALTMALAR

Bas.	Baskı
Bkz.	Bakınız
Çev.	Çeviren
DİA	Diyanet İslam Ansiklopedisi
DİB	Diyanet İşleri Başkanlığı
İFAV	İlahiyat Fakültesi Vakfı
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
s.	Sayfa
Trz.	Tarihsiz
Tah.	Tahkik
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
Terc.	Tercüme
vb.	Ve Benzeri
vd.	Ve Diğerleri
Yay.	Yayınları
v.	Vefatı
h.	Hicri

GİRİŞ

İslam'ın hukuksal alanda yaptığı düzenlemelerden biri de mehirdir. Mehrin tarihi uygulamaları, insanlığın başlangıcı kadar eskidir.¹ Hemen her toplumun, kültürlerinde mehir ve benzeri uygulamaları ilke edinerek yaşam prensibi haline getirdiği görülmektedir. Mehrin, kültürel ve tarihsel uygulamaları incelendiğinde farklı isimler altında benzer uygulamalarla aynı gayeyi taşıdığı görülmüştür. İslâm'dan önce ilkel toplumlardan modern toplumlara kadar var olan mehir, Yahudilik ve Cahiliye toplumlarında da kadının satış bedeli olarak karşımıza çıkmaktadır.² İslâm, doğuşuna kadar farklı uygulamalar halinde olan mehri değiştirerek kadının lehine çevirmiştir. Serüveni Cahiliye dönemine kadar devam eden mehir, Şâriî tarafından İslam'la birlikte tekrardan düzenlenerek hukuksal bir zemin kazanmıştır. Bu açıdan mehir sadece hukukî bir uygulama olmayıp toplum içerisinde bir fert olan kadınları ilgilendirdiği için sosyolojik bir boyutu da içerisine almaktadır.³

Şari'in hukuksal ve sosyolojik olarak düzenleme yaptığı mehrin illet ve hikmet açısından değerlendirilmesi zorunludur. Zira hükümlerin illetleri, hükmün konulmasında ki gayeleri ortaya koymaktadır. Mehrin hükmü açısından da illet ve hikmetini tayin etme çabası kaçınılmazdır. Buna göre mehrin konulmasında ki gerekçelerin tespiti için şu sorulara cevap aranmalıdır. Mehrin konulmasındaki hikmet

---

¹ Hadi Sağlam; "İslam Hukukunda Mehir Evlilik Sigortası mı?" *universal Journal of Theology*, cilt: I, sayı: 1, 2016, s. 1-19.

² Mehir, naslarda ve kaynaklarda "mehr" yahut "sadak" şeklinde geçmektedir. Dinin kocaya evlilik akdi ile eşine vermekle sorumlu kıldığı mali ve iktisadi değer taşıyan sosyal ve ekonomik özelliği olan değerdir. M. Akif Aydın, "Mehr", DİA, XXVIII, s. 389-391; Ali Osman Ateş, *İslâm'a Göre Cahiliye, Ehl-i Kitap Örf ve Adetleri*, Beyan Yayıncılık, İstanbul 2014, s. 251-257.

³ Toplumsal özellikler her geçen gün değişime uğrayarak ilerlemektedir. Toplumlar da ki aile yapısı ve düzeni de değişmektedir. Anaerkil yapı düzeni terk edilerek zamanla babaerkil yapı düzeni toplum tarafından kabul edilmiştir. Bu durum kadın açısından hak kaybına sebebiyet vermiştir. Özellikle evlilik, boşanma ve miras hususunda. Aynı şekilde bu değişim kadının mehir vasıtası ile satımına hız kazandırmıştır. Kadına ait haklar, baba akrabalığına değer veren asabe anlayışı ile değişmiştir. Mehir, babaerkil ve çok evlilik yapısına uygun düşmektedir. Mehrin müessesesinin tekrardan belirlendiği amaca uygun uygulamaya koyulması babaerkil aile yapısının son bulması ile mümkündür. Aksi takdirde mehrin konuluş ilkesinin yakalanma imkânı aza inmektedir. [Taf. Bkz. http://www.isam.org.tr/documents/dosyalar/pdfler/osmanli_arastirmalari_dergisi/osmanli%20C4%B1_sy1/1980_c1_ORTAYLII.pdf](http://www.isam.org.tr/documents/dosyalar/pdfler/osmanli_arastirmalari_dergisi/osmanli%20C4%B1_sy1/1980_c1_ORTAYLII.pdf).

nedir? Mehrin illeti nedir? Mehir, kocası vefat etmiş ya da boşanmış kadın için ödenen bir tazminat mı, ya da geçim garantisi mi yoksa sadece nikah aktinin şartlarından ya da talakla birlikte ödenmesi zorunlu bir teminat mı?

Yahut mehir, yeni kurulan ailenin sürekliliğini sağlayan ve ailenin dağılmasını önleyen, aileyi korumaya yönelik bir müessese mi? Ya da kadın ve erkeğin sosyal rollerinin farklılık arz etmesinden kaynaklanan kadının değerini ortaya koyan bir tazminat, Cahiliye de değerini kaybeden kadını yüceltme bedeli midir? Mehir, kadın için iktisadi bir hürriyet ya da bedenen yıpranma payı mıdır? Yoksa mehir, fitri olarak farklılık arzeden iki cinsi birbirine kenetleyen temel mihenk taşı mıdır? Yahut bir ülfet bedeli, ülfete kapı aralamak mıdır? Ya da eşler arasında muhabbeti artıracak bir hediye midir? Yaratılış olarak erkekte zayıf olan kadını erkeğe karşı güçlü kılma bedeli midir? Yahut kadın ve erkeğin beraber yaşama arzusu için Allah'ın kadına ikram ettiği bir bağış mıdır?⁴ Her toplumda gerek hukuki gerek de örf olarak farklı uygulamalarla da olsa varlığı aşikâr olan mehrin gerekçesi ve mahiyeti nedir? Naslarda ve klasik kaynaklarda farklı kavramlarla ve gerekçelerle karşımıza çıkan mehir gerçekte erkek için bir borç kadın için bir hak mıdır? Bireysel sorumluluk hukuku kapsamında ifa edilmesi gerekli bir müessese mi? Yoksa kurumsal özellik taşıyan kadına ikram olan bir fon mu?

Kur'an-ı kerim ve sünnet aile hukukuyla ilgili ayrıntılı hukuk normlarına temas ederek ailenin değerini ve zorunluluğunu benimsetmeye çalışmıştır. Ailenin devamını sağlama yollarını ortaya koyarak ailenin daimî olmasını istemiştir. Evlilik için tarafların hak ve hukukunu bildirerek, mehir gibi kadın lehine zorunlu bir sosyal güvenlik metodunun uygulanmasını istemiştir.⁵

---

⁴ Ömer Nasuhi Bilmen. *Hukuki İslamiyye ve İstilahatı Fıkhiyye Kamusu*, c. II, İstanbul, trz, 115-117; Mehmet Akif Aydın, *İslam-Osmanlı Aile Hukuku*, İFAV Yayınları, İstanbul, 1985, s. 103; Hayrettin Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, c. I, İstanbul, 1996, s.338.

⁵ Bakara, 2/236-237; Nisa, 4-20-24-25.

Bütün bunlara rağmen mehri satım sözleşmesine benzetenler olduğu gibi cinsel yararlanma bedeli olarak görenler de vardır. Bunun dışında mehri, başlık parası olarak görenlerin sayıları da epey vardır.⁶

Mehrin mahiyeti ve gerekçesi hakkında farklı yorumlar yapıla gelmiştir. Bunun sebebi toplumsal algılar olmakla birlikte değişen örf ve yaşam tarzları mıdır? Ya da farklı toplumların mehre bakış felsefelerinin çeşitlilik arzemesi, kültürel faktörler midir? Bütün bunları değerlendirdiğimizde mehri gibi önemli bir konunun tekrardan ele alınması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Toplumsal ilerlemeler, yeni hukuki düzenleri beraberinde getirmektedir. Bu açıdan mehri genel kabulünü tekrardan sağlama ve yürürlüğünü sağlama metotlarına ihtiyaç duyulmaktadır.

1.Konunun Takdimi

Toplumsal ilerlemeler ve değişen yaşam prensipleri insanlar arası hukuki düzenlemeleri de beraberinde getirmiştir. Değişimin kendisi dışında değişmeyen bir düzenin varlığı sadece tevhitte dir. Bunun dışındaki hukuki alt normlar gaye prensibi çerçevesinde yeniden şekil almaktadır. Ya da örf binaen varlığını olduğu gibi devam ettirmektedir. İşte bu bağlamda İslam Aile Hukuku içerisinde önemli bir yer teşkil eden mehri uygulaması toplumsal kabuller çerçevesinde varlığını devam ettirmektedir. Şari'in bir gaye üzerine kurduğu mehri uygulamasının mekân ve zaman açısından farklı uygulamalara bürünmesi konumuzun önemini ortaya koymaktadır. Değişen yaşam koşulları içerisinde kadının pozisyonu ve erkeğin kadına karşı yükümlülükleri karşısında mehri durumunun ne olduğu, mehri karşılayacak yeni düzenlerin varlığı ve bunların mehri ile örtüşüp örtüşmediği, toplumlarda artık mehri İslam Hukukunun verdiği değeri verilmemesi, mehri sosyo kültürel kabuller çerçevesinde uygulamalarının İslam Hukukuna aykırı oluşu gibi faktörler konunun detaylıca incelenerek, konuyla ilgili gerekli düzenlemelerin yapılmasını zorunlu kılmıştır. Mehri müessesesi, erkek üzerine bir sorumluluk olup kadın için ise bir haktır. İşte klasik dönemdeki bireysel sorumlulukların önemini yitirerek kurumsal sorumluluğa geçiş konun incelenmesini zorunlu kılmıştır. Toplumsal hareketlilik artık bilgi çağına

---

⁶ Sağlam, s. 1-19.

ulaşmıştır. Bu çağda güven en çok istenilen, arzu edilen bir duygudur. Bunun bireysel olma özelliği her fertten, ruhun bendenden çıkması gibi çıkmaya başlamıştır. Bu durum bireyleri toplumda güvende hissettirmekte olan kurumsal yapıların oluşmasında tetiklemektedir. Güven veren bu kurumların bireylerle nikah kıymaları da kaçınılmazdır. Bu cihetten mehir kadına güven veren bir müessesedir. Bu müessesenin güven veremez hale gelmesi kurumsallaşmayı zorunlu hale getirmiştir.

2. Araştırmanın Önemi

Toplumları oluşturan en küçük yapı birimi hiç kuşkusuz ailelerdir. Ailelerin ayakta durması, toplumun bekası ve gelişmesi için kaçınılmaz bir zorunluluktur. Bu da aileyi birlikte tutmanın ve aile içerisinde mutluluğu sağlama yollarının önemi ortaya çıkarmaktadır. Bunun için İslam'ın getirmiş olduğu mehir uygulaması hukuksal zeminde zorunluluk arz etmektedir. Zira yukarıda açıkladığımız üzere mehir aile birlikteliğini sağlamanın en temel ilkesidir. İslam hukuku bilginlerinin mehir konusunda ki içtihatlarının farklılık arz etmesi ve yaşanan coğrafyanın örfüne mebnî kıldıkları hükümlerinin tekrardan incelenmesi gerektiği aşikardır. Günden güne evliliklerin talakla son bulduğu ve ortada anne babası ayrı çocukların arttığı aşikardır. Toplumda kabul görmüş gerek din gerek devlet tarafından gerekse örf ve âdet olarak oluşmuş hukuk normları mevcuttur. Bunların oluşması her bir bireyin mutluluğu içindir. Konumuzla alakalı yapılmış çalışmalardan ziyade zamanın değişmesi ve kadına İslamın biçtiği rolün değişimi konunun tekrardan incelenmesine zemin hazırlamıştır. Bunların yanında sosyo ekonomik bir meselenin hali hazırda bulunan uygulamalarla sürekliliğini sağlama ya da devamı hususunda yapılması gerekenleri tespit etme zorunluluğu sonucunu ortaya çıkarmıştır.

3. Araştırmanın Varsayımları

Mehir ve benzeri uygulamaların tüm hukuk sistemlerine girdiği varsayılmakta. Yani ismi ne olursa olsun mehire benzeyen hukuki kuralların ya da mehirin evlilik akdinde bir şekilde gerçekleştiği gözlenmektedir. Bu yüzden hukukçuların ya da din bilginlerinin değerlendirdiği mehir, insanın yaratılış tarihinden itibaren varlığından söz ettirdiği varsayılmaktadır. Bunun dışında yeni düzenlemelerinde mehir benzeri

fonksiyonları taşıdığı düşünölmekte. Nitekim mehrin yürlüğünü sağlama, yani tüm toplumlarda bir düzen koyma gereksinimi bu varsayımları ortaya çıkarmaktadır.

4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Konu ile ilgili mehrin tarihi serüveni incelenerek konunun değışen hukuk sistemlerinde yerinin ne olduğu tespit edilmek istenmiştir. Bunun yanın da toplumlarda ki örflerden de zamanla çıkmaya başlayan mehrin nasıl uygulandığı incelenerek İslamın istediği mehrin ne olduğu tespit edilmek istenmiştir.

5. Araştırmada İzlenen Yöntem ve Teknikler

Konuyla ilgili kaynaklar incelenerek mehrin tarih içerisindeki değışim ve gelişimi tespit edilmeye çalışılmıştır. Bunun yanında mehir benzeri uygulamaların kanunlaştığı ülke modelleri, internet kaynaklarından tespit edilmiştir. Klasik mehir kaynakları ile günümüz güvenlik araçları arasındaki benzerliklerden hareketle bir bağdaştırma çalışması yapılmıştır. Konu daha çok çözüm önerileri niteliğinde değerlendirilmiştir.

I. BÖLÜM

MEHRİN TARİHİ KÖKENİ

I.MEHRİN TARİHİ UYGULAMALARI

1. Eski Dinlerde Mehir

1.1.Yahudilikte Mehir

İslam'da kadına verilen ve kadının mülkiyetine geçen mehir uygulaması Yahudi kaynaklarında da varlığını göstermektedir.

Yahudi kaynaklarında mehir, evlilik sözleşmesi esnasında erkeğin kadına verdiği bir sembol olup “*mohar*” ya da “*mahra*” şeklinde isimlendirilmiştir. Gerek İbrani kaynakları gerekse Süryani kaynaklarında mehrin isim farklılığı altında devam ettiği anlaşılmaktadır.⁷

Yahudi kaynaklarında evlilik antlaşması ile evlenen kızın babasına ödenen bir meblağdan söz edilmektedir. Kadının terikesine geçen bu meblağ boşanma meydana gelse bile kocaya iade edilmek zorunda değildir.⁸

Kaynaklar, mehir müessesinin başlık parası özelliği taşıdığı sonucuna ulaştırmaktadır. Nitekim kaynaklarda Ya'kup peygamberin evlilik için yedi yıl hizmet ettiğini rivayet etmektedir.⁹ Keza Kur'an-ı Kerimde de Hz. Musa'nın kayınpederi Şuayb (a.s)'ın iki kızından biri ile evlenme karşılığı olarak sekiz yıl çalışmak üzere antlaşma yaptığı haber verilmektedir.¹⁰ Kur'an'ın haber vermesinden anlaşılmaktadır ki evlilik beraberinde birtakım sorumlulukları da taşıyor. İşte bu sorumluluklar zamansal ve mekânsal bağlamda değerlendirilebiliyor. Çünkü kızın babasına ödenen mehir borcunun o dönem örfü olduğu sonucuna ulaştırabilir.

---

⁷ Ateş, s. 252.

⁸ Ateş, s. 251.

⁹ Taf bkz “*Ya' kub Peygamberin, hanımı Rahel'le evlenmek için kayınpederi ve dayısı olan Laban'a yedi yıl hizmet ettiği kaydedilmektedir.*” Ateş, s. 252.

¹⁰Taf. Bkz Şu'ayb (as), “*ben sekiz yıl bana çalışmana karşılık, şu iki kızından birini sana nikahlamak istiyorum. Eğer sen bunu on yıla tamamlarsan, oda senden olur. Ben seni zora koşmakta istemiyorum. İnşallah beni salih kimselerden bulacaksın.*” Dedi. Kasas, 28/23-29.

Tevrat'a göre mehir hangi durumda olursa olsun zorunluluk arz etmektedir. Yani bir erkek henüz söz yapmamış bir kızı aldatarak onla birlikte olursa artık onun eşi olmuş demektir. Bundan dolayı da kadına bu olaya binaen bir meblağ (para) vermek zorundadır. Keza adama kızın babası kızını yine de vermek istemezse adam, emsallerine verilen ağırlıkça para vermelidir.¹¹ Buda bizdeki emsal mehre benzerlik göstermektedir.

Yahudi kaynaklarında evlilik sözleşmesi satım sözleşmesi gibi kabul edilmiş. Kadın, bir ticaret eşyası gibi değerlendirilip satımı söz konusu olmuştur. Bunu ortaya çıkaran sebep babaya verilmesidir. Yani evlenecek kızın söz hakkı olmayıp babanın kızı verilecek olan parayı almasıdır. Bu yüzden bilginler Yahudi kaynaklarından hareketle evlilikleri satım sözleşmesine benzetmişlerdir. Nikah akdine taraf olan kadının mehir üzerinde tasarruf hakkı yoktur. Tasarruf hakkı kızın velisine geçmektedir. İsrail şeriatı dünya üzerinde değişime uğrayan şartlardan esinlenerek bu durumu ortan kaldırmıştır.

Fakat Yahudi kaynaklarında, koca tarafından kadına mehir verilmesi yazılı belge ile tayin edilirse buna “*Khetouba*” denilmektedir.¹² Yani kocanın evleneceği kadın için bir meblağ belirleyip bunu yazı ile kayıt altına almaktaydı. Hz. Musa döneminde başlayan bu uygulama yaygınlaşarak Mişna'ya bir kaide olarak yerleşmiştir.¹³ Khetouba'nın alt ve üst sınırı belirlenirken evlenecek kızın özellikleri dikkate alınmıştır. Yani bekareti belirleyici etken olmuştur. Bakire olan miktar olarak iki yüz zouze (dinar) dul olan kadın ise yüz zouze (dinar) almaktaydı.¹⁴ Khetouba, kocanın ödeme insiyatifinde bir durum arz etmektedir. Koca dilediği zaman ödemekte serbest olmakla birlikte nikah akdi devam ettiği sürece ödemeyebilirdi. Fakat koca eşini boşar, vefat ederse Khetouba mehirde olduğu gibi acillik kazanır ve kadın

---

¹¹Hayrullah Örs, *Musa ve Yahudilik*, İstanbul,1966, s. 176; Tevrat, Çıkış22/16-17; Tevrat, Tekvin, 37/11-12 İstanbul, 1981.

¹² Asife Ünal, “Yahudi Düğün Gelenekleri”, *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 2, 2016 Sayfa: 225-241 Yahudilik Özel.

¹³ Ateş, s.252.

¹⁴ Saliha Okur Gümrükçüoğlu, “İslam Aile Hukukunda Kadının Mehir Hakkına Toplumun Bakış Açısı Üzerine Bir Değerlendirme”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c. XVII, sy.4, 2013, s. 225-228.

kocasının malından alır. Mehir benzeri olan bu uygulama aslında boşanma tazminatı konumundadır. Nitekim kocanın yetkisinde olan husus kocanın kontrolünden çıkarak kadının lehine dönüyor. Kadın lehine geçmesi ise kocanın takındığı tavır ve ölümü sonucudur.

Hukukçular, Khetouba hakkında çalışmalar yaparak bir sonuca varmışlardır. Araştırmanın sonucunda boşanılan kadın, kocası vefat eden kadın hayatını sürdürmek zorundadır. Geçim şartlarının zorluğu için kadına ödenen bu değer geçim sermayesi olduğu sonucuna varmaktadır.¹⁵

Bu da İslam'daki mehir uygulaması ile paralellik arz etmektedir. Zira mehir kocanın kadına karşı nikahla birlikte ya da sonradan ödemek zorunda kaldığı bir nikah bedelidir.

1.2.Hristiyanlıkta Mehir

Varlığı her toplumda bulunan mehir uygulaması Hristiyan İnancına sahip toplumlarda da şekli değiştirmiş bir halde karşımıza çıkmaktadır.

Hristiyanlarda mehir, karşılıklı olarak kadın ve erkeğin birbirlerine ikramda bulunması şeklindedir. Yani kadın ve erkeğin birbirlerine hediyeler ve maddi bağışlarda bulunmalarıdır.¹⁶ Evlenecek kız tarafından erkeğe ödenen paraya “*Drahoma*”¹⁷ denilmektedir. Hristiyan mezheplerinin evlilikle alakalı içtihatları farklılıklar arz etmektedir. Bu içtihatlar neticesinde evlilik adetleri de değişiklikler göstermektedir. Kimi evliliklerde kadının verdiği “*drahoma*” fazla, kimilerinde ise düşüktür. *Drahoma* adeti aslında Yahudi kültürünün devamıdır.¹⁸ Zira aynı uygulamayı Yahudi kaynaklarında da görmek mümkündür.

Hristiyanlıkta, Yahudiliğe nazaran kadının değeri daha fazladır. Maddiyattan ziyade maneviyata önem verilmektedir.¹⁹ Evlilik hususunda, her bir birey bağlı

---

¹⁵ Ünal, s. 225-241.

¹⁶ Ateş, s. 253.

¹⁷Taf. Bkz. <http://www.ekrembugraekinci.com/makale.asp?id=290>(11 Agustos Çarşamba 2010); Hamdi Döndüren, *Delilleriyle İslâm Hukuku*, Konya, 1977, s. 185.

¹⁸ Ateş, s. 253.

¹⁹ Mehmet Akif Aydın, “*Aile Md*”, c. II, TDV Yayınları, İstanbul, 1989, s,196-200.

bulunduğu mezhebin hükümlerine uymak zorundadır. İslam'da olduğu gibi mezhebi farklılıklar Hristiyan toplumunda da karşımıza çıkar. Görülmektedir ki mehir benzeri uygulama şekil değiştirmiş bir halde hala varlığını korumaktadır.

2.Cahiliyede Mehir

Mehir uygulamaları her toplumda farklı isimlerde varlığını koruduğu gibi Cahiliye örf ve adetlerinde de farklı şekiller ve isimler altında devam etmiştir. İslam'da olduğu gibi evliliğin gerekçelerinden ya da sonuçlarından olan mehir, Cahiliyede evliliğin muteber sayılması için zorunluluk arz etmektedir.

Cahiliye döneminde mehirsiz evlilik kabul edilmezken, mehir verilmeden yapılan evliliklerde toplum tarafından kınanmaya, dışlanmaya sebep oluyordu. Hatta bununla da kalmayıp mehir verilmeden evlenilen kadınları odalık olarak kabul etmekteydi. Cahiliye dönemdeki bu uygulama, Antar hikâyelerinde de kendisine yer bulmuştur. Bu hikâyelerin mehirsiz yapılan evliliği adice kabul ettiği anlatılmaktadır.

Fakat Yahudi mehir uygulamasını burada da görmek mümkündür. Mehir kızın kendisine verilmeyip babasına verilmekteydi. Bunun yanında evlenecek kıza naslarda geçtiği üzere "*sadak*"²⁰ diye hediye kabilinden takdimde bulunulurdu. Kızın babasının, evlilik akdi için koca adayından mehir talep etmesi satım sözleşmesini akla getirmektedir. Çünkü alıcı ve satıcı pozisyonunda tarafların olması, birde bu taraflar arasında bir unsurun oluşu bu düşünceyi akıllara taşımaktadır.

Bazı kaynaklar, Hz. Peygamber ile Hz. Hatice'nin evliliğini Cahiliye döneminde mehrin varlığına delil olarak göstermektedirler. Nitekim Hz. Peygamber on iki ukiye ve bir neşş mehir karşılığında Hz. Hatice ile evlenmiştir.²¹ Bu husus henüz İslam gelmezden önce evlenecek kıza nikâh karşılığında verilmekte olan mehrin varlığına delildir. İş bu mehir ise kıza verilmekte olup ve onu dilediği gibi kullanım hakkı sadece kıza ait olmaktadır.

---

²⁰ Sadak, mehrin eş anlamlısı olup kaynaklarda mehir yerine kullanılan bir kavramdır. Evlilik akdinde erkeğin kadına karşı yerine getirmekle mükellef olduğu değerdir. Mehmet Akif Aydın, "*Mehir Md*" DİA, c. XXVIII s. 389-391.

²¹ Ateş, s.252.

Yine Cahiliye döneminde galip olanlar, mağlup ettikleri kişilerin kızlarına herhangi bir şey vermeden almaktaydılar. Kızın değerini aslında babasının durumu belirlemekteydi. Galipsen kızın senin değilsen elinden alınır anlayışı.

Ayrıca bu dönemde, cariyeler erkeklerle birlikte olmaya zorlanarak, cariyelerin bu işten para kazanmaları istenmekteydi. Kazanılan bu paralarda mehir olarak isimlendirilmekteydi. Nitekim Kureyş, Kabe'nin inşası sebebi ile yardımlar toplanırken cariyelerin fuhuşla elde ettikleri mehirleri vermemelerini istemesi de bunun bir gösteresidir.

Cahiliye döneminde kadına verilen mehirler, kadınlardan zorla geri alınmaktaydı. Kocasını vefat etmiş kadın mehri vermesi için zorlanır şayet vermez ise kadın verinceye kadar dövülür. Yine vermeme hususunda diretirse ölünceye kadar dövülür.

Kocasını ölen bir kadına mehir vermeden ölenin adamın varislerinden birisi, kadının üzerine bir elbise atmak kaydı ile artık o kadın elbiseyi atanla evlenmiş sayılırdı.

Yetim kızların mehirleri hususuna gelince, onlara ya mehir verilmemekteydi ya da diğer kadınlara verilen miktardan daha az veriliyordu. Bu cihetten yetim kızlarla evlilik külfetsiz olduğu için erkekler tarafından çokça tercih edilmekle beraber birden fazla yetimle evlenme söz konusu oluyordu. Bir diğer özellikte savaşlarda ölenlerin geride bıraktıkları yetim kızları, hak hukuk aramaksızın bir erkeğin himayesine sığınmaktaydılar. Bu da yukarıda zikredilen duruma sebep teşkil etmektedir.²²

Cahiliye devrindeki uygulamalardan biri de cariyelerin ve kölelerin, evlilik karşılığında mehir olarak evlenilecek kızın tarafına verilmesidir.

---

²² Ateş, s. 251.

Son olarak cahiliye döneminde mehirsiz olarak evlilik adıyla bilinen “şigar” uygulaması mevcuttu. Bu da erkeklerin velayeti altında bulunan kızını başka biri ile evlendirmesi ve onunda kızını kendisinin mehirsiz alması durumudur.²³

Mehrin uygulanış şeklinden ziyade amacı önemlidir. Örfsellik zamanla amaçlarından yoksun bırakabilmektedir. Bu dönem özelliklerinde de varlığını gördüğümüz mehir ve benzeri uygulamalar örfsellik çerçevesinde amacını bir kenara bırakmıştır.

3.Türklerde Mehir

3.1.Eski Türklerde Mehir ve Benzeri Uygulamalar

İslamiyet'ten önce Türk topluluklarının, hukuki yapılarına sıkıca bağlı oldukları bilinmektedir. Özellikle aile hukuku ile ilgili kurallar konusundaki uygulamaları dikkat çekicidir.

Eski Türk topluluklarında nişanlanmaya ve evliliğe büyük önem veriliyordu. Bunun neticesinde de erkek tarafından kadının ailesine verilen bir meblağ vardır.²⁴ İşte bu meblağa “kalın”, “kalin”, “kalın”²⁵ ismi verilmekteydi. Yani evlilik hazırlığı yapan erkeğin evlilik akdi gerçekleşmeden önce kız tarafına ödemek zorunda kaldığı mal ya da paradır.²⁶ Kalın kıza değil ailesine ödenmekteydi.

Göktürk Kitabeleri, Kaşgarlı Mahmut'un Divan-ı Lugati't-Türk ya da Dede Korkut Hikayeleri incelendiğinde kalın uygulamasının toplumlar tarafından kabullenilmiş köklü ve sosyal bir adet olduğu sonucu çıkar.²⁷

Kaynaklarda “kara mal”, “süt hakkı”, “yelü” ve “tüy-mal”²⁸ kısımlara ayrılan kalın hakkında farklı görüşler ileri sürülmektedir. Kalını satım sözleşmesine

---

²³ Ateş, s. 251.

²⁴Mustafa Aksoy, “Sosyal Hayatımızdaki Başlık-Kalın ve Mehir Kavramlarının Sosyolojik Tahlili”, *Türk Yurdu Dergisi*, C.10, Sayı: 33, Mayıs 1990, s. 43.

²⁵ Ahmet Akagündüz, “Başlık Mad”, cilt: 5, DİA, y, 1992, s. 131-133.

²⁶ Akgündüz, s. 131-133.

²⁷ İbrahim Canan (edt), *İslamda Aile ve Çocuk Terbiyesi Sempozyumu II*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2005, s. 109-116.

²⁸ İbrahim Öztürk, “Evlenmek, Başlık ve Kız Kaçırma” *Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi*, c, XIII, say, 6, Kasım-Aralık 1974, s.373.

benzetenler olduğu gibi hediye olarak telakki edenlerde vardır. Bunların yanında çeyiz parası, süt hakkı, kızı terbiye etme bedeli ya da velayet hakkı olarak kabul edenlerde bulunmakta.

Netice itibari ile uygulanış şekli farklılık arz etmiş olsa da İslam'ın düzenleyerek yürürlük sağladığı mehir gibi evlilik akdi zamanında zuhur etmesi mehre benzerlik açısından konumuzla alakalıdır. Kaldı ki kalında peşinen ya da taksitli olarak düğün yapılmadan önce verilmekteydi.²⁹ Bu uygulama gerek Osmanlı devleti³⁰ zamanında gerekse günümüzde farklı isimler ya da hala kalın adında varlığını devam ettirmektedir.

3.2. Anadolu'da Mehir ve Benzeri Uygulamalar

Bilindiği üzere toplumlarda örf ve adetin önemi büyüktür. Bu örf ve adetler toplumun her alanında varlığını bir şekilde sürdürmektedir. Türkler İslam'ı kabulle birlikte hem İslam öncesi örf ve adetlerini hem de İslam'ın getirdiği prensipleri hayatlarında tatbik etmeye devam etmişlerdir. Türk toplulukları Anadolu'nun fethi ile Anadolu topraklarına yerleşerek Anadolu'yu yurt edinmişler. Anadolu'ya taşınan "kalın" uygulaması günümüzde ki ismi ile "başlık parası"³¹ olarak devam etmektedir. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgemizin kırsal kesimlerinde evlenecek

²⁹Mehmet Mandaloğlu, "İslamiyetten Önce Türklerde Aile Hukuku", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sayı 33, yıl 2013, s. 133.

³⁰"Osmanlı döneminde bazı bölgelerde başlık uygulamasına şahit olunmaktadır. Belgelerin ifadelerinden de anlaşılacağı gibi devlet, evlilikleri zorlaştırdığı için bu uygulamayı ortadan kaldırmaya çalışmıştır. Nitekim 15 Cemaziyel evvel 1247 (23 Ekim 1831) tarihli bir vesika (arıza), Osmanlı yönetiminin bu sosyal olaya nasıl bakıp değerlendirdiğini açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Buna göre Sivas'a bağlı köylerde mehirden ayrı olarak, evlenecek olan erkeğin kadın tarafına başlık adı altında bir ödeme de bulunması gerekmektedir. O günün ekonomik ve sosyal şartlarında normal mehir 100, 150 ve en çok 250 kuruş iken; başlık olarak 800, 1.000 veya 1.500 kuruş alınmadan nikahın kıyılmasına imkan verilmemektedir. Bu da evlenmenin çok zor ve hatta belgenin ifadesi ile imkansız hale gelmesine sebep olmaktadır. Bu bakımdan, büyük bir mali imkana sahip olmayan kimseler evlenememektedirler. Bütün bir Osmanlı ülkesi için "şeriat-ı garra" ve dinin prensiplerine aykırı olduğu için bu uygulamaya, hükümdar fermanı ile kaldırılması yönünde emirler verilmiştir. Bu emirlerin, kadılar vasıtasıyla memleketin en uzak ve en ücra köşesine ulaştırılması istenmektedir. Bu emirlere rağmen muhalefet edip başlık alanların cezalandırılması da belgelerde yer almaktadır. Arıza'nın istinad ettiği "emr-i hümayuna" göre başlık diye bir kuruş veya bir habbe alınamayacaktır. Fakat mehir verme bakımından fakir, orta halli ve zengin olmak üzere insanlar üç gruba ayrılmaktadır. Bunların kendi durumlarına göre ödeyecekleri mehir de 100, 150 ve 250 kuruş olarak tespit edilmektedir." Ziya Kazıcı, "Bir Osmanlı Arşiv Belgesi Işığında Evlilikte Başlık Problemi Üzerine Bazı Mülahazalar", *İslamda Aile ve Çocuk Terbiyesi Sempozyumu II*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2005, s. 109-116.

³¹ Akgündüz, s.131-133.

erkeklerin kızın ailesine para cinsinden ödeme yapması zorunludur. İşte buna başlık parası denilmekte.³² Başlık aslında kalının dejenere olmuş hali gibi gözükme.

Başlık uygulaması kızın ailesi tarafından alındıktan sonra kızın çeyizi için kullanılmaktadır. Kalından ayrılan en büyük özelliği bu olsa gerek. Başlık evlilikleri zorlaştırmakla birlikte erkekleri kız kaçırmaya sevk ediyor. Bu sevk beraberinde namus kan davaları gibi sorunları da getirmekte.

İslamın evlilik akdinde kabul ettiği mehir uygulaması ile başlık arasında ne gibi bir bağ vardır sorusu akla gelmektedir. Oysa Anadolu'nun doğusundan batısına her bölgede farklı isimler adı altında varlığı bilinen mehir, bazı bölgelerde tamamen unutulmaya yüz tutmuştur. Keza kadını yücelten bir değer, şerefiye, sevgi, saygı, iyi muamele yapmanın sonucudur. Bunun yanında gerek mehir gerek başlık nimetin kadrinin sembolüdür.

Ülkemizde bu uygulamalardan başlık parası filmlere dahi konu olmuştur. Kimi bölgelerde nişan merasiminde takılan ziynetler mehir sayılırken kimi bölgelerde adından dahi söz edilmemekte. Başlık parası ile mehirin karıştırıldığı bölgelerin varlığı da söz konusudur. Mehride başlık olarak telakki ettiklerinden, kadını satıma söz konu ederek mal kapsamında değerlendirenlerin sayısı da epey vardır. Bu şekilde ki yanlış yorumlama ve anlamlandırma girişimi mehri önüne çekilmiş set gibi durmaktadır. Birde nişan merasiminde takılan takıların mehir olarak kabul görmesi kadına bir menfaat sağlamamaktadır. Çünkü evlilikle birlikte koca eşinden takılan takıları -eşin rızası aranmadan- alarak dilediği gibi tasarruf etmektedir. Sonuç itibari ile ülkemizde uygulanan ya da uygulanmaya çalışılan mehir ve benzeri uygulamalar, farklı toplumlarda devam ettiği gibi bizde de varlığını farklı şekillerde devam ettirmektedir.

4.Eski Roma'da Mehir ve Benzeri Uygulamalar

Her toplumda, evlilik ve nişanlanmanın örf ve adetleri olduğu gibi Roma Hukukunda da evlilik yasaları düzenlenmiştir. Yasalar incelendiğinde karşımıza iki temel kavram çıkmaktadır.

---

³² Akgündüz, s.131-133.

4.1.Manus

Evlenen kadının kocasının hakimiyetine girmesi için evinden beraberinde getirdiği mal varlığıdır.³³ Yani kadının malvarlığı ile evleneceği kişinin hakimiyetine girmesidir. Aslında manus kadının mal varlığının satışı gibi durmaktadır. Evlilik akdinin kurulması manus' a bağlı değil.³⁴ Fakat evlenecek erkek evleneceği kızın hakimiyetine sahip olamıyor, bu yüzden erkekler kadınların mal varlığını talep etmekteydiler. Manus evlenecek kadından ziyade kadının mal varlığının değerini ön plana çıkaran bir durumdur. Kaynaklar incelendiğinde aslında manus'un evlilikten bağımsız olduğu sonucunu gösteriyor. Nitekim evlilik bağı manusla ya da manus olmadan da kurulabilmektedir. Bu yüzden erkeklerin evlilik yaparken babanın hakimiyetinden kadını çıkarmak istemesi doğal karşılanmalıdır. Çünkü kadın üzerinde tam hâkimiyetin sağlanma yolu olan manusu talep etmesi gayet doğaldı. Görülmektedir ki eski Roma hukukuna dahi evlilik akdinin taraflara yüklediği sorumluluklar konu olmuştur. O dönem, nikah akdinde kızların ön planda olduğu bir dönemdir.

4.2.Dos

Dos ise evlenen kadından doğan masrafları karşılamak için kadının ailesi tarafından erkeğe ödenen memaliki olan değerlerdir. Özellikle kadının ailesi verdiği Dos ile övünür. Çünkü kızlarına verdikleri değer bir göstergesidir. Dos olmadan da evlilikler kurulabiliyordu. Bunlara karşılık aslında dos kadın için mirastan peşinen ödenen bir değerdir.³⁵

5.Diğer Devletlerde Mehir ve Benzeri Uygulamalar

Evliliklerin meşruiyeti ve devamı her toplumun özenle üzerine eğildiği bir husustur. Tüm devletler resmi evliliklerle alakalı hukuk normları oluşturmuşlardır.

---

³³ Şahin Akıncı, *Roma Hukuku Dersleri*, Sayram yay, Konya, 2016, s. 220-221.

³⁴ Taf bkz: Akıncı, s.220-221.

³⁵ Uğur Özcan-Murat Gökhan Dalyan, "19.yy'da Rumlarda ve Arnavutlarda Evlilik Müessesesinde Başlık Uygulamaları", *Historiy Studies International Journal Of History Dergisi*, c.3, say.3, 2011, s.320.

Fakat bunun yanında evlilik esnasında meydana gelen adet ve örfleri dikkate almamıştır.

Toplumsal örf ve adetlerin en çok gözlemlendiği yer evlilik aşamasında meydana gelmektedir. Her devletin bünyesindeki fertler örf ve adetlerine sıkı sıkıya bağlıdır. Bu bağlılık miras devri gibi toplumun her hücresine pay edilmektedir. İşte bu kabilden evlilikler yapılırken hem kadına hem de erkeğe verilen ekonomik değerlerin yanında sembolik argümanlarda vardır. Bunun yanında evliliklerde dinsel motiflerinde örf ve adetler gibi uygulandığı gözlenmektedir.

Devletlerin bir kısmında erkek tarafından kadına hediyeler sunulurken bir kısmında ise kadın tarafından erkeğe hediyeler sunulmaktadır. Bu hediyeleşmeler Drohoma, kalın, başlık, mehir, Ketuba ve evlilik sözleşmesi gibi isimler altında karşımıza çıkmaktadır. Aslında bunların tek gayesi vardır evliliği ayakta tutmaktır. En nihayetinde hediyeleşme kalpleri ısıdırma ve karşıdakileri tatmin etme anlamına gelmektedir. Devletler artık örften ziyade bu alanda yeni düzenlemeler getirmeye başlamıştır.

II. BÖLÜM

MEHRİN MAHİYETİ

I.MEHRİN LÜZUMU ve HİKMETİ TEŞRİSİ

Şari'i, hükümleri birçok illet ve hikmete mebni kılmıştır. Mehirle ilgili düzenlemelerde aynı şekilde birçok illet ve hikmete mebni kılınmıştır. Bu açıdan mehrin illet ve hikmetinin tespiti önemlidir. Mehrin konuluş gayelerinden bir kısmı maddeler halinde sıralanmıştır.

1.Mehrin Bir Sevgi Bedeli Olması

Kadın yaratılışı itibariyle kırılgan, naif, sevgiye muhtaç, güvenme ve akabinde bağlama iç güdüsüyle donatılmış bir yapıdadır. Kadın olmanın, anne olmanın gerektirdiği birçok fedakarlıkta bulunmanın karşısında, partnerinden de aynı hassasiyeti beklemektedir. Kadındaki bu fitri ihtiyacı en iyi bilen yaratıcı, mehir ile bu ihtiyacı karşılamıştır. Zira mehir ile daha en baştan, kadına ne kadar değer verildiği, onun için her an bedeller ödenebileceği gösterilmiş olup sevgi bir nevi belgelenmiştir. Kadının hiçbir hükmünün bulunmadığı nice toplumlara istinaden konulmuş olan bu uygulama, eşler arası muhabbeti artırıcı etkisiyle mehrin bir sevgi bedeli olup olmadığına en güzel cevap niteliğindedir.

2.Mehrin Kadını Yücelten Bir Şerefiye Bedeli Olması

Evlilik akdinde mehrin şart koşulması, kadının da erkek gibi birtakım haklara sahip olduğunu ve bu hakların Şari'i tarafından konulduğunu göstermektedir. Yani kadın evvela Şari'i tarafından muhatap alınmaktadır. Daha açık bir ifadeyle kadın, hukuki bir sözleşmede taraf olup hakları -kendi inisiyatifinde bırakılmak üzere- peşinen ödenmektedir. Bu da kadının onurunu, gururunu besleyici bir başlangıç gıdasıdır.

Hukuki bir prosedürde kadın haklarının güvence altına alınması ve evlilikte yaşayabileceği zararlara karşı zararı kısmen telafi edebilecek bir meblağın peşinen maddelendirilmesi, kadının haysiyetini korumak adına en büyük adımdır. Bilinmektedir ki cahiliye örf ve adetlerinde kız çocuklarının külfet ve ayıplama

olarak algılanıp diri diri toprağa gömüldüğü,³⁶ süreli nikahlar, karşılıklı eşlerin değiştirilmesi³⁷ ile gerçekleşen nikahlar gibi formalitelerle kaybolan kadın şahsiyeti, İslam ile yeniden ayaklanmış ve hak ettiği saygınlığa kavuşmuştur.

3.Mehrin Bir İstifade Karşılığı Olmaması

Kadının bir meta olarak değerlendirildiği bir zihniyet için mehir bir istifade bedeli olarak algılanabilir. Boşanma durumunda erkeğin iç sesini susturucu, vicdanını rahatlatıcı –ki ister haklı olsun ister haksız- bir ödeme olarak telakki edilebilir. Bu durumda ‘nasıl olsa bedelini ödedim’ zihniyeti kadının hakkını korumaktan çok sus payı vazifesi yapacaktır ve boşanma hususunda duygusal bağların tahribatını hızlandıracaktır ki bu da Makasıd-ı Şeria’ya ters bir durum teşkil etmektedir. Zira nikah akdinin taraflarından biri insan diğeri taş değildir. İnsan onurlu, yüce bir varlıktır. Bu yüzden kadın kullanılıp atılan bir havlu parçası değildir. Keza kadın anne olmanın yüceliği ile süslenmiş bir varlıktır. Özelliğine istinaden nikah akdinde kendisine doğan mehir hakkı lütfu ilahidir. Keza mehir istifade bedeli olsa idi Şari’i zifaf vaki olmamış akidlerde mehrin yarısını vermeyi emretmezdi.³⁸

4.Mehrin Aile Bağlarını Koruyan Bir Kalkan Olması

Evlilik gibi ciddi bir müesseseye taraf olan fertler arasında mehir, birlikteliği devama teşvik eden bir uygulama olarak değerlendirilebilir. Nitekim evlilik akdinde tamamen kadının mülküne geçen ve kocanın eşinin rızası olmadan kullanamayacağı bu ödenek, evlilikten cayma esnasında koca için ikinci bir düşünme olanağı sağlayacaktır. Çünkü malın insan nezdinde ne kadar kıymetli olduğu aşikardır ve koca en ufak sebepler için böyle ciddi kararları almanın akıl karı olmadığına kanaat getirecektir.

Bir başka cihetten bakılırsa kadın aidiyet duygusuyla yoğunlaşmış iken erkekte sahibiyet arzusu ağır basmaktadır. Hiçbir sahip oluş emeksiz veya bir bedel

---

³⁶Adnan Demircan, “Cahiliye Araplarında Kız Çocuklarını Gömerek Öldürme Adeti”, *İSTEM: İslam San’at, Tarih, Edebiyat ve Musikisi Dergisi*, cilt: II, s.3, 2004, s.9-29.

³⁷ Mustafa Öztürk, *Cahiliyeden İslamiyet’e Kadın*, 6.Bas, Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 2017, s.34.

³⁸ Bakara, 2/237.

ödemeksizin gerçekleşemez. Koca bu aşamada her türlü bedeli ödemeye hazırlıklı olmalı ve eşine verdiği değeri, onun haklarını en güzel şekilde gözeteceğini göstermelidir ki kadın da gönül rahatlığıyla aidiyetinin idrakine varsın. Mehir, her ne kadar maddi bir karşılık olarak nitelendirilse de bu işleyle; arz-talep ve akabinde ödenen bedel olarak nikahın ciddiyetinin kavranmasına, eşler arası manevi bağların kurulmasına ve bu bağların hukuki olarak sağlamlaşmasına olanak sağlamaktadır.

5.Mehrin Kadın İçin Mali İbadetlere Bir Anahtar Olması

Sosyoekonomik istatistikler her ne kadar kadının iş hayatında günden güne artışını ve ekonomik özgürlüğünü kazandığını gösterse de bu hususta hala yolun çok başında olduğu aşikardır. Nitekim birçok kültürde kadının evvela iş yeri evi olarak telakki edilmekte ve maişet yükümlülüğü kocaya verilmektedir. Bu durum bir başka problemi ortaya çıkarmaktadır ki bu da kadının mali özgürlüğünün olmayışıdır. Ancak koca rıza gösterir ve kadının şahsi kullanımına bir miktar ayırırsa, kadın onu istediği harcamalarda kullanabilmektedir. Bu harcamaların en önemlilerinden birkaçı da zekât, kurban gibi mali ibadetler ve tasadduktur. Mehir kapsamında özel mülkiyeti olan kadın bu gibi ibadetleri kendi isteği ve bizzat kendi malı vasıtasıyla yapmış olmanın manevi huzuruna erişecek ve bu da beraberinde mehrin yine eşler arası huzuru artırıcı, aile bağlarını güçlendirici ve kadına değer veren bir nitelikte olduğunu gösterecektir.

6.Mehrin Bir Satış Bedeli Olmaması

Mehrin satım sözleşmesine benzetenler, nikah akdinin icab ve kabulüne isnat etmekte. Ya da erkeğin kadında istifade karşılığı olarak saymaktalar. Oysa mehir sırf nikah akdinden dolayı vacip kılınmıştır. Yani şartları uygun bir nikah mehri gerekli kılar. Bu durumda kadın mehre hak kazanmakla birlikte halvet, zifaf durumuna göre miktarı değişmektedir.³⁹ Oysa satım akdinde üç temel unsur vardır. Bunlar tarafların rızası, mal ve ücret. Bu durumda farz edelim ki koca alıcı kadın ise satıcı, satılan ve de satım bedelini alan bir kişi olması mümkün gözükmemektedir. İşte satım akdi ile mehir arasında ki en önemli farklardan biri. Yine mezheplerin beyan ettiği mehrin alt

---

³⁹ Alâüddîn Ebû Bekr b. Mes'ûd b. Ahmed el-Kâsânî (ö. 587/1191) *Bedâiu's-Sanâi*, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2. Baskı, c. II, 1986, s. 291.

sınırı ile günümüzde bir şeyleri almak mümkün değilken bunu bir kadının bedeli sayarak satım yapmak ne kadar doğrudur.⁴⁰

Mehir ile satım sözleşmesini birbirinden ayıran ikinci hususa gelince. Nikah akdinde mehrin tayin ve tespit edilmemesi cumhura göre akdi batıl kılmaz. Akid icap ve kabul ile vuku bulur. Mehir ise akid esnası, evliliğin devamı, boşanma ve vefat durumuna göre değişkenlik gösterebilmektedir. Beyan edilmeyen mehir yerine misl mehir tayin olunabilir. Fakat satım sözleşmesinde başucu fiyatının tayin edilmesi gerekli. Yoksa satım sözleşmesi batıl olur.⁴¹

Mehrin satım sözleşmesinden ayrıldığına kanıtlarından birine de şu ayeti gösterebiliriz. “...eğer kadınlara mehir tayin ederde el değmeden onları boşarsanız belirlediğiniz mehrin yarısını verin.”⁴² Mehir şayet istifade bedeli olsaydı zifafın vuku bulmadığı hallerde verilmezdi. Kaldı ki Şari’i zifaf olmadan kadına mehrin yarısını vermeyi emretmiştir. Bu durum ise kadın için bir hediye kabilinden olmasındandır.

7.Mehrin Bir Örf ve Adet Olması

Mehrin tarihi kökenini incelediğimizde karşımıza mehrin örf ve âdet olduğu sonucunu çıkarmaktadır. Toplumların en büyük mirası örf ve adetleridir. Bu miras devamlı aktarılmıştır. İşte mehir adeti de toplumlar tarafından bu şekilde devam ettirilmiştir. İslam, Cahiliye dönemi adetlerinden⁴³ olan mehri yeni düzenlemelerle hukukileştirmiştir. Toplumların sosyo-ekonomik özellikleri, örf ve adetleri konulan hükümlerin işlevselliği açısından önemlidir. Toplumun karakteristik özelliği dikkate alınarak yapılan düzenlemeler daha uzun soluklu olmaktadır. Örf takdir edici rol üstlenmiştir. Bu husus örfün değişmesi ile hükümde değişir prensibini doğurmuştur.⁴⁴ İslam bunların hiçbirini göz ardı etmeden yürürlükte olan mehrin varlığında düzenlemeler yaparak devam ettirmiştir. İslamın bu tutumu örf değişimine karşı uygulama şeklinin de değişebileceği fikrini ortaya koymuştur. Keza kültürlerin

---

⁴⁰ Halil Cin, *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1974, s.220.

⁴¹ Aydın, *İslam- Osmanlı Hukuku*, s. 13.

⁴² Bakara, 2/237.

⁴³ Ateş, s. 252.

⁴⁴ “Örf ile tayin nass ile tayin gibidir.” <https://emrahce.com/2009/07/31/mecelle-41-50/>

farklılık arz etmesi kavramların anlaşılma düzeylerine binaen uygulanmaktadır. Öyle ki ülkemizde kadına nikah akdi sırasında ya da sonrasında kültürel özellikleri içine alan değerler mehir olarak verilmektedir. Bu değerler; beşi birlik, bilezik, ev, arsa, arazi, sığır gibi bölgeden bölgeye değişen kültürel mehir uygulamasıdır.

Ülkemizde evlilik akdi ile tarafların hak ve ödevleri örf ve adetler çerçevesinde belirlenir. Nikah akdinde tarafların üstleneceği sorumluluk alanları belirlenir. Bu sorumluluklar genelde yeni yuvanın inşası aşamasında izlenecek yolu belirler. Genelde kız tarafının sorumluluğu yatak odası ve yemek odası eşyalarıdır. Buna karşılık erkek tarafının sorumluluğu misafir odası ve evin kalan eşyalarını temindir. Boşanma söz konusu olduğunda evin eşyalarının taksimatı getiren getirdiğini götürür şeklindedir. Öte yandan erkek üzerine borç olan mehir örf ile tayin edilmiş olsa da kadının değerini artıran ve kadına yeni hayatta ısınma imkânı sunan bir meblağdır.

Hülasa tüm bu durumlar toplumların genel kabullerinin varlığına işaret etmektedir. Toplumların örfleri etkin rol almıştır. Bu etkin rollerin biride mehirdir.

8.Mehrin Evlilik Sigortası Olması

Aile nikah bağı ile farklı cinslerin bir araya gelme arzu ve isteklerinden oluşan bir birimdir. Yani aile oluşumu, erkek ve kadında bulunan fitratın doğurduğu bir sonuçtur. Kur'an ve sünnet aile hayatını konu alan birçok bilgi vermektedir. Naslar, aile hayatının ehemmiyetine binaen sürekliliği için tavsiyelerde bulunulmuştur. Tarafların birbirlerine karşı sorumluluklarını da naslarda görmek mümkündür. Aynı zamanda evliliğin geçici heveslerle değil bekası için de tavsiyelerde bulunmuştur. Yani evliliğin geçici olmaması gerektiğini vurgulamıştır. Nasların aile hukuku alanında bu denli geniş bilgiye yer vermesi ailenin önemini ortaya koymaktadır. Aileyi kuran kadın ve erkeğin hak ve ödevlerini de tanzim etmiştir. Bu hak ve ödevlerden biri mehirdir.⁴⁵ Mehir, kadın için bir sosyal güvenlik teminatıdır.

Aile sürekliliği ile topluma katkıda bulunabilir. Çünkü aile toplumun en küçük halidir. Ailenin tahrif olması, yavaş yavaş toplumun da yok oluşunu hazırlar. Nasların

---

⁴⁵ Nisa, 4/4.

aile sürekliliğini sağlamak için ortaya koyduğu tedbirleri devlette gözetmek zorundadır. Devlet ayakta durmasını aileye borçludur. Bu yüzden ailenin korunması devlet üzerine zorunluluk arz etmektedir.

Mehir, ailenin bekasını sağlama adına geliştirilen bir yöntemdir. Klasik dönemde aileyi dağılmaktan, yok olmaktan kurtaran güvenlik araçlarındandır. Ailenin dağılmasını önleyen mehir ve benzeri uygulamalar günümüz devletlerinde farklı şekillerde uygulanmaya başlanmıştır. Özellikle günümüzde Çin, evliliklerin ömür boyu sürmesi için evlilik sigortası geliştirmiştir. Bu evlilik sigortası İslam'ın belirlediği mehirle amaç ve ilke bazında örtüşmektedir. Bu amaç ve benzerlik evliliğin sürekliliğini sağlamaktır. İşte bizdeki mehirde evlilik sigortasında olduğu gibi kocanın eşini kolayca boşamasını engelleme gayesi taşımaktadır. İşte nikah akdinin sonucu olan mehir bedeli, evliliğin sona ermesi durumunda kadının geçimini sağlamasının ve ekonomik güce sahip olmasının göstergesidir. Mehir aile birlikteliğini devamlı kılma yolu olmanın yanında kadının değerinin anlaşılmasını da sağlamaktadır. Buna karşılık kadına bu hakkın verilmesi erkekten üstün kılma ya da ayrımcılık yapma olarak gibi dursada aslında öyle değildir. Nitekim kadının fitratının gereği bu mehir müessesesi Şari'i tarafından va'z olunmuştur.⁴⁶ Gerek din gerekse toplum tarafından oluşturulmuş güvenlik tedbirleri aileyi korumaya yönelikse, uygulanması için yeni yöntemler belirlenmesinde bir sakınca olmasa gerek. Bu yüzden günümüz yöntemlerinin başında sigorta gelmektedir. İşte bu açıdan mehri ailenin en temel sigortası olarak saymamızda bir sakınca yoktur. Keza mehir, evliliğin devamı için temeline atılmış sigorta primleridir.

9.Mehrin Boşanma Tazminatı Olması

İslam Hukuku kaynakları incelendiğinde boşama yetkisinin erkeğe ait olduğu görülmektedir. Bu durumda erkeğin boşanma tazminatı olan mehri vererek boşaması ile mümkündür. Erkeğin boşama hususunda ki üstünlüğüne karşın kadına ise birkaç durumda boşama yetkisi verilmiştir.⁴⁷ Boşama yetkisi erkeğe verilirken Mehir

---

⁴⁶ Bakara, 2/237.

⁴⁷ Taf bkz *tevfizi talak, muhâla ve tefrik*” Bilmen, s.115-147.

kadına verilmiştir. Nikah akdi tarafların fitratlarına uygun sorumluluklar yüklenmiştir. İşte birine boşama, diğerine Mehir verilirken bir düzen kurulmuştur.

Tüm bunlara rağmen koca kendisine tanınan bu durumu keyfi olarak kullanabilir. Yani kötü emeller için fırsatı değerlendirebilir. Bu keyfiliği ortan kaldıran teknik ise mehirdir. Mehir boşama yetkisi bakımından zayıf kalan kadını güçlü kılmaktır. Ailenin dağılması ya da sürekliliği için erkeği düşündüren bir müessesedir. Erkeğin karar almasını belirleyen en önemli etkidir. İşte mehrin üstlendiği durumlardan biri bu gibi gözükmektedir. Ayrıca evliliğin son bulması ya da kocanın vefatı, kadının hayatının kalanında refah içerisinde olmasının yoludur. Yani kadın için bir sosyal güvenlik teminatıdır.

İslam aileye büyük bir önem atfetmiştir. İslam, evlilikleri özendirirken boşanmaları nefret edilen bir durum olarak telakki etmiştir. İnsanın toplum içerisinde karşı karşıya kaldığı birçok tehlike vardır. Bu tehlikeler her geçen gün yenilerini sistemine katmaktadır. İnsanlar bu tehlikelere karşı yeni çözüm yolları geliştirmektedirler. Evliliklerin boşanma ihtimali karşısında tehlikede olduğu aşikardır. Keza günümüz boşanmalarının hızlı ve çok olması devletleri, durumu düzeltme ve yeni güvenlik araçları geliştirme çabasına sokmuştur. Çin'de evlenecek kadının evlenirken bizdeki mehire benzeyen evlilik sigortası⁴⁸ yaptırması çözüm önerilerinden biridir. Çin de sigorta şirketleri, kadınlara boşanma tehlikelerine karşılık sigorta garantisi sunuyorlar. Boşanma gerçekleşen durumlarda kadın sigorta şirketinden aldığı teminatı devletinde desteği ile nakit olarak alabilmektedir. Bu durum kadınlar açısından evliliğin uzun soluklu olmasını sağlayan bir güvenlik teminatıdır. Erkekler ise bu duruma karşılık ödemiş oldukları meblağı kaybetmemek için boşanmadan uzak duruyorlar. Evlilik sigortası hem kadın hem de erkek açısından aile birlikteliğinin anahtarıdır. Boşanmayı caydıran en büyük etkidir. Mehir ise aynı evlilik sigortasında olduğu gibi özellikler taşımaktadır. Tıpkı evlilik sigortasının boşanmayı önlediği gibi mehir de boşanmalar karşısında duran bir settir. Mehir evliliğin devam etmediği durumlarda kadının psikolojik, sosyolojik açıdan yıkımını engellemektedir. Bu yüzden

---

⁴⁸ <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/donat/2012/12/11/evlilik-sigortasi>

mehir erkeği, eşini boşama karşısında caydırma tazminatıdır. Naslarda ki mehrin mahiyeti ile evlilik sigortası arasında ki bağ dikkatleri üzerine çekmektedir. Naslar insanların güvenlikleri için birtakım güvenlik araçları belirlemişlerdir. Bu güvenlik araçlarının devamı günümüz şartlarına uyarlanarak devam ettirilmelidir.

II. MEHRİN TANIMI

1.Mehrin Lügat Manası

Sözlükte, evlenen kadına verilen her türlü değer anlamına gelen mehir, (mehr) ücret⁴⁹, bunun yanında *nikâh bedeli*, *evlilik teminatı*, *menfaat karşılığı*, *aşk bedeli*, *yaşam garantisi*, *muhabbet ve şevkat bedeli*” gibi anlamlara da geldiğini söyleyebiliriz. Naslarda ise mehir’in eş anlamlısı olan Sadâk veya sîdâk⁵⁰, nihle,⁵¹ ecr,⁵² ferida,⁵³ alaik,⁵⁴ ukr,⁵⁵ mehr,⁵⁶ gibi pek çok kelime kullanılmıştır.

2.Mehrin Terim Anlamı

Fıkhî bir terim olarak mehir, evlenen kadının nikah akdi ya da nikah akdinin sonucu olarak evlendiği kişiden almaya hak kazandığı ve kocanın ödemek mecburiyetinde kaldığı bedeldir.⁵⁷ Bu bedel kadına fayda sağlayacak Şer’an alınıp satılması caiz olan her türlü menkul, gayri menkul mal ya da kadının faydalanacağı menfaatlerdir. Yani mehir, kadına gösterilen değer maddi bir sembolüdür. Nitekim bazı bilginlerin kabul ettiği gibi kadından istifade etme bedeli⁵⁸ değil Allah’ın kadına verdiği bir bağış, hediyedir. Mehir, kocanın eşini boşaması durumunda İslam’ın kadına getirdiği koruma yöntemlerinden biridir. Özellikle tek taraflı boşama yetkisini elinde

⁴⁹ Aydın, s. 389–391.

⁵⁰ Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî (ö. 711/1311), *Lisanu'l-Arab*, c. X, Beyrut, 1990, s.197.

⁵¹ Nisa, 4/4.

⁵² Nisa, 4/24.

⁵³ Bakara, 2/237.

⁵⁴ Ebü'l-Hasen Alî b. Ömer b. Ahmed ed-Dârekutnî, *Sünenu'd-Darekutni*, c.III, Beyrut, 1986, Nikah, 244.

⁵⁵ Muhammed Emin b. Ömer İbn Abidin, *Reddu'l-Muhtar ale'd-Durri'l-Muhtar*, c.II, Beyrut, tsz, s.329.

⁵⁶ Ebi Muhammed Mahmud b. Ahmed Ayni, *el-Binaye Şerhu'l-Hidaye*, c. IV, Beyrut, 1980, s.646.

⁵⁷ Wensinck, el-Me'cem, “*Sdk Md*” ve “*Mhr Md*”; 391; İbn Abidin, *Hâşiyetü'l-Reddü'l-Muhtar*, c. III, Kahraman Yayınları, İstanbul 1984, s.100-105; “*zevcelere verilen mehirler, onlardan yapılan istifade ve istimtaa mukabilidir. Zevcenin kadrini i'lâ, ihtiyacını tehvîn, cihaz tedarikini teşkil, istikbâlini temin, nikâh ehemmiyetini ilan gibi maslahatları da mutazammındır.* Bilmen, II, s.117.

⁵⁸ Bilgi için bkz. Bilmen, s. 115-120.

tutan kocaya karşı kadının oyuncak olmasının önlenme sigortasıdır. Kadının bireysel olarak ihtiyaçlarını karşılama teminatı, ekonomik özgürlüğüdür. Mehir kadına tanınan en büyük güvence kaynağıdır. Zira kadınların nikah akti ile başlayan yeni hayat serüveninde maddi özgürlüğünü eline almasıdır. Kadının evliliğe alışması ya da mali gücünü korumasıdır. En önemli özelliği ise, mehrin aile birlikteliğini koruyan bir sigorta olmasıdır.

3.Mehrin Konusu

İslam dininin helal saydığı, alım satımında herhangi bir yasağın bulunmadığı her şey mehir olarak verilebilir. Diğer bir ifade ile dinen yasaklanmamış olan ve memaliki bir değer taşıyan her şey bu bağlamda değerlendirilebilir.⁵⁹ Buna göre ziynet eşyaları, hayvanlar, menkul ve gayri menkul mallar hatta bu mallardan irtifa hakkı da mehir olarak verilmektedir. Buna karşılık dinin muteber saymadığı alkollü içkiler, domuz ve ölmüş hayvan etleri mehir olarak belirlenmiş olsa muteber kabul edilmeyip mehri misl tayin edilmiştir.⁶⁰ Bunun yanında Kur'an-ı Kerim ayetlerinin ve dini bilgilerin öğretilmesinin mehir sayılıp sayılmayacağı fakihler arasında tartışılmıştır. Başlangıçta kabul edilmemiş olsa da değişen zaman ve kültür etkisi ile kadına menfaat sağlaması kabilinden kabul edilerek mehir sayılmıştır. Gerekçe olarak da kadının öğrendiklerini ücret karşılığında öğretmesi kabul edilmiştir. Kur'a-ı Kerimi öğretmenin sağladığı olduğu menfaate kıyasla kadının menfaat elde edeceği dinen yasak olmayan her şey mehir olarak kabul edilmiştir.⁶¹ Fakat günümüz değerleri, mehrin konusu ile ilgili yeni yaklaşımları zorunlu kılmıştır. Bireysel sorumluluk ilkesi kurumsallaşmıştır. Bu kurumsal firmaların kabul ettiği değerler mehrin asli konusudur. Mehir mali bir değerdir. Günümüz açısından mali değer peşin, taksitli ödenmesi kabul edilirken, menfaatlerin değişim gösterme endişesi, bireyler tarafından menfaatlerin pek tercih edilmemesine sebep olmuştur. En değerli meta artık canlı para haline gelmiştir. Paranın varlığı ve ödenmesi insanı daha güvende hissetmektedir. Mehrin konusu kültürel olmakla birlikte günümüzde fon kaynaklarının kabul ettiği değerler ön plana çıkmaktadır. Nitekim mehir evliliğin sosyal güvencesidir. Mehrin konusunun,

---

⁵⁹ Bilmen, II, s.117.

⁶⁰ Şükrü Şirin, "İslam Hukukunda Mehir Davaları", *Marife Dergisi*, c.15, sayı.2, 2015, s.302-303.

⁶¹ Bilmen, II, s.118.

değişimler karşısında alacağı pozisyon önemlidir. Keza ilk başta menfaatler mehir sayılmaz iken zamanla mehir olarak kabul edilmiştir. İşte devlet, mehir fonunun işlevsel olması ve sürekliliği için düzenlemelerine konusunu da ilave etmelidir. Devletin en değerli olarak kabul ettiği durumların mehir olarak kabul edilmesi sağlanmalıdır. Tüm bunların yanında kadının hak kaybına uğramaması için örfi olmaktan çok kurumsal baz da devamı sağlanmalıdır.

4.Mehrin Miktarı

Kur'an ve Sünnette mehrin üst sınırını hakkında muayyen bir miktar tayin edilmemiştir.⁶² Bu sebeple İslam bilginleri mehrin üst sınırı konusunda herhangi bir ihtilafa düşmemişlerdir. Bu durum gerek Kur'an naslarının gerekse hadislerin mehre üst sınır tayin etmemesi, mehrin örfe bina kılınması ile açıklanabilir. Nitekim toplumların ekonomik refah seviyeleri ve nikaha bakış felsefeleri de bu durumda etkili olmuştur. Ya da bu durum dönemsel olarak nasların tayin edeceği meblağın zamanla değersizleşmesi ile açıklanabilir.

Buna karşılık mehrin alt sınırı hakkında İslam bilginleri ihtilafa düşmüşlerdir. Fıkıh alimleri hadis naslarından yola çıkarak mehrin alt sınırını içtihatlarla tayin etmişlerdir.⁶³

Bütün bunlara rağmen ilk müçtehit, yenilikçi ve devlet başkanı Hz. Ömer mehre üst sınır tayin etme girişiminde bulunmuştur.⁶⁴ Hz. Ömer bu şekilde bir yaklaşımla olaya yeni bir boyut kazandırmıştır. Zira mehrin bir övünç ve üstünlük kaynağı haline

---

⁶² Bakara 2/229-236--237; Nisâ, 4/4-24-25; Mâide 5/5.

⁶³ Bkz. Bilmen, s.115-117.

⁶⁴ Hz. Ömer mehrin üst sınırını 400 dirhem olarak belirlemek istemiştir. Bunun üzerine mehir verilmesini yasaklamak istemiş ve hutbede iken: *“Dikkat edin, kadınların mehirlerini çoğaltmak hususunda aşırılığa kaçmayın. Eğer mehirleri arttırmak dünyada övülmeye, Allah katında takvaya sebep olsaydı Resulullah buna daha fazla layık idi. Oysa ne Resulullah kadınlara 480 dirhemden (On iki ukiyyeden) fazla mehir verdi, ne de kızlarından birine on iki ukiyyeden fazla mehir verildi. Her kim mehri 400 dirhemden fazla belirlerse fazlalığı beytülmale alacağım. “Bunun üzerine kureyşli bir kadın “buna hakkın yok ey Ömer” deyince Hz. Ömer sebebini sordu. Kadın cevap olarak şöyle dedi. “Allah Bir eşin yerine başka bir eş almak isterseniz birincisine yüklerce altın vermiş olsanız bile ondan bir şey almayın “(Nisa 4/20) buyuruyor. Hz. Ömer de akabinde, “Allah ’ım beni affet, bütün insanlar Ömer ’den daha iyi biliyor” diyerek minbere yöneldi ve “Ey insanlar! Kadınların mehirlerini 400 dirhemden fazla vermenizi yasakladım. Kim isterse malından dilediği kadar versin.” buyurdu. Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh el-Kurtubî (ö. 671/1273), *el-Cami’ li Ahkâmi’l-Kur’an*, c. V, Mısır, 1987, s. 24.*

gelmesinin önüne geçmek istemiş olsa gerek ki bir sınır tayin etme çabası içine girmiştir. Henüz Peygamberin vefatının üzerinden uzun yıllar geçmeden bu meselenin gündeme gelmesi toplumun sosyo ekonomik ve örfüne uygunluk haline getirme çabasıdır.

İslam Hukukunun kanunlaşma çalışmalarından olan 1976 Osmanlı Aile Hukuku kararnamesi, mehrin alt sınırı ile ilgili Hanefi Fıkhının benimsediği 10 dirhem gümüşün artık günümüzde bir anlam, bir değer ifade etmediği gerekçesi ile mehrin miktarının tarafların iradesine bırakılması şartını getirmiştir.⁶⁵

Keza bunun dışında Irak, Suriye, Fas ve Tunus Aile Hukuku kararnamesi de Osmanlı Aile Hukukuna bağlı bir yol izleyerek mehrin miktarını belirlemeyi taraflara bırakmıştır. Bunlardan Tunus kararnamesinin 17, maddesi Maliki mezhebinin belirlediği mehirle ilgili alt sınır olan 5 dirhem uygulamasına son vererek mehrin alt ve üst sınır tayini olamaz hükmünü getirmiştir.⁶⁶

Nasların ve yapılan içtihatların ortaya koyduğu sınırın makasid-ı ilahi kapsamında tekrardan incelenmesi gerekmektedir. Zira toplumların genel kabulleri değiştiği gibi ekonomik dengelerde el değiştirmeye başlamıştır. Hızla büyüyen ekonomik değerlerin farklı alanlara kayması, kadının sosyal statüsünün değişmesine karşılık hala kadına tanınan bu hakkın İslam'ın ilk döneminde ki örf üzerine devam ettirilmesi tartışmaya açıktır. Mehrin İslam'ın ilk döneminde ki gibi algılanması kadının hak kaybı anlamına gelmektedir. Nitekim Cahiliye de sosyal bir değeri olmayan kadına bir şerefiye bedeli olarak tanınan mehrin artık bir anlam ifade etmemesi ya da kadına tanınan hakkın gasp edilmesi anlamına gelmektedir. Buna mukabil kadının hakkını dönemin ekonomik şartları toplumun refah seviyesine göre tayin etme zorunluluğu doğmaktadır. İşte bu yüzden nasıl ki müçtehit imamlar bir alt sınır belirleme yoluna gitmişler ise aynı durum günümüz açısından da geçerlidir. Kaldı ki İslam'ın ilk dönemlerinde büyük anlamlar ifade eden bu meblağların günümüzde

---

⁶⁵ Bilmen, II, s.115-117; Cin, s. 206.

⁶⁶ Bilmen, II, s.115-117; Cin, s. 206.

bir anlam ifade etmediği aşıkardır. Bu bağlamda hala aynı şartlar üzerine nikah akdinin bina kılınması ne kadar doğrudur?

Sosyal devlet düzeni içerisinde ekonomik dengelerin sağlanması gerekmektedir. Bu dengeleri tespit etmek devletin görevidir. Evlilik sözleşmesinde tarafların belirleyeceği miktarın gelecekte kadına sosyo- ekonomik özgürlük sağlayacak miktarda olması zorunludur. Yaşanılan çağın yaşam standartları dikkate alınmalıdır. Zira altında kalan bir değer gelecekte anlamını erken yitirebilir. Bu da anlamsızlaşan dünya düzeninde fonksiyonunu yerine getiremez demektir.

5.Mehrin Çeşitleri

Nikah sözleşmesinde taraflar arasında belirlenen mehir miktarı, ödenme şekillerine göre farklılık göstermektedir. Klasik kaynaklarda mehrin ödenme şekil ve yöntemleri mevcuttur. Klasik fıkıh kitaplarında mehir borcunun ödenmesi iki şekilde karşımıza çıkmaktadır.

5.1.Mehri Müsemma

Tarafların nikah akdi esnasında belirledikleri ve üzerinde anlaşma sağladıkları mehre fıkıh kitaplarında “*mehri müsamma*” denilmektedir.⁶⁷ Mehri bu çeşidi de kendi içerisinde ikiye ayrılmaktadır.

5.1.1.Mehri Muaccel

Nikah akdinden önce belirlenen, akid öncesinde ya da akid esnasında peşin olarak verilen mehre “*mehri muaccel*” denilmektedir.⁶⁸ Ödeme şekli üzerinde henüz bir anlaşmaya varılmamış ise o bölgenin örfü ödeme şekli ve zamanını tayin etmektedir. Yani örfte tamamı peşin veriliyor ise hemen verilir, yoksa bir kısmı peşin bir kısmı sonra veriliyor ise bu şekilde mehir veriliyor.⁶⁹ Buradan anlaşılmalıdır ki mehir artık kadının terikesine geçmiş demektir. Yani kadın İslam’ın kendisine tanıdığı

---

⁶⁷ Bilmen.II, s.115-120.

⁶⁸ Bilmen.II, s.115-120.

⁶⁹ Bilmen.II, s.115-120.; Saffet Köse, *İslam Hukuku el kitabı*, 3. Baskı, Grafiker Yayınları, Ankara, 2015, s 320.

hakkı peşinen almış olmaktadır. Bu şekilde “peşinen” ödemenin yapılması doğacak zararlardan kadını koruma adına daha etkilidir.

5.1.2.Mehri Müeccel

Mehirle ilgili bir diğer uygulama ise nikah akti öncesinde belirlenen mehrin taksitli ödenmesidir. Buna klasik kaynaklarda “*mehri müeccel*” denilmektedir.⁷⁰ Mehrin peşin ya da -taksitli ödenmesi kocanın imkanları ölçüsünde kocaya tanınan kolaylık ilkesidir. Fakat mehrin bu çeşidinde kocanın vefatı ya da talak vuku bulursa kadın için belirlenen taksitli ödeme olan “*mehri müeccel*” peşin ödeme olan mehri muaccel dönmetedir. Yani kadının mehri elde etme zamanı ancak talak ya da vefat ile kesinlik kazanır. Bunun dışında ödenme zamanı kesin değildir.

5.2.Mehri Misil

Genel olarak mehir nikah akdinden önce ya da nikah akdi esnasında taraflar tarafından belirlenir. Fakat mehrin miktarı konusunda bir anlaşma sağlanmamış ya da mehir verilmeyeceği kararlaştırılmış ve de üzerinde anlaşma sağlanan mehrin bir sebepten dolayı hükümsüz olması durumunda kadına kişisel özellikleri, ekonomik durumu ve sosyal çevrede itibarı olan babası tarafından akrabası olan ortalama mehir alan kadınların mehrinin aynısının verilmesidir. Şayet baba tarafında böyle biri yoksa evlenecek kadının arkadaşlarına bakılır ve hâkim de bu konuda takdir yetkisini kullanarak mehri misli takdir edebilir.⁷¹ İşte buna “*mehri misil*” denilmektedir. Mehrin bu çeşidini belirlemede birtakım ihtilaflar bulunmaktadır. Nitekim kadının nikahlandığı dönemle mehri misli almaya hak kazandığı zaman arasında ki değişmelerin etkisi, bunun dışında kadının babası tarafında emsal bir kadının olmaması gibi nedenler mehri misilin tespitinde büyük sıkıntılara sebebiyet vermektedir. Bundan dolayı müçtehitlerin mehri misili tespit etme de izledikleri yöntemler hususunda farklılıklar bulunmaktadır. Kadını hak kaybına uğratmaya daha yakın olan mehrin bu çeşididir. Nitekim kadının bu mehri almaya hak kazanması ya da şartlarının belli olmasına rağmen şahitlerinin olmaması gibi amiller bunun bir

⁷⁰ Muhammed Muhyiddin b. Abdilhamid el-Mısrî (1900-1973), *el-Ahvalu's-Şahsiyye fi's-Şeriatil-İslamiyye*, Beyrut, 1984, s. 133.

⁷¹ Hayrettin Karaman, *Ana Hatlarıyla İslam Hukuku*, 13. Baskı, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2008, s. 324.

göstergesi olsa gerek. Müsemma olan mehir de ise tarafların şahitliği önünde muayyen olan mehrin tahsilatı daha kolaydır.

III. NASLARDA MEHİR

1.Kur’anda Mehir

“Kadınlara وَعَاثُوا النِّسَاءَ صَدَقَاتِهِنَّ نِحْلَةً فَإِنْ طِبْنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَرِيئًا” *mehirlerini (bir görev olarak) gönül hoşluğuyla verin. Eğer kendi istekleriyle o mehrin bir kısmını size bağışlarsa, onu da afiyetle yiyin.*”⁷²

“Onlardan فَاتَوْهُنَّ أَجُورَهُنَّ فَرِيضَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا تَرَاضَيْتُمْ بِهِ مِنْ بَعْدِ الْفَرِيضَةِ (nikâhlanıp) faydalanmanıza karşılık sabit bir hak olarak kendilerine mehirlerini verin. Mehir belirlendikten sonra, onunla ilgili olarak uzlaştığınız şeyler konusunda size günah yoktur.”⁷³

“Onlara ücretlerini (mehirlerini) maruf (güzel ve örfe uygun) bir şekilde verin.”⁷⁴

“Ve onlar için bir mehir takdir ettiyseniz ve eğer onlara dokunmadan önce boşarsanız, o zaman onlar için (farz olarak) takdir edilen mehrin yarısını vermek size farz kılınmıştır.”⁷⁵

“Nikâhtan sonra henüz dokunmadan veya onlar için belli bir mehir tayin etmeden kadınları boşarsanız bunda size mehir zorunluğu yoktur. Bu durumda onlara müt'a (hediye cinsinden bir şeyler) verin. Zengin olan durumuna göre, fakir de durumuna göre vermelidir. Münasip bir müt'a vermek iyiler için bir borçtur.”⁷⁶

“Eğer bir eşin yerine başka bir eş almak isterseniz, öbürüne (mehir olarak) وَإِنِ ارْتَدْتُمْ

⁷² Nisa 4/4.

⁷³ Nisa 4/24.

⁷⁴ Nisa 4/25.

⁷⁵ Bakara 2/237.

⁷⁶ Bakara 2/236.

yüklerle mal vermiş olsanız dahi ondan hiçbir şeyi geri almayın. İftira ederek ve açık günaha girerek mi verdiğinizizi geri alacaksınız?”⁷⁷

Naslar mehir kavramı yerine “*farîza, sadukât, atiyye, ukr, hibâ, alâik, tavl, nihle, sadak ve nikâh gibi*” müteradif kelimeleri kullanmıştır.⁷⁸

İslamın asli kaynaklarından Kur’an incelendiğinde mehrin farzietini ortaya koyan birçok ayetin bulunduğu sonucuna ulaşılmaktadır.⁷⁹ Bu ayetler açık bir şekilde mehrin Şari’i tarafından va’z olunduğunun göstergesidir. Mehir meselesi Kur’an-ı Kerimde bahsi geçen iki konu içerisinde zikredilmiştir. Konuların ilki nikah diğeri ise boşanma (talak)tır. Bu iki husustan ilki evliliğe atılan ilk adım, ikincisi ise evliliğin son bulmasıdır.

Nasların işaret ettiği gibi mehir, erkek için bir sorumluluk kadın için bir haktır. Kur’an-ı Kerim’de kocanın nikâh akdinden doğan sorumluluğu yerine getirmesi emrolunmuştur. Keza Kur’an mehirlerin gönül rızası gözetilerek verilmesi, verilenin zorla alınmaması, kadına verilecek mehrin borç olarak zikredilmesi ve zıfaf gerçekleşmeden yapılan boşamalarda mehrin yarısının verilmesine temas edilmiştir.⁸⁰

Mehir müessesinin konulmasındaki yatan hikmet nedir? Maksıd-ı Şeri’a mehirle neyi istemiştir. Naslar mehrin gönül hoşnutluğu içinde verilmesini ve gönül hoşnutluğu içinde iade edilmesinde afiyetle yenilmesini beyan etmiştir. Esas olan kadına vermek mi yoksa verileni tekrar almak mı? İşte maksıd-ı İlahi için en uygun olanı gönül rızası ile kadına nikâh akdinde mehrini vermektir. Mehrin miktarı ve konusunda toplumun örfünün dikkate alınması gerektiği sonucuna da ulaştırmaktadır. Keza naslar, mehri kadının kaybolmuş şerefini yüceltme olarak göstermektedir. Yine naslardan anlaşılmaktadır ki mehir, Şari’in kadına bir ikramıdır. Ayrıca naslardan kadının annelik yükünün altında, kadına sosyal güvenlik olarak mehri verdiği anlaşılmaktadır.

---

⁷⁷ Nisa 4/20.

⁷⁸ Bakara 2/229-236--237; Nisâ, 4/4-24-25; Mâide 5/5.

⁷⁹ Bakara 2/229-236--237; Nisâ, 4/4-24-25; Mâide 5/5.

⁸⁰ Nisâ, 4/4.

Erkek ve kadın arasındaki ilişki nikah akdi ile kurulur. Nikah akdi taraflara yüklediği sorumluluklar bakımından ağırdır. Bu yüzden sorumluluğu yerine getirmek güç ister. Hatta güç kâfi kalmayıp sadakat, güven ister. Çünkü evlilikte güven en başta gelen sorumluluktur. Tarafların güveni ile evlilik bağı kurulur. Nitekim evlilik sağlam bir teminat, sadakat, güven, teslimiyet gibi değerleri kapsamaktadır. İşte nikah akdi bu yüzden ağır ve yüklediği sorumluluklarda bu denli ağırdır. Kur'an yüklediği sorumlulukların en ağırılarını erkeklerin üstlendiğinin “...*erkekler kadınları koruyup gözetleyenlerdir...*”⁸¹ şeklinde ifade etmektedir. Ayetten anlaşılakta olan erkeğin maddi olarak mehir ve nafaka yükümlüsü olmasıdır. Keza sadece reislik demek madden olmayıp aynı zamanda manen de olmak zorundadır. İşte ayette geçen “*kavvam*” kavramı hem maddi kanadı hem de manevi kanadı olan bir kavramdır.

2.Sünnette Mehir

2.1.Mehrin Ahkamı

Ukbe b. Amir (ra) şöyle anlatıyor: Resulullah (as) bir adama: “*Sana felan kızı nikahlasam razı mısın?*” diye sordu. Adam, “evet” diye cevap verdi, bu sefer o kadına sordu: “*seni felan erkekle nikahlasam razı olur musun?*” Kadın “Evet!” diyerek kabul etti. Resulullah bunları nikahladı. Fakat erkek, kadın için mehir belirlemeden gerdeğe girdi, kadın için mehir adına henüz bir şeyde vermemişti. Bu sahabe Hudeybiye gazvesine katılmış bir sahabeydi. Hayber’de elde edilen ganimetlerde onunda hissesi mevcuttu. Adam vefat edeceği zaman: “Resulullah felan kişiyle beni nikahladı ama ben o kadına mehir tayin etmedim, peşinen bir şey de vermiş değilim. Şu an bunun için sizi bu konuda şahit tutuyorum, eşime mehir olarak Hayber’deki hissemi veriyorum!” dedi. Kadın o hisseyi aldı ve erkeğin ölümünden sonra yüz bin (dirhem) sattı.⁸²

---

⁸¹ Nisa. 4/34.

⁸² Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş ‘as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî (ö. 275/889), *es-Sünen-i Ebi Davud*, thk. Muhammed Muhyiddin Abdulhamid, c.2, Mektebetü’l Asriyye, Beyrut, trz. Nikah 32, (2117).

Hadisten mehrin nikah akdi esnasında belirlenmemiş olsa dahi kocanın ölümünden sonra gerçekleşmesi açıkça anlaşılmaktadır. Keza boşanma meselesi de kocanın ölümü gibidir.

İbn Mes'ud (ra)'nın anlattığına göre ona, kocası vefat etmiş bir kadın hakkında soruldu, kocası kadına mehir belirlememişti ve gerdek de vuku bulmamıştı. İbn Mes'ud şöyle cevap verdi: “Kadın mehrin hepsini almaya hak kazanır, iddet süresini bekleyerek mirastan payını alır. Ma'kıl şöyle dedi: “Resulullah (as)’ı Berva Binti Vaşık için buna benzer bir hüküm verdiğini işittim” İbnu Mes'ud açıklamaya sevindi.”⁸³

Nafi anlattığına göre: “Ubeydullah b. Ömer’in bir kızı vardı. Annesi de Bintü Zeyd İbni'l-Hattab idi. Bu kız, Abdullah b. Ömer’in bir oğlunun nikahı altında idi. Oğlan, Zeyd İbnul-Hattab’ın kızıyla halvet olmadan öldü, ayrıca bir mehirde belirlememişti. Kızın annesi, Abdullah’tan kızına verilmesi gereken mehrin verilmesini istedi. Ömer (ra) kadına: “Kızınıza mehir yoktur. Şayet mehir verilmesi gerekseydi onu mutlaka verirdim, yoksa kızınıza zulmetmiş olurum” dedi. Kadın, bu hükmü benimsemeyerek kabul etme eğilimi göstermedi. Aralarında Zeyd İbnu sabit (ra)’yı hakem belirlediler. O da kızın mehir hakkını elde etmediğini ancak mirasa katılma hakkının bulunduğu hükmetti.”⁸⁴

İbnu Ömer (ra) demiştir ki: “Boşanan kadının mut’a hakkı mevcuttur. Bu Mut’a’ dan, mehir belirlendiği halde, kendisine dokunma meydana gelmeden boşanan hariçtir. Böyle durumdaki kadın, kendisi için belirlenen mehir miktarının yarısını alır.”⁸⁵

İbn Abbas (ra) anlatıyor: “Hz. Ali, Fatıma radiyallahu anhüma’yı nikahlayınca, hemen gerdek yapmak istedi. Resulullah (as), mehir verinceye kadar buna engel oldu. Hz. Ali (ra), bu yüzden zırhını mehir olarak verdi. Sonra halvet oldular.”⁸⁶

⁸³ Ebu Dâvud, Nikâh 32, (2114); Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre (Yezîd) et-Tirmizî (ö. 279/892), *es-Sünen-i Tirmizî*, Mısır, 1975, Nikâh 44, (1145).

⁸⁴ Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî el-Yemenî (ö. 179/795) *Muvatta*, c. İhyai't-Türasi el-Arabiyyi, Beyrut, 1985, Nikâh 10, (2, 527).

⁸⁵ *Muvatta*, Talak 45, (2,573).

⁸⁶ Ebu Davud, Nikah, 36, (2125,2126); Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî en-Nesâî (ö. 303/915), *es-Sünen-I Nesai*, thk. Abdulfettah Ebu Udde, Mektebetü'l el-Matbuati'l el- İslami, Halep, 1986, Nikah

Hız. Aişe radiyallahu anha anlatıyor: “Resulullah (as), bana, kadına kocası tarafından bir şey verilmeden önce kocasının yanına kadını yollamamamı emretti.”⁸⁷

Ukbe İbnu Amir (ra) anlatıyor: “Resulullah (as) buyurdular ki: “*yapılması elzem olan şart, ferçlerin helallik kazanması için rıza gösterilen mehirdir.*”⁸⁸

Yukarıda zikredilen hadisler ve daha niceleri mehrin erkek için farz-ı kifaye olduğunun kanıtıdır. Nitekim evlilik akdinin taraflara yüklediği temel sorumluluklardan biridir. Erkeğin üstlendiği bu sorumluluğun konulmasının göstergesidir. Hadisler, Kur’an hükümlerini açıklayarak varlığını devam ettirmiştir.

2.2.Mehrin Miktarı

Sehl İbnu Sa’d (ra) anlatığına göre: “Resulullah (as)’a bir kadın geldi ve: “Ey Allah’ın Resülü, nefsimi sana bağışlamaya geldim.” dedi. Resulullah (as) kadına bakarak baştan aşağıya süzdü. Birazda dikkatle bakarak hiç ses etmeden başını önüne eğdi. Kadın, Resülullah (as)’ın bu durumda bir hükme varmadığını anlayınca oturdu. Sonra orada bulunan bir adam doğrulup: “Ey Allah’ın Resülü! Şayet siz onu kabul etmiyor iseniz onu benimle nikahlayın!” dedi. Resulullah (as): “*Yanın da (buna mehirdir olarak verecek) bir şeyler var mı?*” diye sordu. Adam şöyle cevap verdi: “Vallahi yok. Ey Allah’ın Resülü!” Resulullah (AS): “*Ailene git bir bak, bir şeyler bulabilecek misin!*” dedi. Adam ailesine gitti ve biraz sonra tekrar geri geldi: “Hayır, ey Allah’ın Resülü hiçbir şey yoktur!” dedi. Resülullah tekrar: “*İyi bak, demirden bir yüzükte mi yok!*” buyurdu. Adam ailesine tekrar gidip geldi ve: “Hayır! Yemin olsun ki ya Resülullah, demirden dahi bir yüzük yok! Sadece şu izarım var, yarısı onun olsun” dedi. Aleyhisselatü vesselam: “*senin izar ne işe yarayacak ki? Sen onu giyecek olsan onun üzerinde bir şey olmayacak, şayet izarı o giyecek olsa senin üzerinde bir şey olmayacak!*” buyurdular. Adam oturdu. Uzunca zaman sonra kalktı. Giderken

---

76, (6,129).

⁸⁷ Ebu Davud, Nikah, 36, (2128).

⁸⁸ Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail, el-Cu ‘fi el- Buhârî, (ö. 256/870) *el-Câmi’u’s-Sahîh* Buhârî, thk. Muhammed Züheyr, c.2, 1. Bas, Dâru Tûku’n-Necât, 1422, Nikâh 5150; Ebü’l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî (ö. 261/875), *el-Câmi’u’s-sahîh*, tah. Muhammed Fuad Abdulbaki, C. II, Dar’ü İhyai’t-Türasi el-Arabiyyi, Beyrut, trz. S. 1040. Nikâh 63, (1418); Ebu Dâvud, Nikâh 63, (2139); Tirmizi, Nikâh 31, (1127); Nesâi, Nikâh 42, (6, 92, 93).

Resülullah (as) onu farkederek çağrılmasını buyurdu. Adamı seslediler. “*Kur’an’dan ne biliyorsun (hangi sureleri ezbere biliyorsun?)*” diye sordu. Adam: “Şu sureleri ezbere biliyorum” diye ezberinde olanları saydı. Resulullah (as): “*Yani bu sureleri ezbere okuya biliyor musun?*” diye tekrar sordu. Adam: “Evet!” diye cevap verdi, Resulullah (as): “*Haydi git! O halde kadın ezberlediğin Kur’an’la sana temlik oldu.*” buyurdular.

Bir rivayette de: “*Kur’an’dan ezbere bildiğin sureleri kadına öğretmen karşılığında sana nikahladım.*” buyurdu.⁸⁹

Abdullah b. Amir babasından şöyle nakletmektedir: “Fezreoğulları kabilesinden bir kadın bir çift ayakkabı mehir miktarı ile evlendi. Resülullah (as): “*Nefsin ve malın için bir çift ayakkabıya razı mısın?*” diye sordu. Kadın “Evet!” dedi. Resülullah (as) evliliğe izin verdi.”⁹⁰

Hz. Aişe radiyallahu anha’ya: “Resülullah (as)’ın eşlerine verdiği mehirin miktarı ne idi?” diye sorulmuştu. O da şöyle cevap verdi: “On iki okiyye ve bir neşş idi. Neşş nedir biliyor musunuz? Yarım okiyyedir. Bunun toplamı beş yüz dirheme tekabül eder.”⁹¹

Yine Enes (ra) anlatıyor: “Abdurrahman b. Avf (ra) Medine’ye hicret edince Resülullah onu Sa’d İbnu Rebi el-Ensari ile kardeş yaptı. El-Ensari iki hanımı olan zengin biriydi. Abdurrahman’a malını ve ailesini paylaşmayı teklif etti. Abdurrahman: “Allah malını ve aileni sana mübarek eylesin. Bana pazarı göstermen yeterli!” dedi. İki pazarı geldiler. O gün keş ve yağ alıp satmaktan bir miktar kazanç elde etti. Bir zaman sonra, Resülullah (as) onunla karşılaştı ve yüzünde sürünme izlerini gördü ve: “*Hayırdır! Neler oldu Ey Abdurrahman?*” diye sordu. “Ensari bir kadınla evlendim!” dedi. Resülullah: “*güzel de mehir olarak ne verdin?*” buyurdu. Abdurrahman: “Beş

---

⁸⁹ Buhari, Nikâh 6, 32, 35, 37, 40, 44, 50, 51, Vekâle 9, Fedâilu'l-Kur 'ân 21, 22, Libas 49; Müslim, Nikâh 76, (1425); Muvatta, Nikâh 8, (2, 526); Ebu Dâvud, Nikâh 31, (2111); Tirmizi, Nikâh 22, (1114); Nesâi, Nikâh 62, (6, 113).

⁹⁰ Ebu Davud, Nikâh 30 - 31, (2110, 2112); Tirmizi, Nikâh 21, (1113).

⁹¹ Müslim, Nikâh 78 (1426); Ebu Davud, Nikâh 29, (2105); Nesâi, Nikah 66, (6, 116, 117).

dirhem altın!” deyince. Aleyhisselatü vesselam: “*Bir de ziyafet ver, bir koyun bile olsa.*” Buyurdular.⁹²

Anayasal mahiyetli Kur’an normlarının altını dolduran kanun mesabesinde olan hadislerdir. Hadis nasları Kur’an’ın mehirle ilgili va’z ettiği hükümleri desteklemekle birlikte dönemsel yaşam koşulları çerçevesinde açıklamalar getirmiştir.

Hz. Peygamber kadının önemine binaen birçok açıklamalarda bulunmuştur. Dönemsel kadına bakış açısının değiştirilmesi ve kadının önemini kazanması adına tüm yapılması gerekenleri yapmıştır.

Özellikle kadının bir emanet olduğu vurgusu üzerinde çok durmuştur. Bunun yanında her defasında erkeklere sorumluluklarını beyan etmiştir. Bu sorumluluk içerisinde önemli bir konumu teşkil eden mesele kadınlara karşı sorumluluklardır.

Bu sorumlulukların yerine getirilmesi için fiili ya da kavli olarak müdahale etmiştir. Evlilik için gençleri teşvik etmiştir. Evlilik sözleşmelerinde yukarıda ki hadislerde geçtiği gibi kişilerin imkânlarına göre mehir uygulatmıştır. İmkân dönemsellik arz etmektedir. Zira Hz. Peygamberin, mehre bu denli önem vermesi onun amacına istinadendir. Amacını öğretmek ve göstermek adına Kur’ani emri hadislerle öğretmiştir. Sorumluluk duygusunun temelini güvenle oluşturmak istemiştir. Nitekim güven her işin başında olması gereken bir durumdur. Ailenin kurulması güven ortamında olur. Güven aileye dayanak, ömür, sevgi, mehir, şeref, huzur, mutluluk vb. gibi şeref madalyası takar. Sorumluluk bilinci hangi alanda olursa olsun kendini hissettirir. Nihayetinde kanunların yürürlüğü her daim güncellenmesinde yatmaktadır. Bireysel sorumluluk ortadan kalkmış ise kanun konumunda uygulanan hadislerin gerek miktarı gerekse konusu hususunda yeni düzenlemelere ihtiyaç yok mudur? Sorusunu cevaplamak gerekmektedir. Kaldı ki makasıd her fert için eşit midir? Gibi meseleler konuyu özetler niteliktedir. Çünkü yürürlük sağlanamayan her kanun ve yasa ölüme mahkumdur.

---

⁹² Buhari, Nikah 7, 49, 54, 56, 68, Büyü 1, Kefalet 2, Edeb 67, Da'avat 53, Menakıbu'l-Ensar 3, 50; Müslim, Nikah 79, (1427); Muvatta, Nikah 47, (2, 545); Tirmizi, Nikah 10, (1094), Birr 22, (1934); Ebu Davud, Nikah 30, (2109); Nesai, Nikah 67, (6, 119, 120).

IV. SAHABE UYGULAMASINDA MEHİR

Sahabe ilahi vahye muhatap olan ilk zümredir. Ayrıca İslam'ın getirdiği yenilikleri hayatlarında ilk tatbik edenlerdir. Hz. peygamberin varlığında sorunları kolaylıkla çözümleyebiliyorlardı. Fakat sonrasında kendi içtihat melekeleri ile olayı çözüme kavuşturuyorlardı.

Bu alanda akla ilk Hz. Ömer ve onun içtihatları gelmektedir. Nitekim İslam devlet toprakları genişlemiş, yeni topluluklarla karşılaşarak etki- etkilenme söz konusu olmuştur. Genişleyen coğrafya ve devletin işlevselliği refah seviyesini yükseltmiştir. Refah seviyesinin yükselmesi mehir hususunda yarışmaların yapılmasına başlamıştır. Bunun önüne geçmek için ilk adımı Hz. Ömer atmıştır.

Ebu'l Ecfa es-Sülemi: “Bir gün Hz. Ömer (ra), Cuma hutbesi verdi ve hutbede şöyle söyledi: “*Sakin kadınların mehirlerini artırmayın, zira bu eğer dünya için bir şeref, ahiret içinde bir takva olsaydı buna en çok Resülullah layık olurdu. Halbuki O, kadınlarından ve kızlarından hiçbirine on iki okiyyeden fazla mehir takdir etmemiştir.*”⁹³

Hadistende anlaşıldığı üzere üst norm özelliği olan Kur'an ayetlerinin uygulanış şekli zamansal olarak değişebilir. Günün ve zamanın önemi burada ortaya çıkmaktadır. Konuyla alakalı birçok hadis bulunmakla birlikte bu hadisin konuyu özetlediği aşikardır.

V. MEZHEP İMAMLARININ MEHRE BAKIŞI

1.Hanefi, Şafii ve Hanbelilere Göre

Koca tarafından evleneceği kadına verilen mehir, nikah akdinin şartlarından ziyade evliliğin sonuçlarından biri olarak kabul edilmiştir.⁹⁴ Bu durumda mehir,

⁹³ Ebu Dâvud, Nikâh 29, (2106); Tirmizi, Nikâh 22, (1114); Nesâi, Nikâh 66, (6,117,118); İbnu Mâce, Nikâh 17, (1887).

⁹⁴ Kâsânî, s. 274; Ebû'l-Hasen Burhânüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Abdilcelil el-Fergânî el-Mergînânî, (ö. 593/1197)*el-Hidaye Şerhu Bidâyeti'l Mübtedi*, Daru İhya'î et-Türasi'l-Arabiyyi, Beyrut. c. I, yy, ty, s. 198; Ebû Bekr Şemsü'l-eimme Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed es-Serahsî (ö. 483), *el-Mebsût*, Daru'l-Marife, Beyrut, c. V, 1993, s.63; Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme el-Cemmâilî el-Makdisî (ö. H. 620), *Umdetu'l-Fıkh*, Mektebetü'l-Asriyye, 2004, s.97; Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref b. Müri en-Nevevî (ö. 676), *Minhacü't-Talibin*, Daru'l-Fıkr, 2005, s. 218;

tarafların beyanında yer almasa dahi hukuki olarak varlığından söz ettirmektedir. Yani hukuki bir boyutu olan mehrin kesin olarak varlığı kastedilmektedir. Nikah akdi esnasında taraflar arasında mehrin tayini, ileride mehr hakkında doğacak anlaşmazlıkların önüne geçmek içindir. İşte bu yüzden evlilik akdinde mehrin tespiti sünnettir.⁹⁵ Ancak Şafii ve Hanbelilere göre nikah akdi esnasında mehrin tayin ve tespiti yapılmadan nikah akdedilirse evlilik geçerli olmakla birlikte mekruh sayılmıştır.⁹⁶ Mezhep İmamları, mehrin evlilik akdinin sonucu olması hükmünü “*zifafa girmediğiniz veya mehirlerinizi belirlemediğiniz kadınları boşamışsanız, bunda üzerinize bir sakınca yoktur*”⁹⁷ ayetine bağlamışlar. İşte bu ayet mehrin nikah akdinin şartlarından olmadığını açıkça ortaya koymaktadır. Bu mezhepler, nikah akdinde mehrin belirlenmemesi durumunda, mehr verilmeyeceğine dair şart koşulması halinde yine de kadının babası tarafından dengi olan birinin mehrini (mehr-i misl) gerektiği hükmünü vermişlerdir.⁹⁸ İslam dininin muteber kabul etmediği bir şeyin nikah akdinde taraflar arasında mehr olarak tayin edilmesi durumunda ise belirlenen mehr geçersiz olmakta ve kadın emsal mehr almaya hak kazanmaktadır.⁹⁹

Nikah akdinde mehrin rolü meselesi Hanefi, Şafii ve Hanbeliler tarafından sıhhat şatı olmayıp, nikah akdinin sonuçlarından olması daha isabetli gözükmektedir. Bu üç mezheb bu hususta ittifak etmektedir. Kaldı ki evlilik akdi taraf olanların rıza beyanları üzerine bina olunur. Mehrin illa bu esnada verilmesi gerekmez. Çünkü mehr akid esnasında, evliliğin devamında, kocanın vefatında ve de boşanma durumunda kısmen ya da tamamen kadına ödenebilmektedir. Ayrıca mezhep imamları dönemlerinde mehrin konusu ile ilgili naslardan hareketle içtihatlarında bulunmuşlardır. Demirden bir yüzüğün¹⁰⁰ mehr olarak verilmesinin yanında Kur’an öğretmeninde¹⁰¹ menfaat

---

Saffet Köse, *İslam Hukuku el- Kitabı*. Grafiker Yayınları, Ankara. 2015, s.318.

⁹⁵ Bilmen, II. s. 122.

⁹⁶ Nevevi, s. 218; Makdisi, s. 97.

⁹⁷ Bakara, 2/236.

⁹⁸ Köse, s. 321.

⁹⁹ Halil İbrahim Acar. “Mehr in İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi” *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*. Sy.17. 2011. s.367-388.

¹⁰⁰ Buhari, Nikâh 6, 32, 35, 37, 40, 44, 50, 51, Vekâle 9, Fedâilu'l-Kur 'ân 21, 22, Libas 49; Müslim, Nikâh 76, (1425); Muvatta, Nikâh 8, (2, 526); Ebu Dâvud, Nikâh 31, (2111); Tirmizi, Nikâh 22, (1114); Nesâi, Nikâh 62, (6, 113).

¹⁰¹ Buhari, Fedâilu'l-Kur 'ân 21, 22.

kapsamında mehir olarak telakki edilmesine karar vermişlerdir.¹⁰² Yine mehrin alt sınırının tespiti hususunda ortaya koymuş oldukları hükümlerin¹⁰³ zamansal olduğu kanaati ortadadır. Zira maddi bir değer olup olmaması hususu günümüz İslam bilginleri arasında tartışma konusudur.

Görülmektedir ki kadın açısından ilahi bir hak olarak telakki edilen mehrin hangi şartlarda olursa olsun varlığını sürdürdüğü mezhep imamı tarafından da detaylı bir şekilde beyan edilmiştir. Kadının malı statüsünde olan mehrin devamlılığı kesinkes mevcuttur.

2.Malikelere Göre

Kocanın kadına nikah akdi esnasında mehir vermesi akdin sıhhat şartlarından kabul edilmektedir.¹⁰⁴ Yani nikah akdi esnasında mehir tayin edilmemiş ise veya tayin edilen mehir mehrin mahiyetine aykırı ise veyahut da mehir verilmeyeceği şartı koşulmuşsa mehir geçersiz sayılarak evlilik akdinde geçersiz kabul edilmiştir. Bu tutum kadının aleyhine gözükmektedir. Nitekim evlilik akdi mehirsiz olarak yapılsa ve birlikte yaşama başlamış olsa evliliğin geçersiz sayılması kadının menfaatine aykırı bir durum ortaya çıkarır. Çünkü evliliğin batıl oluşu hükmü kadını gerek topluma karşı gerekse psikolojik olarak yıkıma sürükler. Buna karşılık bazı Maliki bilginler, mehir hususundaki beyanlarında bir ayırım yaparak mehirsiz yapılan akdin neticesinde fili birleşme vaki olduysa evliliğin fesih edilemeyeceği hükmünü benimsemişlerdir.¹⁰⁵ Yani zifafın gerçekleşmesi evlilik akdinde şart olarak telakki edilen mehrin düşürmektedir.

---

¹⁰²Ebü'l-Fazl Mevdüddîn Abdullâh b. Mahmûd b. Mevdûd el-Mevsîlî (ö h. 683), *el-İhtiyar li-Ta'lîli'l-Muhtar*, c. 3, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Kahire, 1938, s. 101.

¹⁰³Mehmet Erdoğan, *İslam Hukukunda Ahkâmın Değişmesi*, 9. Bas, MİFAV Yayınları, İstanbul, 2016, s.15.

¹⁰⁴ Ebü Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî el-Yemenî (ö.h 179) *el-Müdevvene*, c. 2, 1. Baskı, Daru'l Kütübü'l İlmiyye, 1994, s 147-160.

¹⁰⁵ Cin, s. 202.

VI. NİKAH AKDİNİN TARAFLARA YÜKLEDİĞİ

SORUMLULUKLAR

1.Kadına Yüklelediği Sorumluluklar

1.1.Sadakat

Evliliğin sistematik, disiplinize edilmesi ve evliliğin gayesi çerçevesinde devamı kadın ve kocanın karşılıklı sadakatine bağlı. Sadakat, bazı bilginlerin cinsi münasebet olarak algıladıkları bir mesele¹⁰⁶ olmakla birlikte aslen sevgi, aşk, heyecan, akli selim olma, fedakârlık vb. kavramları içermekte. Buradan anlaşılmaktadır ki evlilik kadın ve kocanın bir olmasıdır. Nitekim aradaki bağı güçlendiren her unsur sonunda aynı yere ulaşıyor.

Sadakatin taşıdığı en önemli özellik doğruluk ilkesidir. Doğruluk ve dürüstlük her ortamda istenilen erdem iken aile içi mutlaka olması gereken prensiplerdir. Keza sadakat gerek batini gerek harici hallerde sadıkane dost olmanın adıdır.

1.2.Çocuk Bakımı ve Terbiyesi

İslamın kadına yüklediği sorumluluk çok olmakla birlikte bunun en ağır olanı hiç kuşkusuz çocuk yetiştirmektir. Çocuk istikbaldir, çocuk şefkate muhtaç nazende güldür. Bu güllerin elbette bir bahçivana ihtiyacı vardır. Bu bahcivan annedir. Gelecekte topluma hak davası için birer birey yetiştirme vazifesi anneye verilmiştir. Fakat burada sadece anne anlaşılmasın zira annenin rolünün genelde ev ortamında geçmesindedir. Annenin vazifesinin ağırlığına istinaden efendimiz “*cennet annelerin ayakları altındadır.*”¹⁰⁷ buyurmuştur.

Naslar incelendiğinde annelik vazifesinin ağırlığı gözlenmektedir. İşte evlilik ve bu evliliğin meyvası olan çocukların bakımları doğumla başlar anne vefat edene kadar sürer. Sürer çünkü annenin tecrübesi her daim öndedir. Yine çocukların ahlakın en güzeli ile bezenmesi şefkat dokunuşu ile anne dokunuşuyla mümkündür. İnsan çocukluğunu hatırlamaz sadece sen söyle idin derler. Fakat annenin bu yükü bebeğin

---

¹⁰⁶ Cin, s.189.

¹⁰⁷ Nesai, Cihad, 6.

oluşumu ile başlayıp mezara kadar sürer. Geçen evrede babadan daha çok çocuklarla birlikte olduğu için kadının sosyal hayatı kısıtlanmaktadır.

1.3.Ev İşleri

Aile fertlerinin yiyecek teminatı daha çok babadır. Buna karşılık evle ilgili iş ve işlemler, çocukların bakımları ve eğitimleri kadın üzerine yüklenmiştir. Babanın dışa yönelik yaşam şekli anneyi daha çok ev işlerini yapmaya sevk etmiştir. Bu yüzden kadının ütü yapmak, yemek yapmak, bulaşık yıkamak, çamaşır yıkamak gibi birçok vazifeyi yerine getirmesi gerekmektedir. Hem çocukların taşınma süreci hem de onları büyütmeye, uyutma ve de onlarla sabahlara kadar geceleme annenin evde yapması gereken işlerdendir. Aslında kadını eve bağlayan annelik duygusudur. Kadının kısıtlandığı ya da engellendiği yoktur. Anneye annelikle birlikte verilen vazifelerin daha çok çocuklara yakın olması ile ilgisi vardır. Çünkü hiçbir anne olan canlı yavrusundan ayrılmak istemez. Ya yavrularını yanında taşır ya da taşıyamıyor ise yuvasından ayrılmaz. İşte insanda bir canlı varlıktır. En temel isteği annenin yavrularının yanında olma hissi. Bu his kadını eve çekerken beraberinde kocaya karşı vazifeleri de yüklüyor. İşte ev işlerinin yapılma zorunluğunun doğuş sebebi. Başka bir cihetten aslında kadın topluma dokunan kilimlerin renkliliği gibidir. Anne elinden geçen her çocuk topluma hazırlanan birer ferttir. Toplumunu inşa işi aslında anneden geçmektedir. Kadının evlilikle birlikte üstlendiği

1.4.Kocaya İtaat

İslam, kadın ve erkeğin yaratılış özelliklerini dikte ederek kapsam alanlarını açıklamıştır. Kadının fitri özellikleri erkeğe nazaran güçsüzdür. Bu güçsüzlük hem kuvveti hem de ruhsal gücü içine almaktadır. Buna istinaden İslam kadın için genel olarak ev ortamında bir rol tayin etmiştir. Kadın, bulunduğu ortamın atmosferine göre kocaya karşı itaatini göstermelidir. Nitekim Kur'an-ı Kerim kadınların itaatkarları için şöyle "*salih kadınlar; gönülden boyun eğenler ve Allah'ın korunmasını emrettiği şeyleri (hakları), kocasının bulunmadığı zamanda koruyanlardır.*"¹⁰⁸ buyurmaktadır. Zira despotluk sergileyen, yıldırma politikası izleyen ve kadını sürekli ezme

---

¹⁰⁸ Nisa. 4/34.

eğiliminde olan kocalara karşı, kadının sergilediği ancak korku itaatidir. Çünkü kadın fırsatını bulduğunda kocasından kurtulma gayreti içerisinde olacaktır. Buna karşılık itaat, değer veren, saygı gösteren, itaati hak eden kocaya karşı boyun eğmenin adıdır. İşte itaatin bu şekli aile ortamında olması gerektirir. Zira İslam da bunu istemiştir.

Evlilik akdi taraflara birtakım yükleri yüklerken her birinin özelliğini dikkate almıştır. Kadının mehrin alıcısı olması da kocaya itaati gösteren delillerden biridir. İtaatten kasıtlı olarak her duruma boyun eğerek her şeye katlanmak demek değildir. Bilakis birlikte yaşam koşullarına uyum sağlarken gerekenleri yapabilmektir. Koca tarafından kadının gayri ahlaki tutumlara yönlendirilmesi itaati gerektirmez. Çünkü kocanın kadın üzerinde ki hakimiyeti kadını köle yapması anlamına gelmez.

2. Erkeğe Yüklediği Sorumluluklar

2.1. Mehir

Mehir, nikâh akdinin sonuçlarından kabul edilmekle birlikte erkek için bir borç kadın için ise haktır. Erkek üzerine nikâh akdi birçok sorumluluk yüklenmiştir. Bu sorumlulukların ilki mehirdir. Mehir aile temeline atılan harç misalidir. Ailenin devam özelliğinin şifreleridir.

Mehrin ödenme şekli, konusu ve miktarı sürekli tartışma konusu yapılmıştır. İslam bilginleri klasik anlayışın devamı için her dönemde aynı fetvaları vermeye devam etmişlerdir. Oysa mehrin konusu, şekli ve miktarı örfsel özellik taşımaktadır. Toplumların genel kabulleri, sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri mehrin tüm özelliklerini etkilemektedir. Keza Mecellenin “*Örf ile tayin nas ile tayin gibi*”¹⁰⁹ temel prensibi konunun önemini ortaya koymaktadır. İşte mehrin konulmasındaki illet ve hikmetin önemi burada ortaya çıkmaktadır. Mehir borcu erkeğe yüklenirken mirastan aldığı pay mı etkili olmuştur. Ya da erkek olmanın verdiği fitri özellik mi? gibi durumlar mehrin anlaşılmasının anahtarıdır.

Sorumluluk ilkesinin insana kazandırdığı değerlerin tartışmaya başlandığı bir zaman dilimindeyiz. Nikah akdi taraflara ihtiyari ya da gayri ihtiyari sorumluluklar

---

¹⁰⁹ Bkz. <https://emrahce.com/2009/07/31/mecelle-41-50/>

yüklemiştir. Taraflar bu sorumluluklarını yerine getirdiklerinde aile ortamı mutlu bir aile tablosu özelliğini gösterir. Keza mehir erkek için elde ettiği nimete bir teşekkür ifadesidir. Mehir, kadının değerini ortaya koyan bir değerdir. Tüm bunlar göstermektedir ki erkek için bir yük olarak telakki edilen mehir, aile olmanın şartıdır. Nasların Aile Hukuku içerisinde mehir müessesesine fazlaca önem vermesi bunun göstergesidir.

2.2.Nafaka

2.2.1.Eşin Nafakası

Nikâh akdinin erkeğe yüklediği sorumluluklardan biride nafakadır. Nafaka, kadının sosyal düzenine istinaden hayatını devam ettirebilmesi için erkek tarafından karşılanan her şeye denilmektedir.¹¹⁰ Yani erkek kadına evlikle başlayan süreçte giyinme, barınma, yiyecek, ilaç ve tedavi giderlerini karşılamaktır. Nafaka örf ve adetler çerçevesinde varlığını hissettirmektedir. Kimi bölgelerde çok geniş iken kimi bölgelerde daha dar kapsamlıdır. Zamansal ve mekânsal olması nafakanın yükümlüsüne kolaylık göstermesi anlamına gelmektedir.

İslam'ın asli kaynakları nafaka yükümlüsünü hangi şartlarda olursa olsun erkek olarak belirlemiştir. Naslar nafakanın erkek için zorunluluk arz ettiğini ortaya koymaktadır.¹¹¹ Klasik kaynaklarda erkek ister zengin olsun ister fakir olsun nafaka sorumluluğu değişmemekte anlayışı hâkimdir. Keza klasik kaynaklarda nafakanın süresi boşanma tehlikesinin ortaya çıkması ile son bulmaktadır. Nasların işaret ettiği gibi iddet süresi son bulana kadar boşanılan kadına nafaka temini devam eder. Fakat bu anlayış erkeğin yeni bir evlilik yapmak istemesinden kaynaklanıyor olabilir. Bu sebepten dolayı evliliğin düşmanı talak tehlikesi vuku bulursa nafaka da son bulur.

---

¹¹⁰ Bilmen, II, s.444; Celal Erbay, “Nafaka Md”, c. 32, DİA, 2006, s. 282-285; Karaman, *Anahatlarıyla İslam Hukuku*, İstanbul, s.325.

¹¹¹ Bkz “(boşanan) o kadınları gücünüz yettiği ölçüde ikamet ettiğiniz evin bir bölümünde oturtun. (Evleri) başlarına dar etmek (onları çıkmaya mecbur kılmak) için kendilerine zarar yapmayın. Eğer onlar yüklü iseler yüklerini koyuncaya kadar nafakalarını verin...” Talak 65/6-7; konuyla ilgili başka ayet ve hadisler için bkz. Bakara 2/34,233; Buhari, Nafakat 1-3,5,9; Müslim, Zekât 38,39; Ebu Davut, Nikah 40,41.

İslam, erkeğin bu yükü yüklenmesini birtakım gerekçelere binaen va'z etmiştir. Nafaka sosyal güvenlik teminatıdır. Erkeğin mirastan aldığı payın fazla olması ve fitri özelliği bu sorumluluğu üstlenmesinin temel gerekçeleridir.

Değişen ve gelişen sosyal güvenlik alanları yeni düzenlemeleri beraberinde getirmiştir. Kadının sosyal statüsünün genişlemesi, ihtiyaçlarının artması, erkeğin işsiz olması, kadının iş sahibi olması gibi durumlar nafaka meselesinde neleri değiştirir sorusunu akla getirmektedir. Keza MK maddesinde kadın erkek bir gözetilerek düzenlemeler o yönde yapılmıştır. Nafaka meselesinde klasik kaynaklardan ayrılarak kadın başkası ile evlenene kadar hükmünü getirmiştir.¹¹² Bu durum erkek için bir külfet mi? Yoksa nafakanın kurumsal ve hukuki bir boyut kazanmasının başlangıcı mı?

2.2.2.Çocukların Nafakası

Evliliğin en güzel semeresi çocuklardır. Çocuklar baba ve anne tarafından merhamet ve şefkatle yetiştirilmektedir. Evin mali temeli nikah akdinde belirlenen babadır. İşte baba eşin temel ihtiyaçlarının yanında çocuklarının ihtiyaçlarını da karşılamak zorundadır. Kaldı ki kaynaklarımızda kadının çocuklara bakmak istememesi durumunda kocanın bakıcı tutması gerektiği görüşü hakimdir. Yine annenin çocukları emzirmek istememesi söz konusu olursa kocanın süt anne bulması da çocukların nafakalarına bir delildir. Bunun yanında kocasından boşanan kadının nafakası da iddet bitiminden itibaren erkek kardeş ve babasının üzerinedir. Bu ve benzeri durumlar kocanın nafaka sorumluluğu sadece eşe karşı olmayıp furu'unu da kapsamaktadır.

2.3.Kadına İyi Muamele

Kocanın kadın üzerindeki hakimiyeti kuşkusuz her zümre tarafından kabul edilmektedir. Bu hakimiyet beraberinde fitrat olarak nazik yaratılmış kadına karşı iyi muameleyi taşımaktadır. Nitekim Şari'i Kur'an-ı Kerimde "...eşlerinizle iyi geçinin. Eğer kendilerinden hoşlanmadınızsa olabilir ki bir şey sizin hoşunuza gitmezse Allah

---

¹¹² "Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir." MK. 175.

onda birçok hayır takdir etmiş.”¹¹³ şeklinde buyurmaktadır. İyi muamele sevgi, şefkat, itaat ve bağlılığı doğurur. Kadının yeni geldiği ev ortamına alışabilmesi için de zorunluluk teşkil eder. Kadının fitratı gereği kırılğan ve psikolojik olarak çöküntü yaşaması bulunduğu atmosfere göre değişiklik göstermektedir. Bu açıdan kocanın sert davranışları kadının yeni aile düzenine alışmasını engelleyebilmektedir. Mutlu aile yuvasının kurulması ve evliliğin sağlam adımlarla yürümesi için kocanın kadına iyi muamelede bulunması zorunludur. İşte evlilik akdi kocaya eşine karşı davranışlarında eşinin hoşnut olacağı şekilde davranmasını öne sürmektedir.

2.4.Aile Sigortası

Koca, aileyi çevreden gelen tehlikelere karşı koruyan bir kalkan statüsündedir. Zira o, evin dışarıya en çok açılan kapısıdır. Aileyi toplum önünde temsil etme ve herbir ferdini koruyup gözetleme vazifesi erkek üzerine verilmiştir. Kur’an-ı kerimde Şari erkeklerin aileye karşı vazifesini (الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ) ifadesi ile beyan buyurmuştur.¹¹⁴ “Kavvam” ailenin her türlü sorumluluğunu üstlenen kişi demektir. Nitekim koca sağlam, dik ve güven veren duruşu ile kadına ve çocuklara maddi ve manevi anlamda temeldir. Ailenin gerek rızkını temin gerekse mutluluğunu sağlayan sorumluluk yükünü taşıyan kişidir. Koca Kur’anın ifadesinde olduğu gibi¹¹⁵ ailenin temeline çakılmış kazık mesabesindedir.

2.5.Kocanın Emin Olması

Hz. Peygamber “siz onları Allah’ın emaneti olarak aldınız...”¹¹⁶ buyurmuştur. Kadının mal mesabesinde algılandığı zihniyetlere karşı bu hadis bir cavaptır. Zira emanete riayet etmek mümin olmanın en temel vasfı iken aksi durum da münafıklık alametidir.¹¹⁷

---

¹¹³ Nisa. 4/19.

¹¹⁴ Nisa, 4/34.

¹¹⁵ Nisa, 4/34.

¹¹⁶ “Ey İnsanlar! Kadınlarınızın sizler üzerinde hakları, sizin kadınlarınız üzerinde haklarınız vardır. Sizin onlardaki hakkınız, minderinize sizden başkasını oturtmamaları, meşru tavsiyelerinizde size karşı çıkmamaları, hoşlanmadığınız kişileri izniniz olmadan eve sokmamaları, kötü söz söylememeleri kötü fiil ve davranışta bulunmamalarıdır.” Ebû Davud, Menasik,77; Nesaî, Menasik, 217.

¹¹⁷ Buhârî, İmân 24; Müslim, İmân 107-108.

Kocanın her şeyden önce, eşine bu hassasiyetle bakması gerekmektedir. Kadının karşılaştığı her türlü maddi ve manevi zararlara karşı kocaya sorumluluk yüklenmiştir. Kadının evlilik akdi ile babasının güvencesinden yeni bir güvenceye geçmektedir. Bu geçiş evresinde koca, tıpkı babasının kızına verdiği güveni korumalı. Çünkü zayıflık ayıp değil bilakis yaratılışdan gelmektedir.

III. BÖLÜM

MEHRİN YÜRÜRLÜĞÜNÜ SAĞLAMA YOLLARI

I.MEHRİN SOSYAL HUKUK ALANINDAKİ GELİŞMELER IŞIĞINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

1.Sorumluluk Hukukundaki Gelişmeler

Sorumluluk hukuku, her geçen zaman diliminde varlığına ihtiyaç hissettirmektedir. Bunun yanında bireysel sorumluluk alanının kurumsallaşmaya başladığını söyleyebiliriz. Sorumluluk hukukunun kapsadığı konuların en önemlisi hiç kuşkusuz haksız fiillerdir. Hemen her toplumda genel kural anlayışı olan “zarar gören zarara katlanmak zorunda” temel ilkesi artık yerini “zarar veren kusuru doğrultusundan katlanır” prensibine bırakmıştır. Sorumluluk hukukunun en eski ilkesi kusur prensibine dayalı bir sorumluluk ilkesi iken günümüzde ise kapsam alanına kusursuz sorumluluk da dâhil olmuştur. Kusursuz sorumluluk ise dayanağını “sahiplenen risklere katlanmak zorunda” ya da “külfetsiz nimet olmaz” anlayışından almaktadır.¹¹⁸ Yani sorumluluk hukukunun en temel ilkesi olan kusur anlayışının sosyal ve kültürel değişim karşısında kifayetsiz oluşu, sorumluluk hukukunun artık herkes tarafından sebep ilkesi bağlamında kabul edilmesini hızlandırmıştır.¹¹⁹

İnsan, yaratılış özelliğine binaen sorumlu tutulmuştur. Bu bağlamda sorumluluk, kişinin yaratıcıya, kendisine, başkalarına ve de topluma karşı yerine getirmekle sorumlu olduğu yükümlülüklerini zamanında yapmaktır. Sorumluluk insan türünün karakteristik özelliklerinden biridir. Bu açıdan sorumlu tutulan biri, üzerine yüklenen tüm edimleri zamanında kendisinden istenildiği şekilde, istenilen tarzda icabet etmesi gerekmektedir.¹²⁰ İnsanın yaratılış özelliğinden biride özgürlük alanıdır. Bu alanın siste matize olması ancak sorumlulukla mümkündür. Sorumluluk bu özgürlük alanında bireyi yücelten değerlerdir. Bu açıdan mehir ise kadına tanınan

¹¹⁸ <http://www.hukukmarket.com/images/contentspdf/136574.pdf>; MK. 320–656. Md; Ergün Özsunay – Mustafa Dural, "Sorumluluk Hukuku'ndaki Değişiklikler Karşısında Sigorta", *Sigorta Hukuku Dergisi*, III. sa. 1. AİDA Türk Gurubu Yayınları, Ankara 1986, s. 35.

¹¹⁹ Taf. bkz. Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 6. Baskı. Beka Yayınları, İstanbul 1998, I, s. 461.

¹²⁰ Kıyâme 75/36; Tekâsür 102/8.

iktisadi özgürlük alanıdır. İnsan karakteristik özelliği olan özgürlüğü elde etmek, daha ileriye taşımak ve de garanti altına almak için çaba sarf etmektedir.¹²¹ Sorumluluk hukuku alanındaki yeni yaklaşımlar ve gelişmeler, erkek üzerine yüklenen mehir borcuyla alakalı neleri değiştirmiştir. Hukuki zeminde erkek ve kadın eşit hak ve ödevlere sahip olmakla birlikte eşit fiil ehliyetine de aynı oranda sahiptirler.¹²² Gerek klasik dönemde gerekse günümüzde, kadın ve erkek arasında meydana gelen sorumluluk; “ikisi de aynı oranda sorumlu” şeklinde yorumlanmıştır. Bu yüzden klasik dönemde erkek üzerine yüklenen “mehir ve nafaka” günümüz şartlarında da varlığını devam ettirmekte midir? Sosyo-kültür alanındaki gelişmeler erkek üzerine yüklenen bu sorumluluğu kaldırır mı? Klasik dönemde kadının sorumlulukları fitri ve dönemseller olmanın yanında sosyo-ekonomik özellikteydi. Kadının sorumluluk alanında yüklendiği klasik özelliklerin günümüze taşınması hukuki özelliğini sürdürmekte midir? Yüklenen sorumluluk kadar hak sahibi olmak mı ya da hak kadar sorumluluk yüklenmek midir? Hak ve ödevlerin karışmaya başlaması, zamanında yerine getirilmemesi gibi durumlar yeni arayışların peşine düşürmüştür.

Şarii, taraflarının hukuki ilkelerini belirlerken tarafların yaratılış özelliği, toplumsal yapı ve koşullarını dikkate alarak hukuki düzenlemeler yapmıştır. Yani Şari’i hukuki düzenlemelerde muhatap aldığı insanın yapısına göre düzenleme yapmıştır. Bu açıdan tarafların özellikleri ve dönemselliğine binaen hak ve görevlerini tanzim etmiştir. Bireysel ve toplumsal değişimle birlikte kusursuzluğa ulaşmak için verilen mücadele sorumluluk hukukunun da yeni gelişmeleri ortaya çıkarmıştır. Nitekim örf ve adetler hak ve sorumluluklar üzerinde etkisini hissettirmektedir. Yani tarafların hak ve sorumluluklarının tayin edilmesinde her

---

¹²¹ Taf bkz. Ernest Hirş, *Hukuk Felsefesi ve Hukuk Sosyolojisi Dersleri*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1992, s. 82; Adil İzveren, *Hukuk Felsefesi*, D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1988, s. 18; Adnan Güriz, *Hukuk Felsefesi*, Ankara Ü.H.F.Yayınları, Ankara 1996, s. 152; Takiyettin Mengüşoğlu, *Felsefeye Giriş*, İstanbul Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1958, s. 299; Vecdi Aral, *Hukuk ve Hukuk Bilimi Üzerine*, Filiz Yayınevi, İstanbul 1991, s. 26; A. Ömer Aksu, *Gelir ve Servet Dağılımı*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1993, s. 111-120.; Sami Selçuk, *Demokrasiye Doğru*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s. 23-29.

¹²² Bakara 2/228.

zaman kültürel motifler iz bırakmıştır. Kültürel olmasından ziyade tarafların fitri özellikleri dikkate alınarak hukuki düzenlemeler yapılmalıdır. Buna karşılık tarafların hukuk önünde eşit pozisyonda olması ve de insan hakları hususunda eşitlik mevzu bahistir. Fakat kamu tarafından sorumlu tutulan hak ve ödevlerin vaz'ı farz-ı kifaye kabilindedir. Kadın ve erkeğin hak ve sorumluluk açısından eşit olduğu durumlar söz konusudur. Bunun yanında tarafların yerine getirmekle mükellef olduğu kamunun emanet ettiği farz-i kifaye bakımından sorumlulukları da vardır. Bu alandaki sorumluluk ilkesinde mutlak eşitlik olmayıp liyakat ve kusursuz ehliyete bakılmalıdır.¹²³

Klasik dönem ve anlayışta erkek üzerine yüklenen sorumluluk, kadına evlilik süresince nafaka temin etmenin yanı sıra bir defaya mahsus mehir vermek olmuştur. Bu durumun yanı sıra Şari'i erkek üzerine boşanmış kız kardeşin yoksulluk nafakasını da yüklemiştir. Bu iki durum erkek üzerine yüklenen sorumluluğu ortaya koymaktadır.¹²⁴ Kanun koyucu bu sorumluluklara karşılık erkeğe miras taksimatında iki hisse takdir etmiştir. Mirastan erkek için iki hisse verilmesi erkeğe yüklenen sorumlulukları rahatça yerine getirebilmesi içindir. Erkeğin sosyal hayatın bir parçası olması ve vaktinin çoğunu sosyal alanda geçirmesi, erkeğe yüklenen sorumlulukların belirlenmesinde etkin rol oynamıştır. Şahitlik, kadılık, nafaka ve mehir gibi sorumlulukların temeli sosyal hayatla ilişkilidir. Nafakanın temini ancak iş olanağı ile mümkündür. İş demek sosyal hayat demektir. Klasik dönemden günümüze kadar bu durumun bu zaviyeden değerlendirilmesi gerekirken, bu durumun İslam'ın kadına tayin ettiği rol olarak kabul edilmesi doğruluk ve ilkesellik açısından tutarsızdır. Çünkü kadın ve erkeğin yüklendiği sorumluluklar fitri olmanın yanında sosyo-ekonomik özellik ve de en önemlisi dönemseller örf ile tayin edilmiştir.

Klasik dönemde erkek sorumluluk yüklenme adına kadının önünde gözükmektedir. Yani kadına nispeten daha çok sorumluluk yüklenmiştir. Bu yüzden naslar incelendiğinde kadın ve erkek arasında büyük ayrımcılık yapıldı gibi gözükken farklılıkların temel sebebi kadının sorumlulukları ile ilgili olsa gerek. Naslarda erkek

---

¹²³ Taf. Bkz. Hüseyin Hatemi, *İlâhî Hikmette Kadın*, Milenyum Yayınları, İstanbul 2013, s. 241.

¹²⁴ Bakara 2/124.

için daha çok sorumluluk verilmekle birlikte bu sorumlulukları yerine getirebilmesi için de bir o kadar hakta verilmiştir. Buna karşılık naslar kadın için birtakım özel düzenlemeler yapmıştır. Bu düzenlemeler kadının şahitliği ve miras payı gibi bazı konularda yapılmış düzenlemelerdir. Aslında bu durum kadının fitri özelliğinin yanı sıra sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan az görev tanzim edilmesinden kaynaklanmaktadır. Aslında genel kabul şahısların zayıf yönlerini güçlendirme çalışmasıdır. Yani zaman, şahış ve mekân açısından ortaya çıkan zayıf halkaların güçlü kılınmasıdır. İşte zayıflık ve durumsallık bağlamında getirilmiş yasal düzenlemeler bu şekildedir. Günümüz hukuk sistemine göre hak dağılımı daha isabetli ve tutarlı olacaktır. Aksi takdirde sorumluluk alanındaki değişim ve gelişimin bir kenara bırakılarak sorumlulukların sadece erkek üzerine yüklenmesi ne kadar doğru olacak? Nitekim MK incelendiğinde hak ve ödevlerin taksiminde erkek ve kadını bir olduğu görülecektir. Bunun yanı sıra İslam kadının sosyal statüsü ile ilgili sınırlandırma getirmemiştir.¹²⁵ Fakat klasik dönemden itibaren oluşmuş genel kabul kadına mahkûmiyet elbisesini giydirmiştir.

Mehrin nedenselliği ve hangi haktan kaynaklı olarak verildiği tartışmanın özünü teşkil etmektedir. Klasik kaynaklar mehri kadın lehine hak erkek aleyhine borç olarak telakki etmekte. Yine klasik dönem uygulamaları durumu bu şekilde ortaya koymaktadır. Nikah akdinin sonuçlarından olan mehir, aslında kadına ödenen sevgi, şerefiyye bedeli olarak anlaşılmalıdır. Çünkü kadının yıpranması, toplumsal değeri ve sosyal statüsünün karşılığında bir sevgi bedeli ancak mehir olabilir.

Sorumluluk hukuku günden güne yeni gelişmelere doğru yol almaktadır. Günümüzde ise sorumluluk hukuku bireysellikten çıkarak üçüncü şahıslara devredilmiştir. Yani bireylerin sorumluluk alanındaki vazifelerinin değişimi, ya da sorumlulukların yerine getirilmemesi, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel değişimler bu durumu zorunlu kılmıştır.

---

¹²⁵ Hamza Aktan, “İslama Göre Kadının Sosyal Aktivesi” *Tartışmalı İlmi toplantılar Dizisi*, 3. Baskı, Ensar Nesriyat, İstanbul, 2005, s.293-308.

2.Sosyal Güvenlik Hukukundaki Gelişmeler

İnsan akıl gücünün yanında gelecek kaygısı güden, fitraten toplumda yaşamaya meyyal bir varlıktır. Bu özellik insanın değişimler ve gelişmeler karşısındaki tutumunu da belirler. Zira toplumsal değişim beraberinde fertlerini de etki altına almaktadır. İnsanın doğacak risklere karşı geleceğini garantileme arzu ve isteği sosyal güvenlik fikrini ortaya çıkarmıştır. Risklere karşı oluşan sosyal güvenlik anlayışı her fert için bir hak olup devlet açısından bir vazife halini almıştır. Toplumsal ilerlemeler beraberinde yeni yaklaşımları getirmiştir. Bu yaklaşımlarla birlikte özellikle günümüz sosyal güvenlik alanında altın çağına doğru ilerlenmektedir. Günümüzün en büyük gereksinimi artık sosyal güvenlik teminatı olmuştur. Bu teminat günümüzde bireysel özelliğini kaybederek kurumsallaşmıştır. Yani bireylerin sorumluluklarını yerine getirmemesi ve sorumluluk bilincini terk etmesi bu kurumsallaşmayı zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda devlet, her bir vatandaşının hürriyet, emniyet ve yaşam düzenlerini gözetlemek ve gereken güvenlik önlemlerini alma vazifesini üstlenmiştir. İşte vatandaşlarına tanıdığı imkân ve olanakların kusursuz sorumluluk ilkesine uygun oluşu sosyal devlet anlayışıyla örtüşmektedir. Devlet, vatandaşların garantisi, teminatı, huzur ortamının oluşmasının adıdır. Sosyal devletin en temel vazifesi vatandaşlarının sosyal güvenlik alanıyla alakalı güvenlik araçlarını oluşturmak ve ilerletmektir. Daha açık ifade ile sosyal güvenlik gerekçelerini belirleyip yapılması gerekenleri zamanın hukuk sistemi ya da örfüne uygun şekilde yapmasıdır.¹²⁶ Keza bunları yaparken gelişmeleri ve değişimi dikkate alarak bu anlayışı her zaman taze tutması gerekmektedir. Sosyal güvenlik sistemi, devletin bir vazifesi iken birey için hak talep etme özelliğini barındıran anayasal mahiyetli bir hak olmuştur.¹²⁷

Bireyin toplum içerisinde karşılaştığı risk faktörleri her geçen gün çeşitlenmektedir. Bunun yanı sıra teknik risklerin arttığı çağımızda bireylerin riskler karşısında korunması ve bu risklerin verdiği zararların ortadan kaldırılması sorunu ortaya çıkarmıştır. Bu durum sebep sorumluluğu ilkesinin genişlemesi ile sigorta

---

¹²⁶ T.C. 1982 Anayasa 60. Md.

¹²⁷ Yusuf Alper, "Güvenliğin Tasarruf Eğilimine Tesirleri Teorik Görüşler", *Uludağ Üniversitesi İktisâdî ve İdâri Bilimler Fakültesi Dergisi*, c. VI, sa. 2. Kasım 1985, s. 113.

fikrini ortaya çıkarmıştır.¹²⁸ Yani zarara uğrayan katlanır ilkesi bir kenara bırakılarak zarar veren zarar verdiği ölçüde katlanır prensibi benimsenmiştir. Bu anlayış sigorta fikrinin temelini oluşturmaktadır. Teknoloji ağının getirdiği risk ve tehlikeler bireyleri güvenli bir ortam aramaya sevk etmiştir. Toplumlarda artan risklere karşı birey, kendi geleceğinin garanti altına almak için farklı kuruluşların teminatına ihtiyaç duymuştur. Nitekim yarının ne getireceği bilinmezken birey, bu bilinmezlik karşısında bir savunma mekanizmasına ihtiyaç duyar. Sigorta, riskleri ve tehlikeleri günümüzde ortadan kaldıracak disiplinin adıdır. Klasik hukuk düzenlerinde özel bir değer ifade eden sigorta anlayışı bugün devlet denetiminde her alanda uygulanmaya başlamıştır. Yani sanayileşme beraberinde getirdiği risklere karşı koruma mekanizmaları doğurmuştur. Tarım toplumunda özel nitelik taşıyan bu fon devletin denetim alanına girerek genelleşmiştir. Kusursuz sorumluluk anlayışı bireylerin hak kaybına uğramasını engellemek için oluşmuştur. Bu anlayışa göre rizikoları ortadan kaldırma yükümlülüğünün temelinde sigorta sözleşmeleri yatmaktadır. Bu sözleşmelerin başlangıcı sigorta teminatıdır. Sigorta sözleşmesinde zararı üstlenen birey, zararın doğmasında etkin rol üstlendi anlamına gelmez. Sözleşme çerçevesinde sigortacı kendisine ödenen prim karşılığında, sigorta yaptırana karşı sigortalı açısından tehlikenin meydana gelmesi ile ortaya çıkacak zararları gidermeyi garantileyerek teminat vermektedir.¹²⁹ Yani üyelerin oluşturduğu fondan her birey yararlanma imkanına sahiptir. Klasik anlayışta sigorta hakiki değerini koruyamamıştır. Fakat sosyal devlet düzeni ile sigorta vazgeçilmez zorunluluk haline gelmiştir. En nihayetinde kabilecilik anlayışının terk edilerek sosyal devlet anlayışına geçiş beraberinde birçok yeniliği getirmiştir. Tarım toplumundan sanayi toplumuna yükseliş, şehirleşme, hızla ilerleyen sosyal ağ ve de çağın hazinesi teknoloji toplumları etki altına alırken dinsel güvenlik araçlarını da etkisi altına almıştır. Dinin sosyal güvenlik açısından ortaya koyduğu tedbirler yukarıda saydığımız gerekçeler çerçevesinde yeniden düzenlenmelidir. Zira dinin sosyal hukuk alanında ortaya koyduğu kanunlar zamansal ve mekânsal özelliktedir. Özellikle bilim çağındaki hızlı

---

¹²⁸ Mustafa Çağrı, "Mesuliyet", *İİGYA*, III, s. 226.; Kemal Yıldız, "Sorumluluk Md" c. 37, TDV, 382.

¹²⁹ Haluk Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, c. II, 3. Baskı, Ankara 1987, s. 685.

ilerlemeler yeni güvenlik araçlarını ortaya çıkarmaktadır. Bu da sosyal güvenlik alanında boşlukların oluşmasına sebep olmaktadır. Her geçen gün ortaya çıkan riskler ve tehlikelere karşı bireyleri koruyacak kurumsal müesseselerin varlığına ihtiyacı artırmıştır. Bu müesseseler, bireylerini maddi ve manevi tehlikelere karşı korumakla sorumludur. Nitekim yeni risk alanlarının ortaya çıkması yeni kurumsal sorumluluk alanlarını doğurmuştur. Bu müesseselerin varlığı insanın tehlikeler karşısında varlığının teminatıdır.

İşte sosyal hukuk alanındaki gelişmeler, klasik dönemin sosyal güvenlik aracı olarak belirlediği, kadının lehine olan mehrin durumu ne gibi pozisyon almıştır. Yani erkeğin sorumluluğu kapsamında olan mehir uygulaması kurumsal müesseselere mi aktarılmıştır. Zira sosyal devlet anlayışında sebep olan zararı karşılar ilkesi ve kusursuz sorumluluk alanındaki gelişmeler bu tarz güvenlik araçlarını daha güvenli ellere (kurumlara) mı devretmiştir. Zira İslam, mehri zorunlu güvenlik araçlarından saymıştır.¹³⁰ Kocanın kadını boşaması ve kocanın ölümü kadın açısından bir tehlikedir. Bu tehlikeler artmasına karşın günümüzde bireysel sorumluluklar da azalmıştır. Artık oluşan bu tehlikelere karşı bireysel anlamda güç yetirme imkânı azalmıştır. Her geçen gün önemini yitiren bireysel sorumluluk yerini bu sorumlulukları üstlenecek, hukuki güçle yaptırım uygulayabilecek kurumsallaşmış müesseselere gereksinim duyulmuştur. Yani bireysel sorumluluk halkasının zayıflaması, toplumsal alandaki gelişmeler sorumluluğu sigorta kurumlarına devrini gerçekleştirmiştir. Sorumlulukları hukuki olarak sistematik edecek ve zamanında yerine getirecek bir kurum bireysel sorumluluktan daha yeterlidir. Nitekim kurumsallaşma güç ve imkân bakımından bireyden daha etkindir. İşte tüm bunlar günümüzde sorumluluğun sigorta şirketlerine devredildiğinin göstergesidir. Yani bireysel özelliklerin bir kısmı olan sorumluluk sigorta şirketlerinin takibine ve işlevselliğine geçmiştir. Kadına tanınan sosyal güvenlik aracı mehir de bu kapsamda değerlendirilerek sigorta şirketleri ile yürürlüğü sağlanabilir. Artan tehlikelere karşı sigorta şirketleri de kendilerini yenileyerek hizmet sunmaktadır. Sigorta, her alanda varlığını hissettirdiği gibi ailenin güvenliğini temin eden bir araçtır. Mehir de aile için zorunlu güvenlik aracıdır. Hem

---

¹³⁰ Bakara 2/236.

fertler hemde devlet açısından fon kaynaklarının olması karlıdır. Fon kaynakları ekonomik rahatlığı beraberinde taşırken aynı zamanda yatırım kaynağıdır. İşte mehirin bu şekilde bir fon kaynağı haline dönüşmesi gereklidir. Yani mehir sorumluluğu, organize edilerek mehrin yaptırımını sağlamak. Çünkü bu fonların kontrolü sigorta şirketleri ve devlet gözetimindedir. Fertler ise yerine getiremedikleri sorumlulukları devir ederek sorumlulukları kurumlara terk etmişlerdir. İşte bu açıdan mehir fonu mehrin varlığını ve sürekliliğini sağlama adına izlenmesi gereken yöntemlerden biridir.

İslam'ın ana kaynağı olan Kur'an, toplumun huzuru için birçok fon kaynağına işaret etmiştir.¹³¹ Bunların kimisi meblağ olarak çok kimisi ise daha azdır. Kur'an da beyan olunmuş bu fon kaynaklarının işlevsel kılınması zorunludur. Bu fonları, dönemsel uygulamalar çerçevesinde değerlendirilerek indiği dönemdeki gibi anlamak yanlış olsa gerek. Çünkü Kur'an bu fonları belirlerken bireylerin risklere karşı korunmasının teminatı olarak belirlemiştir. Bu açıdan günümüzde Kur'an'ın ifade ettiği fonların kurumsallaşmasını engelleyecek bir durumun olduğunu söylemek yanlış olsa gerek. Çünkü bireysel sorumluluk yerini kurumsal sorumluluğa bırakmıştır. İşte mehir fonu, evliliğin devamını sağlama, talakın vaki olmasını engelleyen güvenlik aracıdır. Yani mehir kocanın eşini boşamasının önünde duran büyük bir sosyal güvenlik yaptırımıdır. Mehir müessesesi günümüzde kurumsallaşamamıştır. Örfeye ya da vicdana terk edilmiştir. İçerikten ziyade lafızlar da zikredilen mehir, uygulanma açısından zayıf kalmıştır. Klasik dönem uygulamaları gereksinimlere doğru ilerlemek zorundadır. Çünkü dini ritüellerin yürürlüğünün sağlanması fertleri daha çok mutlu eder. Dini emirlerin lafızdan ziyade bir uygulanış şekli ve yeni durumlara uyarlanma imkânı vardır. İşte mehir de hakettiği önemi ancak kurumsallaşma ile ortaya koyar. Amaç mehrin yürürlüğünü temin etmektir. Günümüz sosyal güvenlik araçları bellidir. Mehrin de bu güvenlik araçları ile yürürlüğünü sağlamak mümkündür.

---

¹³¹ “*Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin ve rükû edenlerle birlikte siz de rükû edin.*” Bakara, 2/43.

II.MEHRİN YÜRÜRLÜĞÜNÜ SAĞLAYAN ARAÇLAR

1.Manevi ve Örfi Yaptırımla Yürürlüğünün Sağlanması

Mehir, erkeğe bir borç kadına ise yeni hayatında yüklendiği sorumlulukların bir karşılığıdır. Bundan dolayıdır ki İslam mal ayrılığı ilkesini benimsemiştir. Bu durum da kadının hür iradesi ile kendi malından dilediği gibi haralayabilmesine işaret etmektedir. Öte yandan mehrin sosyolojik boyutu incelendiğinde kadının ekonomik özgürlüğünün bir teminatı olduğu aşikardır. Farklı dönemlerde kadına karşı birtakım ayrıcalıklar yapılmıştır. Bu durumda da evli kadına bir statü tayin edilmiştir. Bu statü kadının yaratılış özelliklerine uygundur. Kadın bu statüsü sebebi ile vaktinin çoğunu evinde çocukları ve ev işleriyle geçirmektedir. Buna karşılık sosyal alanda yapılan faaliyetlerden ve gelişmelerden hiç kuşkusuz mahrum kalacaktır. Nafakanın dışında kadının özgürce kullanabileceği ve dilediği şekilde tasadduk etmesi mehirle mümkündür. Kadının mehir olmaksızın gelir kaybına uğraması kaçınılmazdır. İşte bu kabilden gelir kaybının önüne geçen mehir birçok ilahi hikmet mebni kılınmıştır. Belki de hikmetlerden biri de kadının ekonomik özgürlüğünü elinde tutması ve gelir kaybının önüne geçilmesidir. Nikah akdi ile kocaya boşama hakkı; kadına mehir tayin edilerek tarafların hak ve hukukları koruma altına alınmıştır.

Günümüzde ise İslam coğrafyalarında mehir müessesinin manevi yaptırımı terk edilerek sembolik bir hediye konumuna taşınmıştır. Oysa gerek İslam kaynakları gerekse İslam Hukuku alanında yapılan içtihatlar incelendiğinde mehrin ödenmesinin zorunluluk olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Kadın için sağlam bir garanti olan mehir, fitratı gereği güçsüz olan kadın lehine pozitif bir ayrımcılık gibi anlaşılmaktadır.

Müslüman coğrafyası, gelişmeler karşısında hala klasik kaynaklara sıkıca sarılarak toplumsal bir yasal düzenleme gayreti içerisindedir. Oysa klasik dönem kavramlarını hala toplumda bir karşılığının olup olmadığına tartışmalıdır. Nitekim klasik dönem kavramlarını karşılığı olan, mahiyetini ve maksadını kapsayan uygun yeni sosyal düzenlemeler mevcuttur. Düzenlemeler her ne kadar farklı kavramlar ve şekillerde anlaşılabilir da aynı gayenin gerçekleşmesine yöneliktir. Sosyal ilerlemelerle birlikte kurulan yeni sosyal düzenlerin her birisi bireylerin hak ve hukuklarını teminat

altına alma çabasıdır. Klasik dönem kavram ve yeni gelişmelerde ki kavram karmaşasından ziyade ürettiği sonuç önemlidir. Nitekim kavram karmaşası olayın özüne inilmesine engeldir. Ülkemizde yeni evlenecek çiftlere çeyiz hesabı¹³² gibi evlilikleri kolaylaştırma ve teşvik projeleri gerek fert gerekse devlet tarafından mehir müessesini işlevsel kılmanın en güzel yollarından biridir.

2.Mehrin Bireysel Emeklilik Sistemiyle Yürürlüğünün Sağlanması

Günümüz sosyal güvenlik araçlarının en başında BES projesi yer almaktadır. Bireylerin gelecek teminatını sağlama yollarının en tutarlısı gözükmektedir. Bu proje devlet tarafından kurulmuştur. Yine devlet tarafından korunmaktadır. Bu proje BES (*Bireysel Emeklilik Sistemi*) adıyla tanımlanan kurumsal bir yapıdır. Yani devletin garanti ettiği ve katılımcılarının hak kaybını engelleyen bir kurumsal yapıdır. Aynı zamanda devlet tarafından katılımcıların ödedikleri miktar oranında destek aldığı bir sistemdir.

Bu proje devletlerin ekonomik kalkınması için temel taşlarından birine tekabül etmektedir. Nitekim devletler ileriye dönük yatırımlarda fonlara ihtiyaç duymaktadır. İşte uzun vadeli yatırımlar için bu fonların hayati önemi vardır. Nitekim toplumda ki her fert bu uzun vadeli yatırımlardan menfaat elde etmek ister. BES sistemi hem birey hem de devlet açısından karşılıklı faydalanma sistemidir. Özellikle bu sistem gelişmiş ülkelerde daha bariz gözükmektedir. Çünkü bu sistem gelişmiş ülkelerin ilerlemesin de en büyük paya sahiptir. Gelişmekte olan ülkelerinde hiç kuşkusuz kalkınmasında temel dinamiklerinden birisi olması zorunludur. Emek ve sermaye ile kurulan bu sistemin karşılığı ise klasik kaynaklarda mudarebe olarak bilinmektedir. Bu uzun vadeli fon kaynak sistemi hem fertler hem de devlet için bulunmaz bir kaftandır. Zira hem devlet fayda elde etmekte hem de bireyler fayda sağlamaktadır.

Yukarıda ana hatları ile verdiğimiz BES projesi kapsamında mehirin yürürlüğünü sağlamak mümkündür. Yalnız BES projesinin kapsam alanı ve fonksiyonları iyi anlaşılmalıdır. Zira BES projesi henüz toplumuz tarafından tam

---

¹³² <https://www.ziraatkatilim.com.tr/bireysel/katilma-hesaplari/Sayfalar/ceyiz-hesabi.aspx>

anlamıyla kabul görmemiştir. Dini kesim, mehir gibi İslam'ın örf olarak uygulanmakta iken zorunlu hale getirdiği sosyal güvenlik araçlarının yürürlüğünü sağlama fırsatlarını değerlendirmeleri gerekmektedir. Zira örfi uygulamaların birçoğu dinin va'z olmaya başlaması ile kesinlik kazanmıştır. İslam hukuki düzenlemeleri gerek birey açısından gerekse toplumsal açıdan düzenleyerek yeni birer boyut kazandırmıştır. Bu bakımdan mehir müessesinin BES projesi kapsamında değerlendirilerek yasal çerçevede yürürlüğü sağlanmalıdır.

Nikah akdi esnasında tarafların belirlediği mehrin peşin ya da taksitli (muaccel ya da müeccel) olarak ödenmesi imkânı mevcuttur. Mehrin bu iki sistemden biri ile ödenmesi durumu BES kapsamında değerlendirilebilir. Zira BES kurumu, her iki sistemde kapılarını açmıştır. Yani mehri, peşin ya da taksitli ödemede bir engel koymamaktadır. Gerek BES kurumu gerekse nasların bu imkânı tanınması mehri ödemede kolaylık arz etmektedir. Fakat dönemsel sorumluluk ilkeleri kapsamında mehri, hukuki dayanağı olmadan uygulamaya çalışma mehrin varlığına son vermektedir. Bu açıdan BES'in sunduğu imkanlar çerçevesinde mehir hem hukuki bir dayanak elde etmiş olmakta hem de bireysel hak kayıpları önlenmektedir. Zira mehir zamansal ve dönemsel örf şeklinde devam etmektedir. Bölgesel, kültürel özellikler önüne büyük bir engeldir. Bu engellerin aşılması ve mehrin hukuki özellik kazanarak bir müessese haline gelmesi ancak BES ile mümkündür.

Mehrin yasal boyut kazanması açısından evlilik sözleşmesi yapılmadan tarafların belirledikleri mehir miktarının kadının lehine BES aracılığı ile taksitli ya da peşin ödemesi yapılarak, kadın için sosyal bir teminat verilmesi mehrin yasal düzenlemesi için zorunluluk arz etmektedir. Aynı zamanda sadece tarafların belirledikleri mehir miktarı ile kalmayıp devletin bu katkı payını desteklemesi gerekmektedir. Yani devlet evliliğe teşvik primi ya da evlenecek çiftlere katkı sunma adına teşvik primleri ödemelidir. Bunun yanında devlet yeni oluşmakta olan ailenin sürekliliğini sağlama ve aileyi koruma yöntemleri hususunda gerekli önlemleri almalıdır. Keza eşlerin hak ve hukuklarına da riayet etmelidir.

Bireylerin toplumlardaki hukuki himaye ihtiyaçları günden güne artmaktadır. Bu açıdan bilim çağı, her ferdin dünya düzeni içerisinde hukuki himaye sigortasına ihtiyacı olduğunu ortaya çıkarmıştır. İşte mehir gibi sosyal güvenlik aracının yasal düzenlemesi, hem klasik kaynakların mehir algısı dikkate alınarak hem de yürürlük yolları dikkate alarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda devlet tarafından evlenecek çiftler açısından çeyiz hesabı gibi fonlarla bir başlangıç yapılmış oldu. Çeyiz hesabı fonu evlenecek çiftlere sunduğu imkanlar ve desteklerin bir göstergesi olan projedir.¹³³

İslam sosyal güvenlik adı altında birçok fon kaynağına işaret ederek bunları bireysel himaye sigortası adı altında teminat şekline dönüştürmüştür. Toplum ve bireyin geleceği için oluşturulmuş bu fon kaynaklarının işlevsel kılınması gerekmektedir. Bu bağlamda bireysel güvenlik aracı olan mehrin günümüz sosyal güvenlik aracı olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Günümüz güvenlik araçlarından olan bireysel emekliliğe benzeyen mehir müessesesi bu şekilde yürürlüğe kavuşabilir. Nitekim mehir, toplumun ferdi olan kadın için bireysel bir güvenlik aracıdır. Bireysel emeklilikte de katılımcısı olan her ferde sosyal güvenlik çerçevesinde risklere karşı koruma vardır. Bu açıdan kadın için BES kapsamında mehrin, peşin ya da taksitli ödenmesi gelecekte kadın aleyhine ortaya çıkacak boşama ve ölüm risklerine karşı alının bir önlemdir. Yani kadın için bu risklere karşı koruma teminatıdır. Kadın açısından mehrin hayatiyet özelliği bu hususta ortaya çıkmaktadır. Hiç kuşkusuz gerek din gerekse toplumsal kabuller çerçevesinde ortaya çıkan sosyal güvenlik araçlarından biride mehirdir. Bu bağlamda mehrin bu düzenlemeler ile yürürlüğünün sağlanması hem bireysellik hem de toplumsal anlamda mümkündür.

Yakın zamanda ülkemizde oluşmuş BES kurumu hem devletin fon kaynaklarını yönetmesi hem de risklerin artması karşısında fertlerine teminat verdiği bir sistemdir. Devlet tarafından kontrol edilen ve sistemleştirilen bir kurumdur. BES' in ortakları katılımcı olan her ferttir. Aynı zamanda devlet de katkı sunmasından bu projede bir fert gibi gözükmektedir. Fakat BES'in toplum tarafından kabulü henüz tam anlamıyla gerçekleşmemiştir. Çünkü sigorta anlayışı ile BES değerlendirilmiştir. Sigortaya

---

¹³³ Taf. Bkz. Resmî gazete 2015/8302; “Çeyiz Hesabı ve Devlet Katkısına Dair Yönetmelik” 14/12/2015 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

karşı dini kesimin karşı duruşu, sosyal güvenlik araçlarının da toplum tarafından kabulünü zorlaştırmaktadır. Oysa BES devletin desteklediği ileriye yönelik yatırımları yapabilmesi için oluşturulmuş fon kaynağıdır. Bu sayede de hem devlet hem de bireyler doğacak risklere karşı kendini garanti altına almış olmaktadır. BES İslam Hukuku kaynaklarında mudarebe¹³⁴ şeklinde bilinen uygulamanın özelliklerini içerisinde barındırmaktadır.

BES'in toplum tarafından kabul görmemesinin nedenleri arasında faizli fon tartışması yatmaktadır. Zira toplum BES 'in toplandığı kaynağı fon olarak değerlendirmek yerine faiz kurumu olarak telakki etmektedir. Nasların anlaşılma probleminin sıkıntılarının yansıması BES'in kabulünü zorlaştırmıştır. Bu açıdan da BES inanç sistemine dahil edilerek menfi olarak değerlendirilmiştir. Fakat günümüzde sermaye piyasa kurulu bu duruma karşı tahvil ve hazine bonosu gibi durumları ortadan kaldırma kararı alarak bu anlayışın önüne geçmiştir.¹³⁵ Bu durum BES fonuna katılım gerçekleştirecek her ferdin kendi fonunu yönetme yetkisini bireylerine sunmuştur. Katılımcılar bu sayede fonlarını diledikleri tasarruf fonunda değerlendirme fırsatı bulmuştur.

Tün bu hususlar İslam'ın ortaya koymuş olduğu güvenlik araçları ile günümüzde oluşturulan sosyal güvenlik araçlarının aynı karakteristik özellikleri taşıdığı sonucuna ulaştırmaktadır. Bu sayede mehir, BES kapsamında değerlendirilerek evlenecek çiftler için yasal fon kaynağı statüsünde toplum tarafından kabul edilmelidir. Nitekim mehirin amacı kadına kesin teminat sağlamaktır.

BES ile yasal boyut kazanarak mehir fonunda peşin ya da taksitli toplanan meblağın durumu ise şu şekilde olmalıdır. Evliliğin talakla son bulması, erkeğin zina yapması ve erkeğin ölümü halinde kadının lehine mal varlığına aktarımı sağlanmalı. Keza kadının zina yapması ya da kadından kaynaklanan başka bir durumdan dolayı erkeğin lehine mal varlığına aktarımı gerçekleştirilmelidir. Yine mehir fonunda

---

¹³⁴ Bkz. Cengiz Kallek, "Mudârebe Md", c,30 TDV, 2005, s. 359-365.

¹³⁵ Taf. Bkz. <http://spk.gov.tr/apps/teblig/displayteblig.aspx?id=467&ct=f&action=displayfile> ; Hadi Sağlam, *Din Görevlileri Sosyal Güvenlik Rehberi*; <http://kidep.net/wp-content/uploads/din-gorevlileri-rehberi.pdf>

toplanan meblağ katılımcıların hak kaybını önlemek adına taraflardan kaynaklanan arizi sebepler çerçevesinde değerlendirilmelidir. Yani hak edene hakkı teslim edilmelidir. Boşanma ile sona eren evliliklerde mehir fonu, boşanmaya sebep olanın hakkından vazgeçmesi şeklinde olmalıdır. Zira talak tek kişi kaynaklı olmamakla beraber kadın ya da erkek olabilir. Yani boşanma erkekten kaynaklandığı gibi kadından da kaynaklanabilir. Nikah akdi taraflar arasında kurulmuş bir evlilik sözleşmesidir. Bu akdin son bulmasına sebep olan taraf ister erkek olsun ister kadın olsun mehir fonunda biriken meblağdan kusurlu olan taraf yararlanamaz. Klasik kaynaklarda olduğu gibi kocanın vefatı ya da kocanın eşini boşaması halinde mehir her ne şartta olursa olsun kadına aittir. Yani kadının hakkıdır. Bu durumun önemi özellikle iş hayatında olmayıp evinde hayatını idame eden kadın için önemli bir güvenlik teminatıdır. Nitekim mehir fonu, gelecekte vuku bulacak riskler karşısında çalışmayan kadınlar için hayatiyeti büyük bir teminattır. Çalışmayan kadının hiçbir güvencesi yoktur. Her şeyi kocasının varlığı ile mümkündür. Kocanın ölüm ya da kocasının boşaması, kadını güvencesiz bırakacaktır. Buna karşılık çalışan kadınlar sosyal bir güvenceye sahiptirler. Devlet destekli mehir fonu, toplumun her kesimine hitap edecek şekilde daha etkin kılınmalıdır. Özellikle yeni evlenecek çiftler açısından bu fona katılım sağlanarak yaygınlaştırılmalıdır.

3.Mehrin Sigorta Şirketleri ile Yürürlüğünün Sağlanması

Tehlikelere karşı bireylerin etkisinin azalmaya başladığı, fertlerin artık üstesinden gelemediği ve bireysel sorumluluğun yok olamaya başladığı yerde; bu risklere karşı sorumluluk üstlenen ve hukuki olarak organize olan sigorta şirketlerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu şekilde bireysel sorumluluklar, kurumsal ve hukuki olan sigorta şirketlerine aktarılmıştır. Mehir müessesesi de bu şirketler aracılığı ile canlı ve faydalı hale getirilebilir. Sigorta şirketlerinin kuruluş amacı ortaya çıkan risklere karşı teminat vermektir. Günümüzde ise her geçen gün yeni çıkan risk ve tehlike grupları ile karşılaşmaktayız. Sigorta şirketleri ise bunlara karşı bireye teminat seçenekleri sunmaktadır.

Her geçen gün evlilikler çok kısa sürmekte ve boşanma oranlarında ciddi artışlar meydana gelmektedir. Ülkemiz ve diğer devletlerin verileri incelendiğinde bu sonuç görülecektir. Örneğin Çin' de 2011 yılı verilerine göre 2 milyon 900 bin kişinin evliliği sonlandırdığı görülmektedir. Bunun önlenmesi için sigorta şirketlerinin ortaya "*Evlilik Sigortası*" adı altında yasal bir teminat ortaya koymaya başladıkları gözükmektedir.¹³⁶ Evlilik Sigortasının uygulaması ise şu şekilde sağlanmaktadır. Evlenecek kişiler sigorta şirketleri aracılığı ile evlilik sigortası yaptırmaktadırlar. Şayet taraflar boşanma vaki olmadan elli yıl birlikte yaşar ise sigorta bedelinin elli katını alırlar. Evlilik birlikteliğinin taraflardan birinden kaynaklanan sebep sonun da sonlandırılması karşısında ise mağdur tarafa sigorta bedeli ödenmektedir. Aynı zamanda sigorta şirketlerinin geliştirmiş olduğu bu fon, tarafların hızlı bir kararla boşanmasının önüne de geçilmiş olmaktadır. Zira aile birlikteliği toplumun ve devletlerin ilerlemesi ve huzuru için önemlidir. Evlilik sigortasının Çinli kadın aile adayları tarafından takdirle karşılandığı gözükmektedir. Erkekler tarafından ise bu sigortada birikenin boşanmada kadına kalacağı düşüncesi ile olumlu bakılmamaktadır. Nitekim bu sayede boşanma oranlarında azalmalar gözlenmektedir.¹³⁷

Çin'de uygulamaya konulan bu sigortalar evlilikleri daha uzun süreli hale getirmiştir. Evlilik sigortası sayesinde aileler daha mutlu ve teklilere karşı korunaklı olmuştur. Çin'de ki bu uygulamanın İslam'ın önem verdiği ve boşanmayı hoş karşılamadığı aile birlikteliği açısından uygulanır olması kaçınılmazdır. Her geçen zamanda klasik kaynaklarda varlığı bulunan değerlerin şartlar değiştikçe devam zorlaşmaktadır. Şartlarla birlikte ortaya çıkan yeni değerlerin klasik kaynaklardakilerin izdüşümleri olduğu aşikardır. Buradan hareketle klasik kaynaklarda ki değerlerin devamlı hale getirilmesi gerekmektedir. Keza ülkemizde sigorta şirketlerinin "düğün sigortası" ismiyle vitrinlerine yeni ürünler

---

¹³⁶ <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/donat/2012/12/11/evlilik-sigortasi> (11 Aralık 2012)

¹³⁷ <http://www.sabah.com.tr/yazarlar/donat/2012/12/11/evlilik-sigortasi>

koymaktadırlar.¹³⁸ Gelecekte bu şirketler mehirle ilgili toplumumuza yeni ürünler sunmalıdır. Bu sayede mehir de toplumda yerini ve önemini koruyacaktır.

4.Mehrin Medeni Kanun’la (Nafaka Hukukuyla) Yürürlüğünün Sağlanması

Nafaka, bir kimsenin sorumlu olduğu fertlerin temel ihtiyaçlarını temin etmektir. Bu ihtiyaçlar genel olmakla birlikte özel de olabilir. Yani yiyecek, barınma ve giyecek gibi insanın ihtiyaçlarına karşılık gelen bir değerdir. Bu açıdan mehrin pozisyonu değerlendirildiğinde medeni kanun aslında mehir meselesinde serbestiyetlik (kanun boşluğu) getirmiştir. Örfi olarak uygulanmasına da karışmamıştır. Medeni Kanun mehri bir bağış olarak telakki etmektedir.

Ülkemiz MK maddelerine göre, kadını himaye etme gereksinimine binaen boşanmalarda kadınlara nafaka bağlamıştır.¹³⁹ Medeni kanun, İslamın sosyal güvenlik aracı olarak emrettiği mehri nafaka hukuku kapsamına aldığını söylemektedir. Nitekim klasik dönem uygulaması olan mehrin günümüz şartlarında yeni uygulamalar ile devam ettirilmesi söz konusudur. İşte MK’ nun da yaptığı tam budur.¹⁴⁰

Medeni kanun, evliliklerin çabucak sonlandırılmasını önlemek için boşanmaya sebebiyet verecek tarafa nafaka yükümlülüğü getirmiştir. Netice olarakta boşanmaların önüne bir set çekilmiş olması hedeflenirken aslın da evlilik birlikteliğini uzun soluklu kılma çalışması olan mehrin yerini aldığı söylenmektedir. Nitekim boşanma sebebi erkekten ise erkeğe hem mehir verme hem de kadın başka biri ile evlenene kadar nafaka verme yükümlülüğü yüklenmiştir. Oysa kanun, erkeğin sadece nafaka vermesi hükmünü getirmiştir. Kanun aslında mehrin hikmetine merci bir düzenleme getirmiş denilebilir mi? Zira nafaka kadın evlenene kadar ihtiyaçlarını karşıladığı meblağdır. Mehirde ki maksatta kadının güvence altına alınması, gelecekte

¹³⁸ <https://www.allianzsigorta.com.tr/tr/duyurular/haber-arsivi/allianzdan-turkiyede-bir-ilk-alyans-sigortasi.html/>

¹³⁹ “Mevcut veya beklenen menfaatleri boşanma yüzünden zedelenen kusursuz veya daha az kusurlu taraf, kusurlu taraftan uygun bir maddî tazminat isteyebilir. Boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan taraf, kusurlu olan diğer taraftan manevî tazminat olarak uygun miktarda bir para ödenmesini isteyebilir.” MK. Md. 174.

¹⁴⁰ “Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.” MK. Md. 175.

doğacak risklere karşı kadını korumak değil midir? Yani nafakayı mehir gibi boşanmayı zorlaştırıcı bir unsur olarak saymak mümkün müdür? Burada hukukun önemi ortaya çıkmaktadır. Çünkü hukuk tarafların hak ve ödevlerini tanzim eden sistemin adı değil midir? İşte bu kabilden hukukun benimsediği prensipler klasik dönem şartlarına raci düzenlemelerdir denilebilir.

Nafakanın kapsam alanı ve ödenme şekli, zamanı ülkelerden ülkelere değişmektedir. Bazı ülkeler yeni evliliğe kadar devam ettirirken bazıları ise üç yıl ile sınırlandırmışlardır. Bazı ülkelerde evlilik süresince ödenmesine karar vermiştir. Fakat ülkemiz Medeni Kanun'u, yukarıda saydığımız ülkelerden ayrılarak nafakanın ödenmesi hakkında bir sınır tayin etmemiştir. Kanun bize nafakayı almaya hak kazananın iş bulması, hatta ölmesine kadar sürdürülebileceği sonucuna ulaştırmaktadır. Oysa klasik dönem nafaka uygulaması kadın boşanmadan sonra iddet süresince nafaka alabilmektedir. Medeni kanun ise nafaka ile ilgili düzenlemesinde nafakanın süresini şartların güncelleyerek daha geniş bir pozisyona taşımıştır. Mehrin yaptırım özellikleri aslında nafaka hukuku ile bütünleştirilerek nafakaya ilave edilmiştir. Artık mehir nafaka hukuku çerçevesine dahil edilmiş ve ayrıca kanunda mehir konusunda hüküm getirilmemiştir. Nafakaya ait birçok çeşit bulunmaktadır. Fakat burada söz konusu olan kadın için hükme bağlanan ve ödemesi gerçekleştirilen yoksulluk nafakasıdır.

İslam fihri açısından nafaka uygulaması sadece erkeğe aittir. Erkek için bir borçtur. Uygulama şekli ise kadın kocasından boşandıktan sonra kocası iddet süresince kadına nafakasını ödemektedir. Evlilik bağı kopmuş ve sonunda bekleme süresi olan iddeti de bitiren kadının artık boşandığı eşi ile bağı kalmamaktadır. Neticede nafaka ödemesi de sona ermektedir. İslam hukukunun klasik kaynaklarında kız çocuklarının nafakası baba ve erkek kardeşlerine, evlendikten sonra ise kocasının verdiği mehir ve nafaka teminatındadır.¹⁴¹

---

¹⁴¹ Günümüzde mahkemece boşanma durumunda, kadın için belirlediği boşanma tazminatı yani nafaka, toplam olarak şayet nikah akdinde belirlenen mehir ya da mehr-i misile tekabül ediyorsa bu miktarın mehir olarak alınmasında bir sakınca yoktur. Bu sayede kadın için Kur'an'ın koymuş olduğu mehir müessesesi canlı kılınmış olur. Kadın hak kaybına uğramış ve sıkıntıya kalmamış olur.

Sonuç itibari ile gerek nafaka borcu gerekse mehir uygulaması, taraflara boşanma karşısında yasal birer düzenlemedir. Klasik dönemde mehir evlilik birlikteliğini sona erdirmeyi önleyen bir tazminat iken günümüzde bunun yerini nafaka borcu karşılamaktadır denilmektedir.¹⁴² Günümüzde hem mehir hem de nafaka borcunun evliliklerin sonlandırılmasına engel olduğu söylenemez. Bu iki müessesenin caydırıcılık özellikleri dikkate alınarak şartların tekrar tanzim edilmesi gerekmektedir. Boşanmalara karşı caydırıcı yaptırım olan mehrin nafakaya ilhak edilerek gerek kalmadığını söylemek olaya bir yönüyle bakmakla eş anlamdadır. Oysa mehrin konulmasında birçok maksat ve hikmetler yatmaktadır.

5.Mehrin Yasal Mal Rejimi ile Yürürlüğünün Sağlanması

Klasik İslam hukuku doktrininde evlilik birlikteliği neticesi yasal mal ayrılığı ilkesi üzerine bina kılınmıştır. Yani evlilik birlikteliği yasal mal ayrılığı ilkesi dikkate alınarak tanzim edilmiştir. Günümüz hukuk ve örf sisteminde ise evlenen çiftler birlikte yaşama prensibi çerçevesinde ortak mal birlikteliği rejimini benimsemişlerdir. Yani evlenen çiftler aldıkları kararla kazanımlarını bir kılma gayreti içerisindedirler. Bu da mal birlikteliği rejimi olarak adlandırılmaktadır. Bu husus ise çiftlerin elde ettikleri kazanım ve birikimlerinin ortak paydada birleşmesi anlamına gelirken artık mehir ile ilgili bir düzenin olmadığı görüşünü hâkim kılmaktadır. Oysa mehir gibi İslam hukuku güvenlik aracının konulmasında ki maksadı ve gerekçesi düşünüldüğünde mal taksimatında varlığının bariz olduğu ortaya çıkacaktır. Kazanılan, elde edilen malların ikiye bölünerek dağıtıldığı kabul edilerek¹⁴³ kadının mehir konusunda ihtiyacının olmadığı savunulmuştur. Fakat mehrin lafzına değil manasına ve amacına bakmak gerekir. Mehir madden ve manen evliliğin tehlikelerine karşı bir önlemdir.

MK'da, tarafların mal birlikteliği prensibine istinaden malların paylaşımında eşit haklarının olduğunu yer almaktadır. Yani evlilikte kazanç ortaktır anlayışı

¹⁴² Bilmen, II, s.444; Celal Erbay, s. 282-285; MK. Mad 174-175.

¹⁴³ Bilindiği üzere mal varlığı rejiminde ki malların varlığı ve değerleri ya şahsın kendi getirdiği birikim ya da evlilik birlikteliğinde kazanılmış mallardır.

benimsenmiştir. Bu ortaklık elde edilen mallar üzerinde, kadın ve erkeğe eşit hak tanımaktadır. Buna karşılık klasik kaynaklarda mal ayrılığı ilkesi kabul edilmiştir.

Mal ayrılığı rejimi kapsamında kadının mali imkânı iyi olsa, erkeğin mali imkânı da olmasa kadının mehir hakkı düşmez. Çünkü mal ayrılığı üzerine kurulu evliliklerde taraflar getirdiği malı üzerinde tasadduk hakkına sahiptir. Klasik kaynakların mal taksimatı benimsediği bu görüş sayesinde kadın için bir meta olan mehir kadının mal varlığına geçmektedir. Kadın, mehri dilediği şekilde kullanma yetkisine sahiptir. Bunun yanında yukarıda zikredildiği gibi erkek fakir olsa, evlilik boşanma ile son bulsa ya da koca ölmüş olsa kadın bu hakkını cebren kocanın malından ya da kocasının geride bıraktığı mirasından alarak kendi malına dahil eder.¹⁴⁴

Naslarda mal rejimi ile ilgili düzenlemeler yapılırken mehir hususunda gerekliliğinin dışında bir açıklama yoktur. Yani naslar mal taksimatını ayrıntılı şekilde izah ederken mehir meselesinde sadece kadına verilmesi gerektiği hükmünü getirmiştir. Ne konusu ne de miktarı hususunda ayrıntı yoktur. Buna karşılık naslar miras taksimatında erkeğe iki hisse kadına bir hisse vermiştir. Erkeği kadın karşısında bir hisse fazla almaya sevk eden durum nedir? Erkeğin mirastan fazla almasının gerekçesi nedir? Kadın ve erkeğin miras haklarının farklılık arz etmesi toplumsal bir düzen, örfi bir özellik mi taşımaktadır? Keza örfi ve özel bir düzenleme olan miras taksimatının zaman çerçevesinde değişimi mümkün müdür? Zira “*ezmanın tegayyürü ile ahkâmın tegayyürü inkâr olunamaz*”¹⁴⁵ hükmü miras taksimatında yeni düzenlemeler için geçerli midir? Erkeğe evlilik akdi çerçevesinde yüklenen mehir sorumluluğuna karşılık mı mirastan bir pay fazla verilmiştir? Kadının mehir yanında mirastan bir pay alması ile erkeğin mirastan iki hisse alması bir denge oluşturma mıdır? Ya da mehir sosyo-kültürel bir değer midir? Yoksa mehir gerek mal birlikteliği rejimi gerekse mal ayrılığı rejimi kapsamında varlığını sürdürmeli midir?

Kazanılmış malların işlevselliği elde olduğu zaman mümkündür. Malın mevcut olması, üzerinde tasarruf hakkını doğurur. Buna karşılık sadece hak olarak isminin

---

¹⁴⁴ Bilmen, II, s. 123.

¹⁴⁵ <http://www.musellem.net/wp-content/uploads/2014/07/Ekrem-Bu%C4%9Fra-Ekinci-%C4%B0slam-hukukunda-de%C4%9Fi%C5%9Fmenin-s%C4%B1nr%C4%B1.pdf>

olması ne kadar etkili olabilir? Zira kadına tanınan mehrin varlığı değil de isminin mevcudiyeti karşısında kadının kazancı ne olacaktır. Nitekim elde edilmemiş malın etkisi yoktur. Kadının bu anlayış karşısındaki mağduriyeti aşıkardır. Hem mehirden yoksun oluşu hem de miras taksimatında ki uygulama, kadını erkeğe karşı iyice zayıflatmaktadır. Mal birlikteliği rejimi, mehir uygulamasını sonlandırmaktadır düşüncesi mehrin konuluş maksadının üstünde bir tutumdur. Oysa var olan her bir düzen insanın onur ve mutluluğu içindir. Bu kapsam açısından değerlendirilmelidir.

Mehrin sosyolojik değeri toplumlardaki düzenlerin değişimi sonucunda ortaya çıkmıştır. Zira toplumlar anaerkil bir yapıdan babaerkil bir yapıya bürünmüştür. Bu durum kadının boşama yetkisi, evlilik ve miras hususunda erkek karşısında güç kaybetmesine sebep olmuştur. Mehir bu düzen içerisinde kadını koruma altına almak için ortaya çıkmış bir müessesesidir. Bunun yanında babaerkil toplumlarda erkekleri caydırıcı özellik bulunduran bir müessesesidir. Yani erkeğin çok evliliğinin önüne geçmenin yanında boşamaları sınırlandırmak için ortaya çıkan dönemsel, durumsal yaptırımın adıdır.¹⁴⁶ Durumsallıkların dikkate alınması zorunludur. Dikkate alınmaması tarafların birbirlerine haksızlık yapmaması imkansızdır. Mehir müessesesi bu dengenin dikkate alınmasının bir şeklidir. Tüm bu gerekçeler taraflardan birinin sebepsiz zenginleşmesi, diğerini ekonomik istismara sevk ediyor düşüncesi sorusunu akla getirebilir. Fakat yetkilerin farklılık arz etmesi bu hususu açıklamaya yeterlidir. Çünkü boşama yetkisi olan kocaya karşı aile birlikteliğini süreklilik haline getiren bir evlilik sigortası, kadın için hak olan sosyal güvenlik aracından başka bir şey değildir.

6.Borç Hukuku ile Yürürlüğünün Sağlanması

Borç, bir kişinin başka birine karşı yerine getirmekle sorumlu olduğu yükümlülükler anlamına gelmektedir.¹⁴⁷ Bu sorumlulukta bir taraf alacaklı yani hak sahibi, diğer taraf borçlu olarak kabul edilmektedir. Hak sahibi olan kişi hak talebinde bulunma yetkisine sahip olmakla birlikte dilediği zaman dilediği şekilde borçlusundan hakkını isteyebilir. Bu anlamda borç ilişkisinin doğması söz konusudur.

---

¹⁴⁶Taf.bkz.http://www.isam.org.tr/documents/dosyalar/pdfiler/osmanli_arastirmalari_dergisi/osmani%C4%B1_sy1/1980_c1_ORTAYLII.pdf

¹⁴⁷ Haluk N. Nomer, *Borçlar Hukuku*, İstanbul, 2012, s. 7.

Din kavramının kökeni incelendiğinde yaratılıştan gelen bir sorumlulukla bağlılığı ifade etmektedir. Dini yokluktan varlığa çıkışın bedelini, ödeme şekli olarak tanımlayabiliriz. Acaba borç bir malın alım satımında mı zuhur eder. Yoksa özel nitelik taşıyan durumlarda da gerçekleşmesi mümkün müdür? Zira borçlar hukuku denilince satım sözleşmeleri akla gelmektedir. Borçlar hukuku, bir kişinin ne zaman borçlanacağı ne zaman borcunu ödeyeceği, nasıl ifa edeceği ve ödemediği durumlarda ne gibi tedbirler alınmasını belirlerler. Kişiler arasında çıkabilecek anlaşmazlıkları ve kişiler arasında meydana gelen durumları düzenler.

Evlilik sözleşmesi ise taraflarının mal alım satımı söz konusu olmadan bir ömür birlikte yaşama arzu ve ümidi ile bir araya gelmenin somut delilidir. Şahitler huzurunda gerçekleşen bu sözleşmenin devri mal alım satımı gibi mümkün olmamaktadır. Satım sözleşmesinde olmayan özellikleri barındırmaktadır. Fakat bu sözleşme, taraflarına birtakım sorumluluklar yüklemektedir. Bu sorumluluklardan birisi parasal nitelik taşıyan mehirdir. Erkeği kadına karşı sorumlu kılan evlilik akdi borçlar hukuku çerçevesinde alacak hakkının doğmasına sebep teşkil eder mi? Nitekim erkeğin kadına karşı baskın özelliği bu sorumluluğu yerine getirmenin önüne geçmektedir. Bunun yanında sorumluluk bilinci kayıp olmuştur. Zira mehir erkek için bir borç, kadın için ise bir haktır. Hak sahibi hakkını istediği zaman alma özelliğini elinde bulundurmaktadır. Evlilik sözleşmesinin resmi oluşu bu borcu doğal olarak doğurmaktadır. Borçlunun borcunu peşinen ya da taksitli olarak kadının lehine olan kurum ve kuruluşlar çerçevesinde ödemesi ile ilgili Borçlar Hukukuyla yürürlüğünün sağlanmasında bir sıkıntı olmasa gerek. Nitekim doğal olarak doğan alacak hakkının sahibine iade edilmesi kadar doğal bir durum yoktur. Keza Borçlar Hukuku sorumlulukların zamanında ve düzenli bir şekilde yerine getirilmesinin hukuki dayanağıdır. Evlilik sözleşmesini borçlar hukuku kapsam alanında değerlendirmekte mümkündür. Zira kadın için bir sosyal güvenlik aracı olan mehir evlilik sözleşmesi ile kendiliğinden oluşan bir borç, sorumluluktur. Bu sorumluluk durumu, tarafların hak kaybına uğramasını engellemenin adıdır. Bu cihetten mehrin yasal düzenler içerisine dahil edilerek yürürlüğünün sağlanması zorunludur.

IV. SONUÇ

İnsan yaratılış itibari olarak sorumlu bir varlıktır. Yani gerek yaratıcıya karşı gerek kendisine karşı gerekse toplumun fertlerine karşı yerine getirmekle mükellef olduğu sorumlulukları vardır. İşte kişi bu sorumlulukları zamanında ve yerinde yapmakla mükelleftir. “*Külfetsiz nimet olmaz*” ifadesi bunu en güzel şekilde açıklamaktadır.

Bilim çağının getirdiği temel sorunların en önemlisi bireylerin sorumluluk anlayışıdır. Sorumluluk anlayışı bireylerdeki etkisini her geçen gün kaybediyor. Bu durum bireyleri yeni çözüm arayışlarına sürüklemektedir. Bireysel sorumlulukların varlığını yitirmeye başlaması insanları kurumsal sorumlulukların oluşmasına sevk etmiştir. Yani bireysel sorumlulukları üstlenen kişilerin sorumlulukları yerine getirmemesi, sorumluluk alanında kurumsallaşmayı zorunlu kılmıştır. Bireylerin sorumluluk bilincini yitirmeleri ve sorumluluklarını yerine getirmemeleri çözüm arayışlarını hızlandırmıştır. Sorumluluğun temelini emanet ehli olmak ilkesi oluşturur. Fakat günümüzde güven ortamının yok oluşu, sorumlulukların zamanında istenildiği şekilde yapılmaması, verilen sözün tutulmaması gibi faktörler sorumluluğun kurumsallaşmasının zorunlu olduğunu göstermektedir. Bireylerde oluşan zafiyetler bireysel sorumluluk kavramını rafa kaldırarak yerini kurumsal şirketlere ya da devlet destekli fon kaynaklarına bırakmaktadır. Yani bireyde meydana gelen değişim sorumluluk alanındaki rol değişimini doğurmuştur. Kimyası oynanan maddenin eski hali alması zordur. İşte bireyde meydana gelen zaafaların sonucu kurumsallaşma ve zamanla yerini daha iyi kurumlarında alacağı sonucuna çıkmaktadır.

İslam'ın üzerinde durduğu en önemli müessesese aile müessesesidir. Çünkü aile toplumun en küçük şekle bürünmüş halidir. Aile eğitimin hayatın başladığı yerdir. Buna karşılık İslam boşanmayı kerih görmüştür. Boşanma İslam tarafından sevilmeyen bir haldir. Dünya düzeni ayağa kalkmış hızla ilerlerken birtakım sorunlar, tehlikeler ve riskleri de beraberinde taşımaktadır. Her geçen gün boşanan sayısı artan bir düzenden kurtulma çalışmaları başlamıştır. Çünkü dünyada her devletin başında boşanma oranlarındaki artış problemi vardır. Boşanma çok olmaya başlayınca bir tehlike konumunda değerlendirmeye alınmıştır. Nikah akdinin son bulması en çok

kadını etkilemektedir. Taraflardan kadın daha çok zarar görür. Kadının gördüğü zararı ortadan kaldırma yani boşanma tehlikesini ortadan kaldırmak için tedbir araçları geliştirilmiştir. Bu tedbir araçlarının başında sigorta şirketleri gözükmektedir. Bu şirketler *evlilik sigortası* adı altında sundukları hizmetle kadına evlilik teminatı vermektedir. Evlenecek kadının erkekten evliliğin sigorta edilmesini talep etmesi evliliği daha uzun soluklu kılmaktır. Buna karşılık erkek verdiği paradan vazgeçmemek için boşanmaya sıcak bakmamaktadır. Günümüz medeni kanunlarında durum böyle iken boşanmayı kerih gören İslam açısından durum nedir. İslam ortaya çıktığı günden beri bunu belirlemiştir. Çünkü evlilik sigortası aslında mehirle örtüşmektedir. Zira her ikisinin de gayesi boşanmayı önlemektir.

İslam hukukunda aile bütünlüğünü sağlama yolu olarak kadına ödenen mehir, varlığından her toplumda farklı isimler adı altında söz ettirmiştir. Mehir, aile bütünlüğünü, sürekliliğini sağlamanın yoludur. Keza mehir, aile birlikteliğinin korunma garantisidir. Bu yönüyle mehir sosyal güvenlik aracıdır.

Klasik kaynaklarda gerek nikâh gerekse boşanma şartları ayrıntılı şekilde ele alınmıştır. Nasların bu denli bu iki husus üzerinde durması konunun ciddiyetinin ve sorumluluğunun izahı için yeterlidir. Tarafların hak ve ödevlerinin şartlara göre koruyup gözetilmesi gerekmektedir. Hak kaybı bireyin kaybı demektir. Şari'in en sevmediği durumlardan birde haksız fiillerdir. Bunun için sözleşmelerin hukuki olarak düzenlenmesi zorunludur. İslamın boşanmayı önleyici olarak belirlediği mehir hukuki ve ilkesel olarak ele alınmalıdır.

Günümüz güvenlik araçları mehir müessesini yürürlükte tutabilecek özelliğindedir. Bu kurumsal araçlar hem sorumluluk ilkesine uygunluk arz etmekte hem de sosyal güvenlik hususundan sağladığı teminatla garanti vermektedir. Mehir, BES projesi kapsamında değerlendirilebilir. Bu projenin kapsam alanına mehir dâhil edilerek, canlı ve işlevsel hale getirilebilir. Bu güvenlik aracı ile mehir konusunda düzenleme yapılmasını kısıtlayan, engelleyen bir durum da bulunmamaktadır. BES hem sosyal güvenlik aracı hem de devlet için bir fon kaynağıdır. Bunun yanında ödenen meblağ oranında devlet desteği bulunan bir fon kaynağı. Evlenecek çiftlerin nikah akdi

esnasında belirledikleri mehirlerini peşinen ya da taksitli olarak, devletin desteğini de alarak fon ile yürürlük sağlamanın bir engeli yoktur. Örfsel uygulanan, önem ve değerini kaybeden mehir müessesine, BES kapsamında yürürlük kazandırmak önemli bir projedir. Kaldı ki kadına ödenecek mehir garanti altına alınarak, evliliğin sağlam temeller üzerine durmasının teminatı sağlanır. Evlilik akdinde belirlenen mehir meblağının evlilik açısından canlı ve işlevsel olmasının garantisini veren bir projedir. Buna istinaden BES projesi tıpkı çeyiz fonu gibi evlenecek çiftler için bir fon kaynağıdır. Evlenecek çiftlere bu fon kaynağı ile seminerler düzenlenmeli ve hatta reklam tanıtımları yapılmalıdır. Çünkü artık bireysel sorumluluk çağı eskiye nazaran ehemmiyetini yitirmeye başlamıştır. Buna karşılık kurumsal sorumluluklar ön plana çıkmaya başlamıştır. Evlenecek çiftlerin bu mehir fonunu (BES kapsamında) bilmeleri ve katılmaları sağlanmalıdır.

Sosyal Devlet bünyesinde her ferde eşit muamele etmekle vazifelidir. Keza bireylerin tehlikelere karşı korunması için güvenlik araçları geliştirmeli ya da geliştirilen özel güvenlik araçlarını teşvikle ayakta tutmalıdır. Bu açıdan mehir müessesinin fon desteklerini artırarak evlenecek çiftlerin katılımını hızlandırabilir. Bunun yanında kadın ve erkeğin haklarını garanti altına almalıdır. Mehir müessesinin işlevsel olması, evliliklerin artması ve uzun soluklu olmasının yoludur. Mehrin tarihi serüveni dikkate alınarak hukuki boyutu değerlendirilmeli. Çünkü hukuki zeminde kendisine yer bulması uygulanmasını hızlandıracaktır. Hukuki bağlayıcılık vasfı kurumsal proje ya da fon kaynaklarına dâhil edilmesinin yoludur. Kadın adına BES'e peşin ya da taksitli mehir prim ödemeleri, gelecekte kadının lehine bir durumdur. Kadın, kocasının ölmesi ve boşaması tehlikelerine karşı BES'e ödenen mehir primleri sayesinde geleceğini teminat altına aldırılmış olur. Nikah akdinin sağlam temeli olan mehir müessesesi, evliliği devamlı kılmanın teminatıdır.

Sosyal güvenlik alanındaki boşlukların doldurulması zorunludur. Bu açıdan sosyal güvenlik aracı kabul ettiğimiz mehir müessesinin yürürlüğü BES projesi kapsamında sağlanmalıdır. Gerek BES gerekse mehir müessesesi kadına güvenlik teminatının yanında boşanma tehlikesini ortadan kaldırma sebebi ile benzerlik arz

etmektedirler. Bu iki müessesede birer araç olup maksadı yakalama çalışmasıdır. Bu yönleri benzerliklerinin bulunduğu noktadır.

Son olarak mehir gibi bir sosyal güvenlik aracının örselliğın, keyfilik in üstünde amacına yönelik çalışmaların yapılması zorunludur. Bu zorunluluk yapısal değişiklikle birlikte kurumsallaşmalıdır. Bireysel sorumluluk bilincinin yok olduğu zaman diliminde, toplumların geleceği açısından mehir büyük bir öneme sahiptir. Bireylerin mehir hususunda gevşek davranmaları, yanlış anlamaları, klasik dönem yöntemleri ile mehir vermeleri sorunun vahametini ortaya koymaktadır. Bunun yanında mehir müessesesi hakkında hukuki önlemlerin alınmaması bireylerin haklarının gasp edilmesine sebep olmuştur. Hukuken bireylerin haklarının korunmaması sosyal devlet ilkelerine ters düşmektedir. Hukukun üstünlüğü mutluluk ve huzurun anahtarıdır. Toplumun en küçük birimi olan ailenin, kuruluşu ve korunması mehir müessesesi ile mümkündür. Bunu sağlamanın yolu mehir gibi Kur'an'ı Kerimin işaret ettiği fonları hukukileştirerek yürürlüğün sağlamaktan geçer.

KAYNAKLAR

- ACAR, Halil İbrahim, “Mehr’in İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi” *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*. Sy.17. 2011.
- AKGÜNDÜZ, Ahmet, “Başlık Mad”, cilt: 5, DİA, y, 1992.
- AKINCI, Şahin, *Roma Hukuku Dersleri*, Sayram yay, Konya, 2016.
- AKSU, A. Ömer, *Gelir ve Servet Dağılımı*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1993.
- AKSOY, Mustafa, “Sosyal Hayatımızdaki Başlık-Kalın ve Mehir Kavramlarının Sosyolojik Tahlili”, *Türk Yurdu Dergisi*, C.10, Sayı: 33, Mayıs 1990.
- AKTAN, Hamza, “İslam’a Göre Kadının Sosyal Aktivesi” *Tartışmalı İlmi toplantılar Dizisi*, 3. Baskı, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2005.
- ALPER, Yusuf, "Güvenliğin Tasarruf Eğilimine Tesirleri Teorik Görüşler", *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, c. VI, sa. 2. Kasım 1985.
- ATEŞ, Ali Osman, *İslâm’a Göre Cahiliye, Ehl-i Kitap Örf ve Adetleri*, Beyan Yayıncılık, İstanbul 2014.
- ARAL, Vecdi, *Hukuk ve Hukuk Bilimi Üzerine*, Filiz Yayınevi, İstanbul 1991.
- AYDIN, Mehmet Akif, Mehir, “Mehir Md”, DİA, XXVIII, s. 389–391. *İslam-Osmanlı Aile Hukuku*, İFAV Yayınları, İstanbul, 1985, s. 103.
- “Aile Md”, c. II, TDV Yayınları, İstanbul, 1989, s,196-200.
- AYNI, Ebi Muhammed Mahmud b. Ahmed, *el-Binaye Şerhu’l-Hidaye*, C.IV, Beyrut, 1980.
- BİLMEN, Ömer Nasuhi. *Hukuki İslamiyye ve Istılahatı Fıkhiyye Kamusu*, c. II,

İstanbul, trz.

BUHÂRÎ, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail, el-Cu 'fi, (ö. 256/870) *el-Câmi'u's-Sahîh-i Buhârî*, thk. Muhammed Züheyr, c.2, 1. Bas, Dâru Tûku'n-Necât, 1422.

CANAN, İbrahim (edt), *İslam'da Aile ve Çocuk Terbiyesi Sempozyumu II*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2005.

CİN, Halil, *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1974.

ÇAĞRICI, Mustafa, "Mesuliyet", *İİGYA*, III, s. 226.

DÂREKUTNÎ, Ebü'l-Hasen Alî b. Ömer b. Ahmed, *Sünenu'd-Darekutni*, C.III, Beyrut, 1986.

DEMİRCAN, Adnan, "Cahiliye Araplarında Kız Çocuklarını Gömerek Öldürme Adeti", *İSTEM: İslam San 'at, Tarih, Edebiyat ve Musikisi Dergisi*, cilt: II, s.3, 2004.

DÖNDÜREN, Hamdi, *Delilleriyle İslâm Hukuku*, Konya, 1977.

EBÛ DÂVÛD, Süleymân b. el-Eş 'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî (ö. 275/889), *es-Sünen-i Ebi Davud*, thk. Muhammed Muhyiddin Abdulhamid, c.2, Mektebetü'l Asriyye, Beyrut, trz.

ERBAY, Celal, "Nafaka Md", c. 32, *DİA*, 2006, s. 282-285.

ERDOĞAN, Mehmet, *İslam Hukukunda Ahkâmın Değişmesi*, 9. Bas, MİFAV Yayınları, İstanbul, 2016.

FİKRET, Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C.I, 6. Baskı. Beka Yayınları, İstanbul 1998.

- GÜMRÜKÇÜOĞLU, Saliha Okur, “İslam Aile Hukukunda Kadının Mehir Hakkına Toplumun Bakış Açısı Üzerine Bir Değerlendirme”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c. XVII, sy.4, 2013.
- GÜRİZ, Adnan, *Hukuk Felsefesi*, Ankara Ü.H.F. Yayınları, Ankara 1996.
- HATEMİ, Hüseyin, *İlâhî Hikmette Kadın*, Milenyum Yayınları, İstanbul 2013.
- HİRŞ, Ernest, *Hukuk Felsefesi ve Hukuk Sosyolojisi Dersleri*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1992.
- İBN ABİDİN, Muhammed Emin b. Ömer, *Reddu'l-Muhtar ale'd-Durri'l-Muhtar*, C.II, Beyrut, tsz.
- Hâşiyetü'l-Reddü'l-Muhtar*, c. III, Kahraman Yayınları, İstanbul 1984.
- İBN MANZUR, Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrerem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî (ö. 711/1311), *Lisanu'l-Arab*, c. X, Beyrut, 1990.
- İMAM-I MALİK, Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî el-Yemenî (ö. 179/795) *Muvatta*, İhyai't-Türasi el-Arabiyyi, Beyrut, 1985.
- İZVEREN, Adil, *Hukuk Felsefesi*, D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1988.
- KALLEK Cengiz, “*Mudârebe Md*”, c,30 TDV, 2005.
- KARAMAN, Hayrettin, *Ana Hatlarıyla İslam Hukuku*, 13. Baskı, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2008.
- Mukayeseli İslam Hukuku*, c. I, İstanbul,1996.
- KASÂNÎ, Alâüddîn Ebû Bekr b. Mes 'üd b. Ahmed (ö. 587/1191) *Bedâiu's-Sanâi*, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2. Baskı, c. II, 1986.

- KAZICI, Ziya, “Bir Osmanlı Arşiv Belgesi Işığında Evlilikte Başlık Problemi Üzerine Bazı Mülahazalar”, *İslam’da Aile ve Çocuk Terbiyesi Sempozyumu II*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2005.
- KÖSE, Saffet, *İslam Hukuku el kitabı*, 3. Baskı, Grafiker Yayınları, Ankara, 2015.
- KURTUBÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh (ö. 671/1273), *el-Cami’ li Ahkami’l-Kur’an*, c. V, Mısır, 1987.
- MAKDİSÎ, Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme el-Cemmâilî (ö. H. 620), *Umdetu’l-Fıkh*, Mektebetü’l-Asriyye, 2004.
- MANDALOĞLU, Mehmet, “İslamiyet’ten Önce Türklerde Aile Hukuku”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sayı 33, yıl 2013.
- MENGÜŞOĞLU, Takiyettin, *Felsefeye Giriş*, İstanbul Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1958, s. 299.
- MERGİNÂNÎ, Ebü’l-Hasen Burhânüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Abdilcelîl el-Fergânî, (ö. 593/1197) *el-Hidaye Şerhu Bidâyeti’l Mübtedi*, Daru İhya’i et-Türasi’l-Arabiyyi, Beyrut. C. I, Trz.
- MEVSİLÎ, Ebü’l-Fazl Mecdüddîn Abdullâh b. Mahmûd b. Mevdûd (ö h. 683), *el-İhtiyar li-Ta’lîlî’l-Muhtar*, c. 3, Daru’l- Kütübü’l- İlmiyye, Kahire, 1938.
- MİSRÎ, Muhammed Muhyiddîn b. Abdilhamîd (1900-1973), *el-Ahvalu’s-Şahsiyye fi’s-Şeriatî’l-İslamiyye*, Beyrut, 1984.
- MÜSLİM, Ebü’l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî (ö. 261/875), *el-Câmi’u’s-sahîh*, tah. Muhammed Fuad Abdalbaki, C. II, Dar’ü İhyai’t-Türasi el-Arabiyyi, Beyrut, trz.
- NESÂÎ, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî (ö. 303/915), *es-Sünen-i Nesai*, thk. Abdulfettah Ebu Udde, Mektebetü’l el-Matbuati’l el- İslami, Halep, 1986.

- NEVEVÎ, Ebû Zekerıyyâ Yahyâ b. Şeref b. Mürî (ö. 676), *Minhacü't-Talibin*, Daru'l-Fıkr, 2005.
- NOMER, Haluk, *Borçlar Hukuku*, İstanbul, 2012.
- ÖZCAN, Uğur -Murat Gökhan Dalyan, "19.yy'da Rumlarda ve Arnavutlarda Evlilik Müessesesinde Başlık Uygulamaları", *Historiy Studies International Journal Of History Dergisi*, c.3, say.3, 2011.
- ÖRS, Hayrullah, *Musa ve Yahudilik*, İstanbul,1966.
- ÖZSUNAY, Ergün, – Mustafa Dural, "Sorumluluk Hukuku'ndaki Değişiklikler Karşısında Sigorta", *Sigorta Hukuku Dergisi*, III. sa. 1. AİDA Türk Gurubu Yayınları, Ankara 1986.
- ÖZTÜRK, İbrahim, "Evlenmek, Başlık ve Kız Kaçırma" *Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi*, c, XIII, say, 6, Kasım-Aralık 1974.
- ÖZTÜRK, Mustafa, *Cahiliyeden İslamiyet'e Kadın*, 6.Bas, Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 2017.
- Resmî gazete 2015/8302; "Çeyiz Hesabı ve Devlet Katkısına Dair Yönetmelik" 14/12/2015 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
- SAĞLAM, Hadi, "İslam Hukukunda Mehir Evlilik Sigortası mı?" *universal Journal of Theology*, cilt: I, sayı: 1, 2016.
- SELÇUK, Sami, *Demokrasiye Doğru*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999.
- SERAHSÎ, Ebû Bekr Şemsü'l-eimme Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed (ö. 483), *el-Mebsût*, Daru'l-Marife, Beyrut, c. V, 1993.
- ŞİRİN, Şükrü, "İslam Hukukunda Mehir Davaları", *Marife Dergisi*, c.15, sayı.2, 2015, s.302-303.

TANDOĞAN, Haluk, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, c. II, 3. Baskı, Ankara 1987.

TC.1982 Anayasa 60. Md.

Tevrat, Çıkış22/16-17; Tevrat, Tekvin, 37/11-12 İstanbul, 1981.

TİRMİZÎ, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre (Yezîd) (ö. 279/892), *es-Sünen-i Tirmizi*, Mısır, 1975.

ÜNAL, Asife, “Yahudi Düğün Gelenekleri”, *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 2, 2016 Sayfa: 225-241.

YEMENÎ, Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî (ö.h 179) *el-Müdevvene*, c. 2, 1. Baskı, Daru'l Kütübü'l İlmiyye, 1994.

YILDIZ, Kemal,” *Sorumluluk Md*” c. 37, TDV, 382.

WENSİNCK, el-Me'cem, “*Sdk Md*” ve “*Mhr Md*”

İNTERNET KAYNAKLARI

http://www.isam.org.tr/documents/_dosyalar/_pdfler/osmanli_arastirmalari_dergisi/osmanl%C4%B1_sy1/1980_c1_ORTAYLII.pdf.

<http://www.ekrembugraekinci.com/makale.asp?id=290>(11 Agustos arşamba 2010)

<https://emrahce.com/2009/07/31/mecelle-41-50/>

<http://www.hukukmarket.com/images/contentspdf/136574.pdf>;

<https://www.ziraatkatilim.com.tr/bireysel/katilma-hesaplari/Sayfalar/ceyiz-hesabi.aspx>

<http://kidep.net/wp-content/uploads/din-gorevlileri-rehberi.pdf>

<https://www.sabah.com.tr/yazarlar/donat/2012/12/11/evlilik-sigortasi>

<https://www.allianzsigorta.com.tr/tr/duyurular/haber-arsivi/allianzdan-turkiyede-bir-ilk-alyans-sigortasi.html/>

<http://www.musellem.net/wp-content/uploads/2014/07/Ekrem-Bu%C4%9Fra-Ekinci-%C4%B0slam-hukukunda-de%C4%9Fi%C5%9Fmenin-s%C4%B1nr%C4%B1.pdf>